

LEMKO NEWS, March, 1972

**ЛЕМКІВСЬКИЙ
КАЛЕНДАР**
на 1972 рік

Читайте, передплачуєте і поширяйте

ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ

Український часопис, присвячений справам української землі — ЛЕМКІВЩИНІ, її уродженцям, що деякі ще осталися вдома, на примусовому переселенні й вигнанні, та на еміграції і в цілому світі.

Подає відомості з політичного, економічного, культурного життя наших сестер і братів на Лемківщині й розсіяних по світі, приносить інформації про події на українських землях, про життя українського народу на рідних землях і на еміграції.

Видає: **ГОЛОВНА УПРАВА
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ**

Умови передплати:

В США і КАНАДІ на рік — 4.00 доларі.

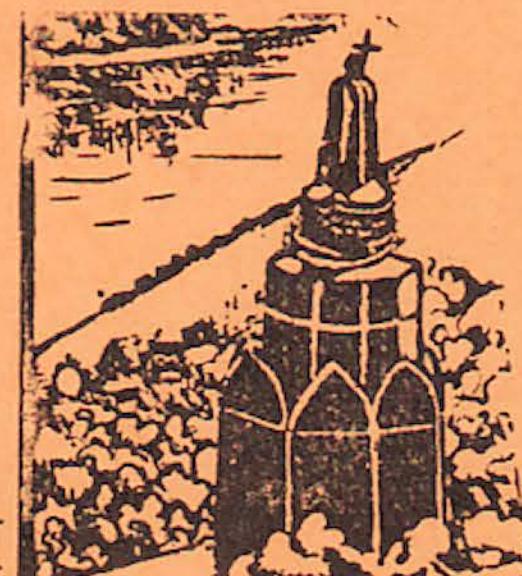
Замовлення і гроші слати на адресу:

LEMKO NEWS
P. O. Box 202,
Camillus, N. Y. 13031,
U. S. A.

**Друкарня
КИЇВ**

KIEV PRINTERS LTD.
680 Richmond Street West
Toronto 140, Ontario
Phone: 363-7839

ВИКОНУЄМО ВСІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ
В РІЗНИХ МОВАХ — СОЛІДНО, СКОРО Й ДЕШЕВО!

Друкуємо на звичайних і офсетних машинах.

- КНИЖКИ,
- ЧАСОПИСИ,
- ЛЕТЮЧКИ,
- АФІШІ,
- ВЕСІЛЬНІ ТА ІНШІ ЗАПРОШЕННЯ,
- ФІРМОВІ ДРУКИ і т. п.

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР НА 1972 РІК

Зредагував Іван Елікшевський

Обкладинка: Весільний одяг з Лемківщини, 1939 р. — Фото О. Венгриновича.
Титул "Лемківський календар": М. Левицький.

ВИДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Торонто, Онт.

1972

Камілус, Н. Й.

LEMKO ALMANAC

1972

Edited by Ivan Eliashevsky

Publisher: Organization for Defence of Lemkivshchyna

Kiev Printers Ltd., 860 Richmond St. W., Toronto 3, Ontario, Canada

Богдан Ігор Антонич

ЕЛЕГІЯ ПРО СПІВУЧІ ДВЕРІ
(Уривки)

Співучі двері, сивий явір,
старий, мальований поріг.
Так залишилися в уяві
місця дитячих днів моїх,
так доховала пам'ять хлопця
затъмарені вже образи,
такий обмежений став обсяг
тісі пісні, що дрижить,
яка зворушенням хвилює
та все ж без зайвої слізози
пейзажі споминів малює.
І хочу знову пережити
хлоп'ячі радощі та бурі.
На кичерах сивасті трави,
черлений камінь у ріці.
Смолиста ніч і день смуглявий.
немов риганка на лиці.
Розсміяні палкі потоки,
немов коханці до дівчат,
злітають до долин глибоких,
що в сивій мряці тихо сплять
і куриться із квітів запах,
немов з люльок барвистих дим.
Дрижать ялиці в вітри лапах,
голосять шепотом дрібним.
течуть униз краплини шуму.
немов з гарячих пнів смола.
Сповитий в зелень і задуму.
п'є олень воду з джерела.
Квітчасте сонце спить в криниці
на мохом стеленому дні.
Куцем горючим таємниці
виходить ранком з глибині.
Співає пуща сном кудлатим,
прадавнім шумом загуло.
На шпилі гір, неначе лата,
пришиле до лісів село.
Тут сиве небо й сиві очі
у затурбованих людей.
Сльота дуднить і шиби мочить,
розмови стишенні веде.

Під сивим небом розстилається
земля вівса та ялівцю.
Скорбота мохом оповила
задуману країну цю.
Як символ зліднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрас,
відвічна лемківська нужда.
Земля не родить, віс вітер,
на полі мох, мов теплий одяг,
а люди, як у всьому світі,
все родяться, терплять, вмирають.
Пожежі й повені проходять,
лишаючи лиш пустарі,
рохочуть війни і минають,
zmіняються володарі,
літа пливуть, мов гірські води.
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини виводить.
Чимало бур так прогуло.
Лиш ти однакове й незмінне
далеке лемківське село.
Туди, мов стріли, шлю слова,
туди крилати пісня лине.
З села такого вийшов я.
життя з величник — верховинець.
З людей, що, щирі та звичайні,
приймали смірно долі пай
і поклонялись неба тайні
під знаком співного серпа.
І може був би тут остався,
як інші, покорився сам
і до землі німий припавши.
молився радісним вівсам,
та Той, що легкість дав сарні,
а бджолам цвіти золоті
і кігті сталені для рися,
слова співучі дав мені
і гострі зуби, щоб в житті
я твердо й просто боронився.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СЧЕНЬ

2. 1938 — Помер український письменник Василь Бобинський.
3. 1871 — Народився вчений Агатаангел Кримський.
5. 1935 — З рук НКВД згинув пост Олекса Влизько.
6. 1846 — Засновано Кирило-Методіївське Братство в Києві.
6. 1742 — Помер гетьман Пилип Орлик.
6. 1898 — Народився поет Володимир Сосюра.
7. 1834 — Народився поет Степан Руданський.
10. 1838 — Народився поет Григорій Воробкевич.
11. 1888 — Помер поет Осип Юрій Федъкович.
11. 1647 — Помер київський митрополит Петро Могила.
11. 1916 — Помер письменник Лесь Мартович.
12. 1878 — Народився поет Василь Пачовський.
12. 1938 — Помер пост Микола Філянський.
13. 1867 — Андрушівська умова. Поділ України між Польщею і Росією.
14. 1649 — Тріумфальний в'їзд до Києва геть. Богдана Хмельницького після перемоги над польськими військами.
17. 1869 — Народився маляр Іван Труш.
18. 1654 — Переяславська угода Б. Хмельницького з Москвою.
19. 1939 — Помер поет Михайло Драй-Хара.
21. 1803 — Помер останній гетьман України Кирило Розумовський.
22. 1918 — Проголошення самостійності України IV Універсалом Української Центральної Ради.
22. 1919 — Проголошення соборності українських земель у Києві.
22. 1920 — Померла письменниця Наталя Кобринська.
25. 1872 — Народився Микола Скрипник.
27. 1790 — Народився письменник Петро Гулак-Артемовський.
27. 1860 — Вийшов з друку Кобзар Тараса Шевченка.
28. 1929 — Перший Конгрес Організації Українських Націоналістів (ОУН) у Відні.
28. 1920 — Помер письменник Панас Мирний.
28. 1734 — Помер гетьман Данило Апостол.
29. 1633 — Помер архиєпископ Мелетій Смотрицький.
29. 1918 — Бій під Крутами.
30. 1111 — Пожід на половців.
31. 1918 — Помер професор рентгенолог І. Пулуй.

Світ - Україна

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	19 С	Боніфатія, мч.	Наймен. Госп., св. Василія
2	20 Н	Н. перед Різдвом. Ігнатія	Н. п. Богоявл. Сильвестра
3	21 П	Юліанн, мч.	Малахії, прор.
4	22 В	Анастасії, мч.	Собор 70 Ап., Зосима, Ах.
5	23 С	Св. Мч. у Криті	Нав. Богоявл. Теопемпта
6	24 Ч	Нав. Різдва Євгенії, мч	Богоявл.-Хриц. Господнє
7	25 П	Різдво Г.І.Хр.	Собор Ів. Христ.
8	26 С	Собор Пр. Богор. Йосипа	Юрія, Еміліана, Домініки
9	27 Н	Н. після Різдва. Степана	Н. 31 п. Схестя. Полісв.
10	28 П	Мч. у Ніком. Домни, Агафії	Григорія Н., Маркіяна
11	29 В	Дітей уб. Вифл., Маркила	+ Теодосія В.
12	30 С	Анісії мч., Теодори, Тимона	Тетяни, мч., Сави, Евпр.
13	31 Ч	Меланії, преп. Відд. Різдва	Єрмила, Стратоніка, Макс.
14	1 П	Наймен. Господнє. Василія	Уб. Отців у Синаї, Ніни
15	2 С	Сильвестра, папи, пр. Бог.	Павла, Івана, Прохора, п.
16	3 Н	Н. перед Богоявл. Малахії	Н. про Закхея Дамаск.
17	4 П	Соб. 70 Ап., Зосима, Ахили	+ Антонія В.
18	5 В	Нав. Богоявл., Теопемпта	Атанасія і Кирила
19	6 С	Богоявлення-Хрищення Г.	Макарія, преп.
20	7 Ч	Собор Ів. Христ.	+ Євтимія В., Ірини, Інни
21	8 П	Юрія, Еміліана, мч.	Максима, ирп. Валеріяна
22	9 С	Полісвіта, мч.	Тимотек, аг., Леонтія,
23	10 Н	Н. про Закхея. Григорія Н.	Н. про Митара і Фарисея
24	11 П	+ Теодосія, преп.	Ксенії, преп.
25	12 В	Тетяни, мч. Сави, Евпраксії	+ Григорія Б., Фелікса
26	13 С	Єрмила, Стратоніка, мч.	Ксенофonta, преп., Арк.
27	14 Ч	Отців уб. Синаї, Ніни	+ Перн. мц. Ів. Зол., Тита
28	15 П	Павла, Івана, Прохора, пр.	Єфрема, при. Паладія, п.
29	16 С	Дамаскіна, Леоніли	Перен. мц. Ігн. Богон.
30	17 Н	Н. про Митара і Фарисея	Н. про Бл. Сина. Тр. Св.
31	18 П	Атанасія і Кирила	Кира і Івана, безсрб.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

2. 1812 — Народився байкар Євген Гребінка.
2. 1936 — Згинув на Соловках поет Євген Плужник.
3. 1066 — Смерть князя Ростислава під Галичем.
3. 1864 — Народився поет Володимир Самійленко.
3. 1918 — Народилася поетеса Любов Забашта.
7. 1933 — Помер артист Микола Садовський.
8. 1940 — Помер письменник Спиридон Черкасенко.
9. 1918 — Берестейський мир, підписаний Україною в Бересті з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною.
9. 1942 — Гестапо арештувало масово українців у Києві.
10. 1900 — Засновано РУП (Революційна Українська Партия).
11. 1908 — Помер письменник і композитор Анатоль Вахнянин.
12. 1924 — Померла Ольга Басараб, замучена польською поліцією у в'язниці.
12. 1871 — Народився письменник Лесь Мартович.
14. 1897 — Помер письменник Пантелеїмон Куліш.
16. 1885 — Помер письменник Маркіян Шашкевич.
17. 1908 — Народився поет Олекса Влизько.
18. 1668 — Початок повстання Брюховецького проти Москви.
20. 1054 — Помер князь Ярослав Мудрий.
20. 1889 — Народився композитор Левко Ревуцький.
21. 1942 — Гестапо розстріляло в Києві поетку Олену Телігу.
22. 1848 — Весна народів.
22. 1860 — Народилася артистка Марія Заньковецька.
23. 1608 — Помер культурний діяч і полеміст Костянтин Острозький, основник Острозької Академії.
24. 1946 — Згинув у бою командир УПА Гргіт-Різун.
25. 1850 — Народився письменник і публіцист Володимир Барвінський.
25. 1871 — Народилася Леся Українка.
25. 1738 — Згинув у бою з татарами літописець Григорій Граб'янка.
26. 1886 — Народився графік Юрій Нарбут.
27. 1664 — Поляки розстріляли полковника Івана Богуна.
29. 1868 — Народився театральний діяч і драматург Лев Лопатинський.
29. 1830 — Народився поет Василь Кулик.

Лютий - February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

к. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	19 В	Макарія, преп.	Трифона, мч.
2	20 С	† Евтимія В., Ірини, Інни	Стрітення Господнє
3	21 Ч	Максима, ісп., Валеріяна	Симеона й Анни, прав.
4	22 П	Тимотея, ап. Леонтія, Ман.	Ісидора, преп.
5	23 С	Клиmenta, свящмч.	Агафії, мч., Поліевкта
6	24 Н	Н. про Бл. Сина. Ксенії	Н. М'якопусна. Вукола
7	25 П	† Григорія Б., Фелікса, Фел.	Партенія, преп.
8	26 В	Ксенофonta, Аркадія, преп.	Теодора, Сави
9	27 С	† Перен. мш. Івана Зол.	Никифора, Панкратія, пр.
10	28 Ч	Єфрема, Пападія, преп.	Харлампія, Валентини
11	29 П	Перен. мш. Ігн. Б.	Власія, свящмч.
12	30 С	Трьох Святителів	Мелетія, св. Алексія
13	31 Н	Н. М'якопусна. Кири, Івана	Н. Сиропусна. Мартин.
14	1 П	Трифона, мч.	† Кирила, св. (Поч. В. П.)
15	2 В	Стрітення Г.	Онисима, ап.
16	3 С	Симеона й Анни, прав.	Памфіла, Валентіта, Фляв.
17	4 Ч	Ісидора, преп.	Теодора Тир., Маріямни
18	5 П	Агафії, мч. Поліевкта	Льва, папи
19	6 С	Вукола, Христини	Архипа, ап., Доситея, пр.
20	7 Н	Н. Сиропусна. Партенія, пр.	Н. перша В. Посту. Льва
21	8 П	Теодора Тир., Сави (П.В.П.)	Тимотея, преп.
22	9 В	Никифора, Панкратія, преп.	Відн. мш. мч. у Євгеній
23	10 С	Харлампія, Валентини	Полікарпа, свящмч., Дем.
24	11 Ч	Власія, свящмч.	† 1. й 2. відн. гол. Ів. Хр.
25	12 П	Мелетія, св., Алексія	Тарасія, св.
26	13 С	Мартініана, преп. Світлани	Порфірія, св.
27	14 Н	Н. друга В. Посту. † Кирила	Н. друга В. Посту. Прок.
28	15 П	Онисима, ап.	Василія, преп., Марини
29	16 В	Памфіла, Флавіана	Касінна, преп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

БЕРЕЗЕНЬ

3. 1888 — Народилася письменниця Наталена Королева.
3. 1947 — Помер композитор Філярет Колесса.
3. 1827 — Народився байкар Леонід Глібів.
4. 1861 — Скасовано панщину в Україні.
4. 1750 — Кирила Розумовського обрано гетьманом України.
5. 1950 — Згинув головний командир УПА, ген.-хор. Тарас Чупринка.
5. 1870 — Народився вчений Євген Патон.
8. 1169 — Князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
9. 1814 — Народився поет Тарас Шевченко.
10. 1861 — Помер Тарас Шевченко.
10. 1787 — Народився Устим Кармелюк.
11. 1898 — Народився письменник Василь Бобинський.
12. 1917 — Волинський, Преображенський та Ізмаїльський полки розпочали революцію в Петрограді.
13. 1927 — Померла письменниця Дніпрова Чайка (Людмила Василевська).
14. 1840 — Появився альманах «Ластівка» Є. Гребінки.
15. 1939 — Проголошення самостійності Карпатської України.
16. 1896 — Помер композитор Петро Ніщинський.
18. 1930 — Процес СВУ і СУМ у Харкові.
19. 1664 — Поляки розстріляли гетьмана Виговського.
19. 1864 — Народився митрополит Василь Липківський.
19. 1895 — Народився поет Максим Рильський.
20. 1921 — Помер письменник А. Кащенко.
20. 1917 — Створено Українську Центральну Раду.
21. 1942 — Померла письменниця Ольга Кобилянська.
23. 1842 — Народився композитор Микола Лисенко.
23. 1867 — Народився письменник Осип Маковей.
26. 1908 — Помер історик Володимир Антонович.
26. 1909 — Помер історик і композитор Микола Аркас.
28. 1947 — Відділ УПА (командира Хріна) в бою з БІ під Балигородом зліквідував польського генерала К. Сверчевського.
29. 1858 — Народився письменник Адріян Кащенко.
31. 1947 — Померла письменниця Уляна Кравченко.
31. 1653 — Перемога полк. Івана Богуна над польським військом біля Вінниці.

Березень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	17 С	Теодора Тир., Маріамни	Евдокії, преп., Домніни
2	18 Ч	Льва, папи	Теодота, свящмч.
3	19 П	Архипе, аг., Доситея, преп.	Евтропія, мч., Клеоніка
4	20 С	Льва Кат.	Герасима, преп., Вячесл.
5	21 Н	Н. друга В. Посту. Тимотея	Н. Хрестопокл. Конона
6	22 П	Відн. мщ. у Євгенії	42 мч. в Аморії. В. Ч. Хр.
7	23 В	Полікарп, свящмч., Деміана	Басилія і ік. мч.
8	24 С	† 1 і 2. Відн. гол. Ів. Хр.	Теофілакта, сп.
9	25 Ч	Тарасія, св.	† 40 мч. у Севастії
10	26 П	Порфірія, св.	Кондрата, мч., Віктора
11	27 С	Прокопія, преп.	Софронія, сб.
12	28 Н	Н. Хрестопоклінна. Василія	Н. четверта В. Посту
13	29 П	Касіана, преп.	Никифора, еп., Савина
14	1 В	Евдокії, преп. Домніни	Венедикта, преп., Ростис.
15	2 С	Теодота, свящмч.	Агапія, мч. (Поклони)
16	3 Ч	Евтропія, мч., Клеоніка	Савина, папи
17	4 П	Герасима, Вячеслава, Юліїн.	Олексія, преп.
18	5 С	Конона, мч.	Кирила Єр., Александри
19	6 Н	Н. четверта В. Посту	Н. п'ята В. Посту. Хрис.
20	7 П	Василія і ішш. мч.	Патрікія, Сергія і ік.
21	8 В	Теофілакта, сп.	Якова, ісп.
22	9 С	† 40 мч. у Севастії (Покл.)	Василія, свящмч.
23	10 Ч	Кондрата, Віктора, Галини	Нікона, преп., Лідії, мч.
24	11 П	Софронія, сб.	Захарії, преп.
25	12 С	Теофана, ісп. (Ак. суб.)	Благовіщення Пр. Бог.
26	13 Н	Н. п'ята В. Посту. Никифора	Вербна (цвітна) Неділя
27	14 П	Венедикта, преп. Ростислава	Матрони, мч.
28	15 Е	Агапія, мч., Мануїла	Іларіона, преп.
29	16 С	Савина, папи	Марка, свящмч.
30	17 Ч	Олексія, преп.	Івана Лістъ. (Вел. Четв.)
31	18 П	Кирила, Александри	Бе л. П'ятниця

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

КВІТЕНЬ

1. 1809 — Народився письменник Микола Гоголь.
2. 1111 — Князь Володимир Мономах розбив половців над рікою Сольницею.
3. 1850 — Помер бджоляр Петро Прокопович.
7. 1340 — Помер Юрій II, останній князь галицько-волинської держави.
8. 1829 — Народився фолклорист С. Ніс.
12. 1596 — Перемога Наливайка і Лободи над польським військом на вроцищі «Гострий Камінь».
14. 1768 — Найбільше повстання гайдамаків під проводом Максима Залізняка та Івана Гонти.
14. 1888 — Народився мовознавець Леонід Булаховський.
15. 1918 — Помер письменник Іван Нечуй-Левицький.
18. 1860 — Народилася поетеса Уляна Кравченко.
19. 1885 — Помер Микола Костомарів.
19. 1848 — Початок відродження Галичини і заснування у Львові «Головної Руської Ради».
19. 1917 — Всеукраїнський Національний Конгрес у Кисві.
20. 1622 — Помер гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
20. 1922 — Помер композитор Кирило Стеценко.
21. 1785 — Катерина II завела кріпацтво в Україні.
22. 1910 — Помер Марко Кропивницький, батько українського театру.
22. 1919 — Помер композитор Остап Нижанківський.
22. 1920 — Варшавський договір Симона Петлюри з Польщею.
23. 1185 — Пожід Ігоря на половців.
25. 1913 — Помер письменник Михайло Коцюбинський.
25. 1927 — Помер письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
27. 1890 — Народився поет Микола Зеров.
27. 1904 — Помер драматург М. Старицький.
27. 1948 — Помер літературознавець Василь Щурат.
28. 1938 — Помер на засланні митрополит Василь Липківський.
29. 1648 — Вибір Богдана Хмельницького гетьманом.
29. 1918 — Чорноморська фльота піднесла український прapor.
30. 1918 — Павло Скоропадський став гетьманом України.

Квітень - April

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	19 С	Хрисанта, Дарії (Лаз. суб.)	Вел. Субота. Марії Є.
2	20 Н	Вербна (цвітна) Неділя	Воскресіння Христове
3	21 П	Патрікія, Сергія і ін.	Світлий Понед.
4	22 В	Якова, ісп.	Світлий Вівторок
5	23 С	Василія, свящмч.	Теодула, Агатопода, Пл. † Методія, ап. сл., Євтих.
6	24 Ч	Нікона, пр. Лідії (В. Четв.)	Георгія Мел., ісп.
7	25 П	Вел. П'яти. Благовіщення	Іродіона, Мч. Келистини
8	26 С	Вел. Субота. Гавриїла	
9	27 Н	Воскресіння Христове	Неділя про ап. Тому
10	28 П	Світлий Понед.	Терентія, Зинона, Харит.
11	29 В	Світлий Вівторок	Антипи, свящмч.
12	30 С	Івана Ліств.	Василія, преп.
13	31 Ч	Іпатія, преп.	Артемона, свящмч.
14	1 П	Марії Егип.	Мартини, ісп. Антонія пр.
15	2 С	Тита, преп.	Аристарха, ап., Мстисл.
16	3 Н	Неділя про ап. Тому	Неділя про жінок Мирон.
17	4 П	Йосипа, Григорія, преп.	Симеона, преп., Зосима
18	5 В	Теодула і інш. мч.	Івана, преп., Віктора, Авк.
19	6 С	† Методія, ап. сл., Євтихія	Івана Ветхопеч., Христоф.
20	7 Ч	Георгія Мел., ісп.	Теодора, преп.
21	8 П	Іродіона, мч., Келистини	Януярія, свящмч., Тавіти
22	9 С	Евпсихія, мч.	Теодора, преп., Віталія
23	10 Н	Неділя про ж. Миросниць	Неділя про Розслаблен.
24	11 П	Антипи, свящмч.	Сави Страт., Лоонтія
25	12 В	Василія, преп.	+ Марка, ап.
26	13 С	Артемона, свящмч.	Василія, свящмч., Глафіри
27	14 Ч	Мартини, ісп. Антонія, преп.	Симеона, еп.
28	15 П	Аристарха, ап. Мстислава	Якона, ап.
29	16 С	Агапії, мч.	Мч. у Кизнці, Артемія
30	17 Н	Неділя про Розслабленого	Неділя про Самаріянку

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ТРАВЕНЬ

2. 1849 — Створено в Галичині «Головну Руську Раду».
4. 1873 — Помер поет С. Руданський.
5. 1836 — Народився письменник Сидір Воробкевич.
6. 1910 — Помер письменник Борис Грінченко.
6. 1947 — СССР заключив військовий договір з Польщею і Чехо-Словаччиною проти УПА.
7. 1840 — Народився Марко Кропивницький.
8. 1945 — Капітуляція гітлерівської Німеччини.
9. 1922 — Помер історик і письменник Орест Левицький.
13. 1849 — Народився письменник Панас Мирний.
13. 1888 — Помер поет Яків Головацький.
13. 1933 — Самовбивство письменника Миколи Хвильового на знак протесту проти російського панування.
14. 1871 — Народився письменник Василь Стефаник.
15. 1848 — Скасування панщини в Галичині.
15. 1857 — Народився письменник Андрій Чайковський.
15. 1859 — Народився артист Панас Саксаганський.
15. 1944 — Гестапо закатувало у в'язниці поета Олсга Ольжича.
16. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького над польським військом під Жовтими Водами.
16. 1817 — Народився історик Микола Костомарів.
19. 1917 — Перший Український Військовий З'їзд у Києві.
22. 1942 — Помер історик мистецтва, письменник і журналіст М. Голубець.
23. 1938 — Більшевицький агент ябив у Ротердамі полковника Євгена Коновалця.
23. 1920 — Помер графік Юрій Нарбут.
24. 1125 — Помер Володимир Мономах.
25. 1925 — Більшевицький агент застрілив у Парижі головного отамана Симона Петлюру.
26. 1909 — Помер композитор Денис Січинський.
28. 1916 — Помер Іван Франко.
29. 1878 — Народився поет Петро Карманський.
30. 1876 — Заборона царським урядом українського друкованого слова.
31. 1232 — Битва над рікою Калкою.

Пчавень - Мау

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні

Юліанський:

Григоріанський:

1 18 П	Івана, преп., Віктора, Авкс.
2 19 В	Івана Ветхп., Христофора
3 20 С	Теодора (преполовл.)
4 21 Ч	Януарія, свщмч., Тавіти, мч.
5 22 П	Теодора, преп. Віталія
6 23 С	† Юрія, влкмч.

7 24 Н	Нед. про Самарінку. Сави
8 25 П	† Марка, ап.
9 26 В	Василія, свщмч.
10 27 С	Симеона, сп.
11 28 Ч	Ясона, ап.
12 29 П	Мч. у Кизиці, Артемія
13 30 С	† Якова, ап.

14 1 Н	Неділя про Сліпородженого
15 2 П	Атанасія Вел.
16 3 В	† Теодосія Печ., Маври
17 4 С	Пелагії, преп. (Відд. Пасхи)
18 5 Ч	Вознесіння Господнє
19 6 П	Йова Многостр.
20 7 С	Явл. Ч. Хреста

21 8 Н	Неділя св. Отців. † Ів. Бог.
22 9 П	† Перен. мш. св. Миколи
23 10 В	† Симона З., Таїсії
24 11 С	† Кирила й Методія, сл. ап.
25 12 Ч	Епіфанія, св. Сави, св.
26 13 П	Глікерій, мч. Олександра
27 14 С	Ісидора, мч. (Заупок. суб.)

28 15 Н	Сьhestia св. Духа — Зел. Св.
29 16 П	Пресв. Трійці
30 17 В	Андроніка, ап.
31 18 С	Теодота, мч. Клавдії, Юлії

Сремії, прор.
Атанасія Вел., св.
† Теодосія Печ., Маври
Пелагії, преп.
Юини, мч.
Йова Многостр.

Неділя про Сліпородж.

† Івана Богослова, ап.
† Перен. мш. св. Миколи
† Симона З., Таїсії, мч.
Вознесіння Господнє
Епіфанія, св. Савика, св.
Глікерій, мч., Олександра

Неділя св. Отців. Ісидора
Пахомія, преп.
Теодора Освящ., Віта
Андроніка, ап.
Теодота, мч., Клавдії
Патрикія, свщмч.
Талалея, мч. (Зауп. Суб.)

Сьhestia св. Духа
Пресв. Трійці
Михайла і Євфросинії
Симеона, преп., Маріїнни
† Третє відн. гол. Ів. Хр.
Карпа, ап. Олени, мч.
Терапонта, свщмч.

Неділя Всіх Святих
Теодосії, препимч.
Ісаакія, преп.
Єрмоя, ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

1. 1630 — Гетьман Тарас Трясило розгромив польське військо біля Переяслава («Тарасова ніч»).
2. 1936 — Помер письменник Андрій Чайковський.
2. 1886 — Народився письменник Кость Буревій.
2. 1807 — Народився маляр Іван Сошенко.
3. 1927 — Помер фолклорист і композ. Порфир Демуцький.
5. 1898 — Народився письменник Володимир Ярошенко.
5. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького під Корсунем.
5. 1708 — Угода Івана Мазепи з Карлом XII про спільну боротьбу проти Росії.
6. 1224 — Битва над рікою Каялою.
8. 1652 — Перемога Богдана Хмельницького над польським військом під Батогом.
13. 1874 — Народився письменник Марко Черемшина.
14. 1891 — Народився полк. Євген Коновалець.
14. 1569 — Люблинська унія.
16. 1775 — Москва зруйнувала Запорізьку Січ.
20. 1768 — Залізняк і Гонта звільнили Умань.
20. 1895 — Помер Михайло Драгоманів.
20. 1920 — Помер графік Юрій Нарбут.
22. 1941 — Початок війни гітлерівської Німеччини із Советським Союзом.
23. 1870 — Помер поет Амвросій Метлинський.
24. 1873 — Народився літературознавець і письменник Іван Стешенко.
25. 1205 — В бою з поляками під Завихостом згинув князь Роман Галицький.
27. 1709 — Битва Петра I з гетьманом Мазепою і Карлом XII під Полтавою.
29. 1651 — Бій під Берестечком.
29. 1918 — Помер етнограф і археолог Федір Вовк.
29. 1849 — Народилася письменниця Олена Пчілка (Косач).
30. 1918 — Помер письменник Іван Стешенко.

Червень-Іюнь

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	19 Ч	Патрікія, свящмч.	Юстина Фл., Хариті, мч.
2	20 П	Талалея, мч.	Никифора, ісп.
3	21 С	† Константина й Єлені	Лукиліана, мч.
4	22 Н	Неділя Всіх Святих	Н. 2 п. Схестя. Митроф.
5	23 П	Михайла й Евфросинії	Доротея, свящмч. Ігоря
6	24 Е	Симеона, Маріїни, Сузан.	Іларіона, Висаріона
7	25 С	† Відн. гол. Ів. Хр. — Третє	Теодота, св.
8	26 Ч	Карпі, ап. Олени (Пр. Євх.)	Треодора Тир., преп.
9	27 П	Терапонта, свящмч.	Кирила Алекс., Марти
10	28 С	Никити, преп.	Тимотея, свящмч., Антон.
11	29 Н	Н. 2 після Схестя. Теодосій	Н. 3-тя п. Схестя. † Варт.
12	30 Г	Ісаакія, преп.	Онуфрія В. Петра Ат.
13	31 Е	Єрмек, ап.	Акиліни, мч.
14	1 С	Юстина Філ., Хариті, мч.	Слиселя, прор.
15	2 Ч	Никифора, ісп.	Амоса, прор.
16	3 П	Лукиліана, мч. (Хр. Челов.)	Тихона, сл.
17	4 С	Митрофанів, св. (Сострад.)	Мануїла, мч.
18	5 Н	Н. 3-тя після Схестя. Дорот.	Н. 4-та п. Схестя. Леонт.
19	6 П	Іларіона, Висаріона, Теклі	† Юди Тадея, ап.
20	7 В	Теодота, св.	Методія, свящмч.
21	8 С	Теодора Тир.	Юліана Т.
22	9 Ч	Кирила Олс. Марти, Марії	Євсевія, мч. Зіни, мч.
23	10 П	Тимотея, свящмч., Антоніни	Агрипини, мч.
24	11 С	† Вартоломея і Варнави, ап.	Еіздво Ів. Христ.
25	12 Н	Н. 4-та п. Схестя. Онуфрія	Н. 5-та п. Схестя. Февр.
26	13 П	Акиліни, мч.	Давида, преп.
27	14 В	Слиселя, прор.	Самсона, преп., Мартини
28	15 С	Амоса, прор.	Пер. мшц. Кира й Івана
29	16 Ч	Тихона, еп.	Петра й Павла, в. ап.
30	17 П	Мануїла, мч.	† Собор 12 Апостолів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИПЕНЬ

1. 1910 — Вбито студента А. Коцка на Львівському університеті.
3. 1834 — Народився письменник А. Свидницький.
3. 1863 — Тасмний, т. зв. «Валуський указ» російського уряду про заборону української мови в письмі й слові.
7. 1843 — Помер поет о. М. Шашкевич.
7. 1651 — Бій під Берестечком.
7. 1900 — Народився письменник Юрій Смолич.
7. 1933 — Застрілився в Харкові Микола Скрипник.
8. 1659 — Перемога гетьмана Івана Виговського над російським військом під Конотопом.
8. 1709 — Бій під Полтавою.
11. 969 — Померла княгиня Ольга.
12. 1891 — Помер учений і теорик Сергій Подолинський.
13. 1937 — Помер письменник Володимир Ярошенко.
15. 1015 — Помер князь Володимир Великий.
21. 1941 — Помер письменник Богдан Лепкий.
22. 1944 — В Празі помер поет Олександер Олесь.
25. 1687 — Іван мазепа став гетьманом України.
26. 1880 — Народився письменник Володимир Винниченко.
27. 927 — Князь Святослав Хоробрий уклав договір з грецьким царем Цимисхієм.
27. 1834 — Засновано Київський університет св. Володимира.
27. 1649 — Перемога Богдана Хмельницького над польським військом під Збаражем.
27. 1672 — Гетьман Петро Дорошенко розбив польське військо біля Четвернівки.
29. 1870 — Помер поет Амвросій Метлинський.
30. 1947 — Помер маляр Федір Кричевський.
31. 1649 — Згинув полковник Михайло Кричевський.

Липень — July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	18 С	Леонтія, мч.	Косми й Дамяна, безсрб.
2	19 Н	П'ята п. Схестя. † Юди Т.	Н. 6-та після Схестя
3	20 П	Методія, свщмч.	Якінта, мч.
4	21 В	Юліана Т.	Andreя Крит., Martи, мч.
5	22 С	Евзевія, Зіни, мч.	† Атанасія Ат., св.
6	23 Ч	Агріппини, мч.	Сісоя, мч., Валентина, мч.
7	24 П	Різдво Ів. Христ.	Томи, преп.
8	25 С	Февронії, Леоніди, мч.	Прокопія, влмч.
9	26 Н	Н. 6-та п. Схестя. Давида	Н. 7-ма після Схестя
10	27 П	Самсона, Мартина, преп.	† Антонія Печ., преп.
11	28 В	Перен. мц. Кира й Івана	Ольги, кн. укр., Евфимії
12	29 С	Петра й Павла, ап.	Прокла, мч.
13	30 Ч	† Собор 12 Апостолів	Собор Архан. Гавриїла
14	1 П	Косми й Дамяна, безсребр.	Акили, ап.
15	2 С	† Поя. Ризи Пр. Бог.	† Володимира В., укр. кн.
16	3 Н	Н. 7-ма п. Схестя. Якінта	Н. 8-ма п. Схестя. Анти.
17	4 П	Andreя Крит., Martи, мч	Марини (Маргарити)
18	5 В	† Атанасія Атон., св.	Якінта, Еміліяна, мч.
19	6 С	Сісоя, мч., Валентина, мч	Мокрини, преп.
20	7 Ч	Томи, преп.	† Іллі, проро
21	8 П	Прокопія, влмч.	Симеона, преп.
22	9 С	Панкратія, свщмч.	Marii Magdalini, преп.
23	10 Н	Н. 8-ма п. Схестя. † Антон.	Н. 9-та п. Схестя. Trof.
24	11 П	Ольги, кн. укр. Евфимії, мч.	† Бориса й Гліба, мч.
25	12 В	Прокла, мч.	† Успіння св. Анни
26	13 С	Собор Арханг. Гавриїла	Срмолая, свщмч.
27	14 Ч	Акили, ап.	† Пантелеймона, влмч.
28	15 П	† Володимира, кн. укр.	Прохоръ, ап., Юліана, мч.
29	16 С	Антіногена, свщмч.	Калиника, Венямина, мч.
30	17 Н	Н. 9-та п. Схестя. Марини	Н. 10-та п. Схестя. Сили
31	18 П	Якінта, Еміліяна, мч	Свдокима, преп., Юліти

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ

1. 1913 — Померла Леся Українка.
1. 1914 — Вибухла перша світова війна.
3. 1860 — Народилася артистка Марія Заньковецька.
4. 1757 — Народився мальяр Володимир Боровиковський.
4. 1878 — Народився письменник Антін Крушельницький.
4. 1899 — Народився письменник Борис Антоненко-Давидович.
5. 1911 — Померла письменниця Ганна Барвінок.
5. 1940 — Помер археолог, етнограф, історик і письменник Дмитро Яворницький.
6. 1937 — Помер поет Богдан Ігор Антонич.
6. 1945 — Американці скинули атом. бомбу на Гірошіму.
6. 1657 — Помер гетьман України Богдан Хмельницький.
7. 1870 — Народився мальяр Йосип Курилас.
8. 1819 — Народився письменник Пантелеїмон Куліш.
8. 1649 — Зборівський договір між гетьманом Б. Хмельницьким і польським королем Володиславом.
8. 1834 — Народився поет Юрій Федъкович.
10. 1867 — Народився письменник Осип Маковей.
10. 1907 — Померла письменниця Марко Бовчок.
10. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького під Пилявцями.
11. 1864 — Народився поет Павло Грабовський.
12. 1925 — Помер поет Володимир Самійленко.
14. 988 — Хрещення України.
15. 1649 — Перемога Богдана Хмельницького під Зборовом.
15. 1856 — Народився Іван Франко.
17. 1245 — Перемога короля Данила над мадярами.
18. 1836 — Народився письменник Олександер Кониський.
20. 1843 — Помер письменник Квітка-Основ'яненко.
21. 1925 — Помер письменник Осип Маковей.
25. 1698 — Смерть Петра Дорошенка в російській неволі.
28. 1921 — Більшевики розстріляли поета Григорія Чупринку.
28. 1890 — Народився поет Дмитро Загул.
30. 1875 — Народився композитор і диригент Ол. Кошиць.
30. 1673 — Покід козаків на Крим під проводом кошового Івана Сірка.
31. 1919 — З'єднані українські війська здобули Київ.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1	19 В	Мокрини, преп.	Винесення Ч. Хреста
2	20 С	† Іллі, прор.	Пер. мц. Степана, Никод.
3	21 Ч	Симеона, преп.	Ісаакія, мч. Саломії, мир.
4	22 П	Марії Магд., преп.	7 молод. мч. у Ефезі
5	23 С	Трофима, мч.	Евгіснії, мч., Нонни, пр.
6	24 Н	Н. 10-та п. Схестя. † Б. Гл.	Н. 11-та п. Схестя. Пр. Г.
7	25 П	† Успіння св. Анни, Олімпі.	Дометія, препимч., Пасиша
8	26 В	Єрмолая, свщмч.	Еміліана, Мирона, мч.
9	27 С	† Пантелеїмона, влмч.	† Матія, ап.
10	28 Ч	Прохора, ап. Юліана, мч.	Лаврентія, мч., Романа
11	29 П	Калиніка, Вениамина, мч.	Євпла, мч.
12	30 С	Сили, ап. Валентина, мч.	Фотія, мч.
13	31 Н	Н. 11-та п. Схестя. Евдок.	Н. 12-та п. Схестя. Макс.
14	1 П	Винесення Ч. Хр., п. Хр. Ук.	Перен. мц. Теодосія Печ.
15	2 В	Перен. мц. Степана	Успіння Пр. Богородиці
16	3 С	Ісаакія, мч. Саломії	Перен. Образа Спасителя
17	4 Ч	7 молод. мч. у Ефезі	Мирона, мч., Левкія, мч.
18	5 П	Евсигнії, мч., Нонни, преп.	Флора і Лавра, мч.
19	6 С	Преображення Госп.	Andreя Страт., мч.
20	7 Н	Н. 12-та п. Схестя. Дометія	Н. 13-та після Схестя
21	8 П	Еміліана, Мирона, мч.	Тадея, ап.
22	9 В	† Матея, ап.	Агатоніка, мч.
23	10 С	Лаврентія, мч. Романа	Юринея, св. (відд. Усп.)
24	11 Ч	Євпла, мч.	Свтихія, свщмч.
25	12 П	Фотія, мч.	Вартоломея, Тита, ап.
26	13 С	Максима, ісп. (відд. Преоб.)	Адріяна, мч.
27	14 Е	Н. 13-та п. Схестя. † Теод.	Н. 14-та після Схестя
28	15 П	Успіння Пр. Богор.	Августина, св.
29	16 В	Перен. Образа Спас.	† Усікн. гол. Ів. Христ.
30	17 С	Мирона, Левкія, мч.	Олександра, св.
31	18 Ч	Флора і Лавра, мч.	† Пол. пояса Пр. Богор.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

1. 1722 — Народився філософ Григорій Сковорода.
1. 1939 — Напад Гітлера на Польщу.
1. 1790 — Народився історик і етнограф Олександер Маркович.
2. 1945 — Капітуляція Японії.
3. 1709 — Помер гетьман Іван Мазепа у Бендерах.
5. 911 — Договір князя Олега з греками.
5. 1864 — Народився письменник Михайло Коцюбинський.
6. 1897 — Народився письменник Іван Микитенко (пом. 1937).
7. 1805 — Народився письменник Олекса Стороженко.
9. 1769 — Народився письменник Іван Котляревський.
11. 1910 — Помер філолог, історик і фолклорист Василь Доманицький.
15. 1877 — Народилася малярка Олена Кульчицька.
15. 1907 — Помер драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий).
16. 1658 — Гадяцька умова геть. І. Виговського з Польщею.
18. 1940 — Помер артист Саксаганський (Опанас Тобілевич).
18. 1877 — Помер філолог і письменник Осип Бодянський.
18. 1814 — Народився Михайло Драгоманів.
19. 1903 — Помер поет Сидір Воробкевич.
20. 1899 — Народився письменник Кость Гордієнко.
20. 1947 — Згинув на Закерзонню Ярослав Старух (Ярлан, Стяг), член Проводу ОУН, Крайовий провідник на Закерзонні.
21. 1944 — Помер Олександер Кошиць.
29. 1866 — Народився історик Михайло Грушевський, голова Української Центральної Ради.
30. 1949 — Згинув у бою з більшевиками командир УПА — Степан Хрін.
30. 1930 — Смерть Крайового коменданта УВО Юліана Головінського, який згинув з рук польської поліції.

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні

Юліанський:

Григоріанський:

1 19 П	Андрея Стр., мч.	† Нов. ц. рік. Симеона Маманта, Руфіни, мч.
2 20 С	Самуїла, прор. Світлани, мч.	
3 21 Н	Н. 14-та п. Схестя. Тадея	Н. 15-та після Схестя Вавили, свщмч.
4 22 П	Агатоніка, мч.	Захарій, прор. Раїси, мч.
5 23 В	Іринея, св. (відд. Усп.)	Чудо Арх. Мих., Архила Созонта, мч.
6 24 С	Евтихія, свщмч.	Різдво Пр. Богор. Йоакима й Анни, прав.
7 25 Ч	Вартоломея, Тита, ап.	
8 26 П	Адріана, мч.	
9 27 С	Пімена, преп.	
10 28 Н	Н. 15-та п. Схестя. Август.	Н. 16-та після Схестя Теодори, преп.
11 29 П	† Усікн. гол. І. Христ.	Автонома, свщмч. (в. Р.Б.)
12 30 В	Олександра, св.	Корнилія сот.
13 31 С	† Пол. пояса Пр. Богор.	Воздвижен. Ч. Хреста
14 1 Ч	† Нов. рік ц. Симеона, прав.	Никити, влмч.
15 2 П	Маманта, Руфіни, мч.	Євфимії, влмч., Людмили
16 3 С	Антима, свщмч.	
17 4 Н	Н. 16-та після Схестя	Н. 17-та після Схестя
18 5 П	Захарій, прор. Раїси, мч.	Свменія, преп. Ірини, пр.
19 6 В	Чудо Арх. Мих., Архила пр.	Трофима, мч. Саватія, мч.
20 7 С	Созонта, мч.	Михайла, мч., Плакиди
21 8 Ч	Різдво Пр. Бог.	Кондрата, ап.
22 9 П	Йоакима й Анни	Фоки, свщмч.
23 10 С	Минодори, Пульхерії	Зач. Ів. Хр., Іраїди, мч.
24 11 Н	Н. 17-та після Схестя. Теод.	Н. 18-та після Схестя.
25 12 П	Автонома, свщмч. (в. Р. Б.)	Свфросинії, преп.
26 13 В	Корнилія, сотн.	† Івана Вогослова
27 14 С	Воздвиження Ч. Х.	Калістрата, мч. Філімона
28 15 Ч	Никити, влмч.	† Харитона, преп. Вачесл.
29 16 П	Євфимії, Людмили, мч.	Киріака, прп., Петронії
30 17 С	Софії, Віри, Надії, Іюбови	Григорії, свщмч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

1. 1187 — Помер князь Ярослав Осмомисл.
1. 1665 — Обрано Петра Дорошенка гетьманом України.
1. 1897 — Народився письменник Валеріян Поліщук.
4. 1930 — Померла письменниця Олена Ічілка (Косач).
4. 1930 — Померла артистка Марія Заньковецька.
5. 1909 — Народився поет Богдан Ігор Антонич.
5. 1657 — Гетьманом України став Іван Виговський.
7. 1253 — Коронація князя Данила на короля в Дорогичині.
8. 1870 — Народився спортсмен-борець Іван Піддубний.
8. 1938 — Помер письменник Гнат Хоткевич.
9. 1596 — Проголошено Церковню унію в Бересті.
9. 1655 — Перемога гетьмана Богдана Хмельницького над польським військом під Городком біля Львова.
10. 1648 — Облога Львова козацькими військами під проводом гетьмана Богдана Хмельницького.
10. 1889 — Народився поет Михайло Драй-Хара.
10. 1893 — Помер байкар Леонід Глібів.
12. 1957 — Згинув з ворожої руки в Мюнхені Лев Ребет, голова Політичної Ради ОУНз.
13. 1866 — Помер письменник Петро Гулак-Артемовський.
14. — Свято Покрови — Свято УПА. (В 1942 р. твориться Українська Повстанча Армія (УПА)).
15. 1959 — Стасинський убив провідника ЗЧ ОУН — Степана Бандеру в Мюнхені, Німеччина.
21. 1624 — Козаки здобули Царгород.
23. 1937 — Помер пост Андрій Михайллюк.
25. 1860 — Народився маляр Микола Самокиш.
26. 1938 — Помер письменник Василь Чечв'янський (брат О. Вишні).
26. 1922 — Помер історик і письменник Орест Левицький.
29. 1794 — Помер філософ Григорій Сковорода.

Жовтень — October

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні

Юліанський:

Григоріанський:

1 18 Н	Н. 18-та п. Схестя. Євменія	Н. 19-та після Схестя
2 19 П	Трофима, Саватія, мч.	Киріака, свщмч., Юстини
3 20 В	Михаїла, мч., Плакиди, вмч.	Діонісія Ареопаг. свщмч.
4 21 С	Кондрата, ап.	Сротея, свщмч., Онисима
5 22 Ч	Фоки, свщмч.	Харитини, мч.
6 23 П	Зач. Ів. Хр., Іраїди, мч.	† Томи, ап.
7 24 С	Теклі, препдмч.	Сергія і Вакха, мч.
8 25 Н	Н. 19-та п. Схестя. Єфрос.	Н. 20-та після Схестя
9 26 П	† Ів. Богослова, ап.	† Якова, ап.
10 27 В	Калістрата, Филимина, мч.	Євлампія, мч.
11 28 С	† Харитона, преп. Вячеслава	Филипа, діяк., Зинайди
12 29 Ч	Кириака, преп., Петроній	Прова, Домніки, мч.
13 30 П	Григорія, свщмч.	Карпа, Мч., Хриси, мч.
14 1 С	Покрова Пресв. Богор.	Параскевії, преп., Назар.
15 2 Н	Н. 20-та п. Схестя. Киріака	Н. 21-ша після Схестя
16 3 П	Діонісія Ареопаг., свщмч.	Лонгіма, мч., Дометія, мч.
17 4 В	Сротея, свщмч., Онисима, п.	Осії, прор. Лазаря, прав.
18 5 С	Харитини, мч.	† Луки, ап.
19 6 Ч	† Томи, ап.	Йоіла, прор., Клеопатри
20 7 П	Сергія і Вакха, мч.	Артемії, влкмч.
21 8 С	Пелагії, Таїсії, мч.	Іларіона Вел., Філотея,
22 9 Н	Н. 21-ша п. Схестя. † Якова	Н. 22-га після Схестя
23 10 П	Євлампія, мч.	Якова, ап.
24 11 В	Филипа, діяк., Зинайди, мч.	Ароти, мч. Теофіла, преп.
25 12 С	Прова, Домніки, мч.	Маркіяна, Мартірія, мч.
26 13 Ч	Карпа, Хриси, мч.	Дмитрія, велимч.
27 14 П	Параскевії, преп. Назарія	Нестора, мч. Капітолини
28 15 С	Євтимія, преп.	Параскевії Ік., Неонії
29 16 Н	Н. 22-га після Схестя. Лонг.	Н. 23-тя після Схестя
30 17 П	Осії, прор., Лазаря, прав.	Зиновія і Зиновії, мч.
31 18 В	† Луки, ап.	Стахія і ін. ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

1. 1918 — Українські війська звільнили місто Львів.
1. 1944 — Помер митрополит Андрей Шептицький.
1. 1861 — Народилася письменниця Дніпрова Чайка.
1. 1898 — Народився драматург і прозаїк Дмитро Бедзик.
1944 — Початки виселення з Лемківщини в УССР.
3. 1898 — Народився письменник Дмитро Фальківський.
3. 1921 — Початок Другого Зимового походу армії УНР.
4. 1872 — Народився письменник Богдан Лепкий.
6. 1912 — Помер композитор Микола Лисенко.
6. 1811 — Народився о. Маркіян Шашкевич.
6. 1960 — Відкрито підземку в Києві.
10. 1838 — Помер письменник Іван Котляревський.
10. 1709 — Москалі зруйнували столицю гетьмана Івана Мазепи — Батурина, а мешканців її вимордували.
12. 1808 — Народився письменник та історик Осип Бодянський.
12. 1889 — Народився письменник Остап Вишня.
13. 1918 — Засновано в Києві Українську Академію Наук.
15. 1878 — Народився поет Грицько Чупринка.
16. 1863 — Народилася письменниця Ольга Кобилянська.
17. 1828 — Народилася письменниця Ганна Барвінок.
21. 1921 — Смерть 359 лицарів-героїв під Базаром.
21. 1919 — Денікінці розстріляли письменника Василя Чумака.
24. 1934 — Помер історик Михайло Грушевський.
25. 1838 — Народився письменник Іван Нечуй-Левицький.
28. 1890 — Народилася письменниця Зінаїда Тулуб.
29. 1778 — Народився письменник Григорій Квітка-Основ'яненко.
29. 1899 — Народився письменник Григорій Косинка.
31. 1850 — Народився теоретик Сергій Подолинський.

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19	С	Йоіла, прор. Клеопатри, бл.	Косми й Дамяна, безсрб.
2 20	Ч	Артемія, влмч.	Акиндина, мч. Домни, мч.
3 21	П	Іларіона В., Філотея, преп.	Акепсима, мч.
4 22	С	Аверкія, Глікерій, мч.	Йоанікія Вел., преп.
5 23	Н	Н. 23-ти п. Схестя. Йкона	Н. 24-та після Схестя
6 24	П	Арети, мч., Теофіла, преп.	Павла, св., Клавдій, мч.
7 25	В	Маркіана, Мартирія, мч.	Мч. у Мелетії
8 26	С	Димитрія, влмч.	Арх. Михайла і інш.
9 27	Ч	Нестора, мч., Капітоліяни мч.	Матрони, преп.
10 28	П	Параскевії Ік., Неоніли, мч.	Ерасті, ап. Ореста, мч.
11 29	С	Анастасії, преп.	Мини, Степаніди, мч.
12 30	Н	Н. 24-та п. Схестя. Зинов.	Н. 25-та після Схестя
13 31	П	Стахія і інш. ап.	† Івана Золотоустого, св.
14 1	В	Косми й Дамяна, безсрб.	† Філипа, ап.
15 2	С	Акиндима, Домни, мч.	Гурія, мч.
16 3	Ч	Акепсима, мч.	† Матея, ап.
17 4	П	Йоанікія Вел., преп.	Гонгорія, св.
18 5	С	Галактіона, мч.	Платона й Романа, мч.
19 6	Н	Н. 25-та п. Схестя. Павла	Н. 26-та після Схестя
20 7	П	Мч. у Мелетії	Григорія Декан.
21 8	В	Михайла Арх.	Введення в храм П. Д.
22 9	С	Матрони, преп.	Филимона, ап. Яropolка
23 10	Ч	Ерасті, ап. Ореста, мч.	Амфілохія, св.
24 11	П	Мини, Степаніди, мч.	Катерини, влкмч.
25 12	С	† Йосафата, свщмч.	Клиmenta, папи (відд. Вв.)
26 13	Н	Н. 26-та п. Схестя. † Ів. Зол.	Н. 27-ма після Схестя
27 14	П	† Філипа, ап.	Якова Перс., мч., Пафн.
28 15	В	Гурія, мч.	Степана, препмч." Ірин.
29 16	С	† Матея, ап.	Парамона, мч., Нектарія
30 17	Ч	Григорія, св.	† Андрея, ап. первозв.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ГРУДЕНЬ

1. 1893 — Народився письменник Микола Хвильовий.
2. 1874 — Помер письменник Олекса Стороженко.
4. 1803 — Помер на Соловецьких островах останній кошовий Запорізької Січі — П. Кальнишевський.
4. 1897 — Народився письменник Андрій Головко.
5. 1878 — Народився поет Олександер Олесь.
5. 1919 — Перший Зимовий похід військ УНР.
7. 1936 — Помер Василь Стефаник.
7. 1938 — Помер поет-футурист Михайло Семенко.
8. 1868 — Засновано Товариство «Просвіта».
11. 1840 — Народився письменник Михайло Старицький.
11. 1891 — Помер вчений і лінгвіст О. Потебня.
12. 1902 — Помер на засланні пост Павло Грабовський.
12. 1871 — Помер письменник Анатоль Свидницький.
12. 1900 — Помер письменник Олександер Кониський.
13. 1877 — Народився композитор Леонід Леонтович.
13. 1934 — Москва розстріляла 28 українських письменників.
15. 1891 — Народився історик мистецства, письменник і журналіст М. Голубець.
15. 1848 — Помер письменник Євген Гребінка.
16. 1637 — Бій козаків з польськими військами під Кумейками.
17. 1934 — Помер поет Дмитро Фальківський.
17. 1939 — В копальннях Камчатки загинув поет М. Драй-Хмара.
18. 1871 — Народився поет Микола Вороний.
19. 1870 — Помер композитор Михайло Вербицький.
19. 1240 — Батий зруйнував Київ і рушив на Галичину.
21. 1764 — Катерина II скасувала гетьманщину.
22. 1834 — Народилася письменниця Марко Бовчок.
23. 1932 — Смерть В. Біласа і Л. Данилишина.
24. 1873 — Засновано Наукове Т-во ім. Т. Шевченка у Львові.
24. 1653 — Перемога гетьмана Б. Хмельницького під Жванцем.
26. 1898 — Народився поет Євген Плужник.
27. 1889 — Помер поет Левко Боровиковський.
29. 1723 — Помер наказний гетьман Павло Полуботок у Петропавловській тюрмі.
31. 1637 — Смерть Павлюка, провідника козацького повстання.
31. 1877 — Народився письменник Гнат Хоткевич.

Чудені - Десемвр

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 П		Платона й Романа, мч.	Наума, прор.
2 19 С		Авдія, прор.	Авакума, прор
3 20 Н		Н. 27-ма п. Схестя. Григ. Д.	Н. 28-ма після Схестя
4 21 П		Бведення в храм. Е.	Гарвари, мч.
5 22 Є		Филимона, ак. Ярополка	† Сави Освящ., преп.
6 23 С		Амфілохія, св.	Миколи, св.
7 24 Ч		Катерини, влкмч.	Амвросія, св.
8 25 П		Климента, папи (відд. Введ.)	Патапія, преп.
9 26 С		Аліпія, преп.	Непор. Зачаття
10 27 Н		Н. 28-ма п. Схестя. Якона	Н. 29-та після Схестя
11 28 П		Степана, препмч., Іринарха	Данила, преп.
12 29 В		Парамона, мч. Ноктарія, пр.	Спиридона, св.
13 30 С		† Андрея, ап. первозв.	† Евстратія, мч., Лукії мч.
14 1 Ч		Наума, прор.	Тирса, мч. Калиника, мч.
15 2 П		Авакума, прор.	Елевтерія, свщмч.
16 3 С		Софонія, прор.	Аггея, прор. Теофанії, бл.
17 4 Н		Н. 29-та п. Схестя. Варвари	Неділя Праотців. Даниїла
18 5 П		† Сави, преп.	Севастіана, мч. Зої, мч.
19 6 В		Миколи, св.	Боніфатія, мч.
20 7 С		Амвросія, св.	Ігнатія Богон. (пр. Різдва)
21 8 Ч		Патапія, преп.	Юліяни, мч.
22 9 П		Непорочне Зачаття	Анастасії, мч.
23 10 С		Мини, Ангелини, мч.	10 мч. у Криті
24 11 Н		Неділя Праотців. Даниїла	Нед. Олії. Навеч. Р. Хр.
25 12 П		Спиридона, св.	Різдво Господа Н. Іс. Хр.
26 13 В		† Евстратія, Лукії, мч.	Собор Пр. Бог. Св. Й.
27 14 С		Тирса, Каленика, мч.	Степана, діяк. і прмч.
28 15 Ч		Елевтерія, свщмч.	Муч. у Нікомидії
29 16 П		Аггея, прор. Теофанії	Дітей уб. у Вифлеємі
30 17 С		Даниїла, прор.	Анісії, мч.
31 18 Н		Неділя Отців. Севастіана	Неділя після Різдва. Мел.

КАЛЕНДАР НАРОДІВ СВІТУ

Слово календар походить від латинського слова «календаріюм», а це знову від слова «календе», що ним означувано початок кожного місяця.

Основою кожного календаря є астрономічні зміни дня і ночі, періоди місяця й пори року. День і ніч, себто доба, у всіх народів уже від найдавніших часів служили для означування короткого протягу часу. Довший протяг часу, наприклад, рік або ряд років, під такий спосіб міряння не підходив, тому всі народи почали користуватися місяцем і його астрономічними змінами від одної повні до другої, і протяг часу також у багатьох мовах задержав назву місяця. Рік за всіма майже календарними системами мав дванадцять місяців по 29 і по 30 днів. Але через те, що ні рік, ні час обороту місяця не мали округлого числа днів, тому поставали різні системи для обчислювання часу, а кожна система тим самим творила календар.

Упродовж віків постало багато календарів; деякі з них задержалися ще по нинішній день. З важливіших — це календарі: єгипетський, грецький, жидівський, китайський, перський, юліанський і ліліянський або григоріянський.

Єгипетський календар

У старовинних єгиптян мірилом часу був рік, що складався з 12 тридцятиденних місяців і п'яти додаткових днів. Цей період часу відповідав більш-менш протягові часу, в якому відбувалися розливи Ніла, а саме Ніл, головна ріка Єгипту, виступила з берегів що 365 днів і 6 годин. Через кожних 4 роки розливи відбувалися на один день пізніше, і тому початок року автоматично посувався назад. В зв'язку з цим на протязі 1461 років зміни в природі, тобто пори року і розливи Ніла, відбувалися тільки 1460 разів, значить лишався зайвий рік. Щоб його усунути, єгипетські астрономи завели т. зв. період Сиріоса, що починався днем першого місяця в момент сходу зорі Сирія. Зайвий рік зовсім відкидали, і той період охоплював 1460 сонячних років.

Грецький календар

Основою числення часу греків був спочатку місячний рік з 12 місяців по 29 і 30 днів. Згодом установили вони період восьми років, в якому до другого, п'ятого і восьмого додавали по одному місяцеві. Зогляду на те, що той період відрізнявся на

11½ доби, грецький астроном Ментон в 430 р. перед Христом запропонував 19-річний період, що в ньому 12 років мали б по 12 місяців, а 7 по 13 місяців. Різниця становила тільки $\frac{1}{4}$ доби. За часів Аристотеля астроном Каліп установив період в 76 років, в якому рік мав 365¼ днів, тобто такий самий, що і в юліанському календарі.

Жидівський календар

Жидівський рік основувався на рухові місяця довкола землі і ділився на звичайний і переступний. Звичайний рік має 12 місяців, а переступний 13. Днів у місяці є 29 і 30. Від греків прийняли жиди ментонський 19-літній період. Початком доби вважають жиди захід сонця. Уживаний тепер у жидів календар походить щойно з XI століття по Хр., уложив його рабін Ліліль Ганасі.

Китайський календар

Основою китайського календаря є місяць і соняшний рік при 19-річному періоді, в якому 7 років має по 13 місяців, а решта по 12. Місяць починається повнею; доба ділиться на 12 годин.

Перський календар

Перський календар подібний був до єгипетського. Рік складався спершу з 365 соняшних днів і ділився на 12 місяців по 30 днів. Крім цього додавали по 5 днів до кожного року. В XI столітті перський календар змінили і від того часу що 4 роки почали додавати по 1 дневі. Потім це робили що 5 років.

Юліанський календар

Юліанський календар постав в 46 р. по Христі за часів Юлія Цезаря. Спочатку римський календар мав 304 днів і ділився на 10 місяців, а саме: березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад і грудень. Коли римляни завоювали Єгипет, вони прийняли від єгиптян їх календар і додали ще лва місяці: січень і лютий. Щоб якслід урегулювати справу календаря. Юлій Цезар запросив з Єгипту астронома Сосігена і він уклав новий календар, що лійшов до наших часів під іменем юліанського. Юліанський календар мав 365¼ днів. На кожні 4 роки 3 були звичайні і числили 365 днів, а 4 був переступний рік при 366 днях. За переступний рік вважали той, що його 2 останні числа без решти діляться на 4. Додатковим

днем в переступному році був день 28 лютого, що його рахували два рази. Початком року був день 1 березня, а основним роком числення 707 рік від заснування Риму. Пізніше початок року перенесено на день 1 січня. Юліанський календар прийняла Церква на нікейському соборі в 325 р. по Хр.

Григоріянський календар

Соняшний рік має 365.2422 дні, а за юліанським календарем $365\frac{1}{4}$. Наслідком того постає там різниця, а саме на 0.0078 днів менше. Та різниця упродовж 128.5 років наростає до 1 дня, так що юліанський календар постійно відбігає від початку соняшного року. В XVI столітті та різниця становила вже 10 днів. Тоді астроном Людвік Лілій склав проект нового календаря, що його затвердив Папа Григорій XIII і видав приказ завести такі зміни: замість 5 жовтня 1582 року вважати 15 жовтня 1582 р. і переступним роком уважати кожний четвертий рік, але ті роки, що кінчаються двома нулями, вважати звичайними, крім тих, що діляться без решти на 4. Новий календар названо григоріянським або новим стилем, хоч у дійсності повинен він називатися ліліянським на честь свого творця.

Різниця між юліанським і григоріянським календарем становила в 1582 р. — 10 днів, в 1700 р. 11 днів, а в 1800 р. 12 днів. Обидва ті календари християнські, бо вони числять початок ери від народження Христа, а цілий рік присвячений або пам'яті святих, або різним християнським торжествам. Християнський календар в юліанському стилі датується від VI століття і є твором римського абата Діонісія Егзігна. Прийнявся він дуже поволі. Католицька Португалія прийняла його в XV віці, православна Росія в XVIII ст., а єгипетські Копти не визнають його по нинішній день.

Та саме історія була й з календарем за новим стилем. Німці, як протестанти, довго не хотіли його прийняти, прийняли його щойно в 1700 р. Англія прийняла його ще пізніше, а саме 1752 р., однаке перед тим уряд мусів побороти великий спротив населення, що в багатьох випадках мав кривавий перебіг.

ЛЕМКІВСЬКІ ПРИПОВІДКИ

Ліпший воробець в руці, як сокіл в буці.
Хто нич не ма, тот нич і не стратит.
На зелени ябка завсе слинка капкат.
Не вчи старого коня в борозді ходити.
Яке-то путо треба, жеби людски язики попутати?

ВИКАЗ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ІМЕН

- Богодар 9 листопада.
Богомир 13 січня.
Богуслав 29 квітня.
Богухвал 18 березня.
Богдан 19 березня.
Богданна 6 лютого.
Богдар 27 травня.
Бойомир 6 січня
Божена 14 березня.
Божеслава 31 травня
Борис і Гліб 9 серпня.
Бронислав 16 жовтня.
Будислав 1 березня.
Ванда 23 червня.
Вислав 7. VI. і 9. XII.
Витослав 22 січня.
Вірослав 27 лютого.
Властимир 23 жовтня.
Войтіх 23 квітня.
Володимир 16. I., 9. IV і 28. VII.
Володимира 9. I. і 11. VIII.
Володислав 3 квітня.
Володислава 13 грудня.
Всеволод 6 листопада.
Вячеслав 15. IV. і 28. IX.
Годислав 22 березня.
Горислав 28 листопада.
Гнівомир 8 лютого.
Гримислав 12 жовтня.
Лам'ян 27 вересня.
Держислав 16 липня.
Добромир 4. I. і 5. VI.
Доброслав 10 січня.
Довгослав 18 червня.
Домослав 15 січня.
Збігнев 17. III. і 1. IV.
Збоїслав 28 червня.
Здислав 29 січня.
Здобислав 30 липня.
Земислав 13 жовтня.
Зимовит 19 жовтня.
Ізяслав 6 липня.
Казимир 4 березня.
Казимира 21 серпня
- Красислав 17 квітня.
Любомир 1 травня.
Любомира 21. III.
Любослав 12 квітня.
Любомир 10 листопада.
Людослав 30 листопада.
Лютослав 26 жовтня.
Мечислав 1 січня.
Милослав 3 липня.
Милош 25 січня.
Мирон 17 серпня.
Мирослав 26 лютого.
Мирослава 26 липня.
Мстислав 8 січня.
Мстислава 9 березня.
Олег 7 серпня.
Ольга 24 липня.
Остромир 4 серпня.
Пребислав 22 жовтня.
Предислав 23 лютого.
Перемислав 13. IV. і 30. X.
Прибислав 27 січня.
Радивой 10 липня.
Радомир 28. I. і 16. XI.
Радослав 15 липня.
Ратимир 19 січня.
Ратислав 2 червня.
Радослав 2. III. і 8. IV.
Ростислав 17. I. і 4. IX.
Славобій 25 лютого.
Славомир 17. V. і 5. XI.
Славомира 23 грудня.
Станислав 5. II., 8. V. і 18. XI.
Станимир 2 жовтня.
Судомир 2 квітня.
Святополк 1. VI. і 25. IX.
Святослав 7. I. і 3. V.
Святош 12 березня.
Томир 27 листопада.
Томира 24 травня.
Томислав 21 грудня.
Яромир 11. IV. і 28. V.
Ярополк 18 січня.
Ярослав 21. I. і 25. IV,

МІРИ І ВАГИ

12 інчів — 1 стопа.
3 стопи — 1 ярд.
5,280 стіп — 1,760 акрів —
1 миля.
9 кв. стіп (9 стіп^2) 1 кв. ярд
(ярд 2).
4,840 кв. ярдів — 43,560 кв.
стіп — 1 акр.
640 акрів — 1 кв. миля.
16 унцій — 1 пайнт.
2 пайнти — 1 кварт.
4 квадти — 1 гальон.
27 11/32 ґрейнів — 1 драма.
16 драм — фунт.
100 фунтів — 1 сотнар.
20 сотнарів — 2,000 фунтів
— 1 тонна.
1 ярд — 36 інчів — 3 стопи.
1 стопа — 12 інчів — 30.48
центиметрів — 91.44 см. —
0.911 м.
1 миля — 63,360 інчів —
5,280 стіп — 1,609.34 м.
1 метр — 39.37 інчів — 3.28
(0833) стіп — 1.09 (3611) ярд.
1 кв. миля — 640 акрів.
1 гектар — 2,471.04 акрів
— 10,000 кв. метрів.

ПОРІВНЮЧА ТАБЛИЦЯ

1 метер — 39.37 цалів
1 метер — 3.28 стіп (футів)
1 метер — 1.09 ярда
1 кільометер — 0.62 милі
1 гектар — 2.47 акрів
1 літра — 33.81 плинних унцій
1 літра — 1.06 кварт
1 літра — 0.264 гальона
1 гектолітер — 2.84 бушлів
1 гектолітер — 26.42 гальонів
1 гектолітер — 61.02 куб. цалів
1 гектолітер — 3.53 куб. стіп
1 кільограм — 35.3 унцій
1 гільограм — 2.2 фунти
1 ярд — 0.91 метра
1 миля — 1,609 метрів
1 квarta — 0.95 літри
1 гальон — 3.79 літрів
1 суха унція — 0.28 кільограма
1 фунт — 0.45 кільограма
1 десятина — 2.7 акрів
1 гарнець — 0.88 гальона
1 морг — 1.42 акра
1 корець — 3.1 бушля
1 пуд — 36.11 фунтів
1 сяжень — 7 стіп

З НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Хто нічого не робить, той ніколи не має часу.

Помож сусіді, не забуде тя в біді.

Щире братство — то велике богатство.

Од доброго хлопа нес заграджай плота.

Ківко кумів — тівко розумів.

Чубит біда того, хто не шанує свого.

Без цікавости нес мудrosti.

Не дуй на оген, як тя не пече.

Не глядай сой біди, она сама приде.

Ніж ранит руку, а язик — серце.

Людских язиків на припоні не припнеш.

Наперед свій кут позамітай, потім будеш чужи.

Зі записів В. Хомика

Д-р Іван Гвозда

“ЕВАКУАЦІЯ-ДЕПОРТАЦІЯ” УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ В 1945-1947 РОКАХ

Питання української національної меншини в Людовій Польщі є тісно пов'язане із політично-правною проблемою цілого українського народу. Непевний політично-правний статус України відбивається на історії української меншини в Польщі, зокрема відбився впродовж 1945-1947 років. Протягом тих років СССР і Людова Польща застосували супроти українців в Польщі, щоб їх знищити як національну меншину, методи «евакуації» і «депортациі». Завданням цеї статті є спричинитися до кращого зрозуміння значення тих методів, і їх розглагленості.

Поскільки питання національних меншин у цю пору тісно в'яжеться із людськими правами, як вступ, короткий перегляд буде зроблений по цій лінії, заторкуючи найголовніші зобов'язання головніших держав, включно із Співдружнім Союзом та Людовою Польщею. Далі переглянемо практичну розв'язку питання деяких національних менши в СССР під час другої світової війни. окрему увагу звернемо на «евакуацію» українського населення з Польщі до СССР, а відтак на його «депортацию» Польщею на північно-західні землі Польщі. Звернемо також увагу на «офіційні», як також і на фактичні причини «евакуації-депортациі» українців в Польщі в 1945-1947 роках, та їх значення для всього українського народу.

«Практика життя примушує нас шукати коренів найбільших політичних терп'ї і суперечностей у зневаженні людських прав, у дискримінації, деспотичності, нелюдськості».¹⁾ Ці, в більшості, мабуть, нираціональні стосунки одних народів супроти других, у своєму висліді закінчуються найбільш варварськими вчинками, порушуючи до дна почуття людства.²⁾ Тільки респектуванням людських прав можна буде забезпечити мир у світі, або як президент Кеннеді влучно зформулював

1) Артур И. Гольдберг в своїй передмові до книжки: Alessandra Luini Del Russo, International Protection of Human Rights. Lerner Law Book Co., Inc., Washington, D. C., 1971.

2) Універсальна Декларація про Людські Права, Преамбула.

своїм реторичним питанням: «чи кінець-кінцем мир не є справою людських прав?»³⁾ Отже людські права мусять бути забезпечені кожній людині, чи групі людей, якщо вважається за конечне в майбутньому оминути негідних людини варварств, страхітливих воєн (у світлі сучасної техніки і науки), чи викликування революцій, щоб визволитися з-під тиранії і гнету.⁴⁾) В цьому дусі Об'єднані Нації в своїй Хартії декларують: «Ми, народи Об'єднаних Націй вирішили охоронити майбутні генерації від карі війни... і потвердили віру в основні людські права та гідність людської особи на рівні права... великих і малих народів...»⁵⁾

Основні людські права, історично беручи, може найкраще сформульовані в Американській Декларації Незалежності, і пізніше в «Білл офф Райтс». Немало спричинилася до того в цій площині практика колись матірної держави — Англії, з її традиціями «Магна Карта». Принципи, які ввійшли в політичну систему і політичні традиції Америки, відбилися у Французькій Декларації Прав Людини і Громадянина.

Якщо йдеться про Советський Союз, то в його правній літературі можна знайти в цій справі твердження, як для прикладу наступне:

«Опубліковані 15 листопада 1917 р. Декларація прав народів Росії і 3 грудня 1917 р. Звернення до всіх трудящих мусульман Росії і Всходу, прийнята 25 січня 1918 р. III Всеросійським з'їздом Советів Декларація прав трудящого і експлуатованого народу, а також багато декретів виданих Советською владою підняли ідею прав людини на недосяжну для капіталістичних країн висоту, зв'язали дійсне реалізування демократичних прав людини з необхідністю признання прав народів на самовизначення».⁶⁾

Декларація прав народів Росії із 15 листопада 1917 р. голосить такі принципи:

1. Рівність і суверенність народів Росії.
2. Право народів Росії на свободне самовизначення аж до відокремлення і організування самостійної держави.

3) Lulin del Russo, там таки.

4) Універсальна Декларація Людських Прав, там таки.

5) Харта ООН, Преамбула.

6) Академія Наук СССР, Курс Міжнародного Права, Іздательство "Наука", Москва, Том II, 1967, 238.

3. Скасування всіх і всяких національних і національно-релігійних привілій і ограничень.

4. Свобідний розвиток національних меншин і етнографічних груп, які заселяють територію Росії.⁷⁾

Советський Союз також декларує, що його конституційні акти зрівняли всіх совєтських громадян у всіх сферах життя, незалежно від національності, раси, полу і релігії.⁸⁾ Щобільше, ця сама публікація містить ще ось яке твердження:

«В документах і акціях її заграничної політики соєтська держава кожноточно і вперто звертала увагу всіх держав і націй на факт, що респект супроти людських прав і супроти гідності людей та демократичних свобод, є тісно пов'язаний із респектом супроти прав людей, як також і з наладнанням приязніх зноси один з другим, і консеквентно, із зміцненням миру безпеки».⁹⁾

Як видно, Советський Союз приписує собі сам чималі заслуги у введенні людських прав так у сфері домашнього життя цеї країни, як і в стосунку до міжнародного життя. Та, не лише СССР, але й «інші соціалістичні держави завжди присячували і присвячують велике значення міжнародним зв'язкам по лінії захисту і дальншого розвитку прав і свобод громадян»,¹⁰⁾ згідно із твердженням советських міжнародних правників. Це все в теорії. В практиці ця держава впарі із країнами «народної демократії» зайняла значно інакше становище. А, чайже, найважнішою справою є саме переведення в життя високопарних зasad людських прав. Коли приходить до впровадження їх в життя, то Советський Союз неменш ентузіастично покликується на Артикул 2, пар. 7 ООН Хартії і заявляє, «...що оборона прав і свобод людини реалізується... внустрішньодержавним правом, що недопустимим є вмішування у внутрішні справи держави міжнародною організацією, або іншими державами, як також, що індивідуальна особа не наділяється якостями суб'єкта міжнародного права».¹¹⁾

7) Там таки, 238-239.

8) Grigory Tunkin (Ed.), *Contemporary International Law*, Progress Publishers, Moscow, 1969, 234.

9) Там таки.

10) Л. Я. Даниани і И. И. Яковлев, *Международная защита прав человека*, Издательство "Знание", Москва, 1968, 6.

11) Академія Наук СССР, там таки, 247.

В советській правничій літературі, зокрема там, де говориться про міжнародноправні зв'язки, Советський Союз виступав як речник й «других соціалістичних держав», або групи країн «народної демократії». Як відомо, до цеї групи належить і Польська Народна Республіка. Тому недивниця, що становище Польщі щодо питання «людських прав» є дуже подібне до советського.¹²⁾ Не тяжко є завважити в становищі Польщі такий притаманий Советському Союзу, як «другим соціалістичним державам», «дуалізм» — декларування людських прав для теоретично-пропагандивних цілей для зовнішнього світу, а заразом грубе порушення їх і зисвага в практиці внутрішнього життя держави.

Коли говорити про Польщу, то треба пригадати, що польські традиції у відношенні до національних меншин, як і людських прав, не належать до таких, якими наші польські сусіди могли б похвалитися. Декларація Ради Національної Єдності, яку проголосено 15 березня 1944 р., підкреслює, що:

«...Польська нація візьме під повну увагу інтереси інших національностей, які знаходяться в середині границь. Однак, буде настоювати на тому, що вони будуть мусіти бути лояльними супроти польської держави і будуть мусіти мати на увазі інтереси і права польської нації.¹³⁾ Польща базуватиме своє відношення до цих людей на принципі політичної рівності і забезпечить їм умовини на їх повну культуру, економію і соціальний розвиток на базі державної єдності для добра всіх громадян».¹⁴⁾

Видається досить знаменним той факт, що Рада Національної Єдності, яка між іншим складається із Польської Робітничої Партиї, проголосила вимогу до національних меншин

12) Для ілюстрації становища Польщі в цій справі поручасмо: United Nations Association of the U.S.A., International Year for Human Rights 1968, Washington, D. C.

13) Інтереси польської нації Рада Національної Єдності здефінівала: а) свобода, інтегральність, сувереність і безпека, як також здоровий розвиток внутрішнього життя держави, б) довготривалий міжнародний мир, міжнародна справедливість, гармонійна співпраця вільних націй для доброго життя людства (General Sikorski Historical Institute, Documents on Polish - Soviet Relations, 1939 - 1945, Vol. II, Heinemann, London, 1967, 203, яку то публікацію в далішому будемо писати в скороченні — ICII).

14) Там таки, 204-205.

Польщі, що вони мають бути «льояльними» супроти Польщі і мусять мати на серці польські національні інтереси і права польської нації. Адже, від 1941 по 1944 протектор нової Польщі — Советський Союз встиг — «виевакувати»-«депортувати» сім національних груп СССР, про що польські чинники мусили були чути й знати. Дуже цікаво, і, мабуть, не припадково, що газета «Ізвестія» за 26 червня 1946 р. виправдувала цей вчинок советського уряду браком серед депортованих національних груп якраз тих прикмет і характеристик, яких Польська Рада Національної Єдності вимагала від своїх національних меншин.¹⁵⁾

Уже 10 червня 1943 р. Перший Конгрес Юнії Польських Патріотів у Москві (мабуть, під тиском його спонзорів — Советського Союзу) зрікся кожного «інча української землі».¹⁶⁾ Та, незалежно від того, якщо взяти серйозно слова делегата Польського уряду в Польщі, то поляки ще 15 листопада 1943 року очікували «великої і неподільної» Польщі.¹⁷⁾ Однаке, Советський уряд своєю Декларацією в справі питань польсько-советської границі із 11 січня 1944 р. той плян перечеркнув, заявляючи, що Польща може стати великою лише коштом Німеччини, а не України, та що її майбутнє є тісно пов'язане солідно-приязними зв'язками між обома країнами (Польщею та СССР).¹⁸⁻¹⁹⁾

І, власне ті «солідно-приятельські зв'язки між Польщею і Советським Союзом» негативно відбилися і відбиваються на

15) Між серпнем 1941 р. і зимою 1943 р., і весною 1944 р. Советський Союз встиг депортувати такі національні групи СССР: чечени-інгуши — 524,577, татари — 200,000, балкари — 217,235, калмики — 141,150, карачаї — 79,583, німці з-над Волги — 380,000 і всі інші німці СССР — 1,495,894 (Problems of Communism, "The Deported Nationalities...; An Unsavory Story", Sept., Oct., 1967, 102-103).

16) "Під час Великої Патріотичної війни, коли народи СССР героїчно обороняли честь і незалежність Батьківщини в її змагу проти німецько-фашистських наїздників, багато чеченів і кримських татар, за намовою німецьких агентів, вступили в добровільні відділи німців і, разом з німецьким військом, брали збройну участь проти відділів Червоної Армії... в між часі, головна маса народу Чеченсько-Інгушської і Кримської АССР не вживили жадних протизаходів проти зрадників (підчеркнення — І. Г.) Батьківщини..." (там таки, 102).

17) ГСЦ, там таки, 643.

18) і 19) Там таки, 82-83 та 132-134.

польсько-українських взаєминах. Ще 23 січня 1944 р. польська Національна Домашня Рада прийняла советську пропозицію в справі польсько-української границі.²⁰⁾

Всупереч совєтським деклараціям про те, що нібито Со-вєтський Союз «вперто звертає увагу всіх держав і націй на факт, що респект супроти людських прав і супроти гідності людей і демократичних свобод є тісно пов'язаний із респектом супроти прав людей» (але згідно з практикою депортування своїх власних національних меншин між 1941 і 1944 рр., без фактичного вільного дозволу дотичного населення, згідно, наприклад, із «Атлантическою Хартією» із 1941 р., Арт. 2 і 3)²¹⁾, ця держава зааранжуvala договір між Польським Комітетом Національного Визволення, а урядами Української ССР і Білоруської ССР в справі взаємної «евакуації» громадян. У наслідок того договору польська декларація з 15 березня 1944 р. про те, що «Польська нація візьме під повну увагу інтереси інших національностей» Польщі, та що «забезпечить їм умовини на їх повну культуру, економію і соціальний розвиток», стала порожньою пропагандою.

Совєтський Союз, одержавши в Криму в лютому 1945 р. сквалення альянтською конференцією розв'язку проблеми українсько-польського державного кордону, підписав з Польщею «Договір приязні, взаємної допомоги і післявоєнної співпраці», 21 квітня 1945 р. договір границі між Польщею і СССР, 16 серпня 1945 р. вздовж, менш-більш лінії Керзона, та разом з Людовою Польщею підготовив депортацію²²⁾ українців із За-

20) Підписавши цю пропозицію, польський уряд погодився на те, що «Польська нація не відмовляє права національного самовизначення українців...» (там таки, 645). Цікаво (і як іронічно!) чи в той момент українці добавували можливість, що поляки, одержуючи обіцянку з рук СССР на німецькі землі в заміну за українські, в майбутньому заселять їхніми депортованими братами з українських земель, які залишаться під Польщею після другої світової війни внаслідок цього порозуміння?).

21) Пар. 2 каже, що територіальні зміни не повинні мати місця, якщо вони йдуть проти вільно висловлених бажань дотичних народів; пар. 3 потверджує право всіх людей на вибрання державних форм, під якими вони будуть жити.

22) Комунікат у справі договору заключеного між Польським Комітетом Національного Визволення і Урядом Української і Білоруської ССР, вживав терміну «евакуації», — термін військового словника, який суголосує «опущення», «опорожнення», «нищити».

керзоння — Підляшшя, Холмщини, Постання і Лемківщини.²³⁾ Комунікат у справі договору між Польщею і Українською та Білоруською Советськими Соціалістичними Республіками ще в справі взаємної «евакуації» їх громадян був підписаний ще 9 вересня 1944 р. в Москві. Цей комунікат, згідно із И. Ф. Евсеевим, «стрінуто з почуттям глибокого задоволення українським і польським народами».²⁴⁾ Цей самий автор каже, що «...право на евакуацію давалося всім особам української... і русинської національностей».²⁵⁾

Цікаво, що Евсеев, підтверджуючи, що український і польський народи стрінули комунікат евакуації «з почуттям глибокого задоволення», в тому самому моменті він признає, що: «Так українські буржуазні націоналісти, як і польські реакціонери з самого початку ворожо відносилися до заходів урядів УССР і Польського Комітету Національного Визволення і стали спільно виступати проти свакуації».²⁶⁾ Згідно із Евсеевим «буржуазні націоналісти» допустилися великого гріху. Адже цей договір, як дальше пише цей автор, «являється прикладом того, як може і повинно рішатися питання національних меншин між державами... (Щобільше, цей) договір наглядно демонструє цілому людству великих принципів ленінської зовнішньої політики — політики рівноправ'я і приязні між народами».²⁷⁾ Просто, виевакувавши українців з Польщі, національне питання «бліскавично» розв'язано, а «...Польща перестала бути державою, яка гнобить другі народи».²⁸⁾

На основі повищого, здається, не повинно бути тяжко зрозуміти, чому советські і польські комуністичні провідники видно були розчаровані, що свідомі українці посміли супротивлятися намаганням советського уряду осягнути таку розв'язку таких «великих» ленінських ідеалів. І, власне за те, що вони супротивилися плянам Сталіна, «не хотіли бачити поль-

²³⁾ «На терені Польщі у вісвідствах: Люблінськім, Ряшівськім і Краківськім жило 1,061,920 українців» (Polska Akademia Nauk, Sesja Naukowa Poswiecona Wojnie Wyzwolenczej Narodu Polskiego 1939 - 1945, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1959, 235).

²⁴⁾ И. Ф. Евсеев, Сотрудничество Украинской ССР и Польской Народной Республики (1944 - 1960 гг.), Издательство Академии Наук Украинской ССР, Киев, 1962, 114.

²⁵⁾ Там таки, 114 - 115. Тут же автор пояснює, що «Русинами називали себе деякі українці (головно лемки), які живли в Польщі».

²⁶⁾ Там таки, 120 - 121.

²⁷⁾ Там таки, 131 - 132.

²⁸⁾ Там таки, 131.

ського і українського народів свободними, об'єднаними в рамках незалежних національних держав», їх проголошено «спільноками гітлерівських фашистів».²⁰⁾ І навпаки можна б підозрівати, що українців, які, як каже Евсеєв, «всіми силами стреміли до того, щоб як можна найскоріше переселитися на Батьківщину (підкреслення, І. Г.) совети були склонні їх уважати за соєвських спільників».²¹⁾ Однак, на ділі справи представлялися трохи інакше. Польський спеціаліст лемківського питання пише, що хоча «...репатріяція (українців з Польщі на Україну) мала мати характер виїздів добровільних, ...від повної засади добровільності траплялися відхилення... Випадки того роду мали місце головно тоді, коли ...люди, передше зголосилися на виїзд і полагоджували формальності, опісля змінювали своє рішення, бажаючи залишитися на місці».²²⁾ Таке твердження сугерує думку, що ці люди не лише не були переконані тоді, коли вони виповнювали формулярі для евакуації, що евакуація є в їхньому власному інтересі, а навпаки, що їх примушувано, — бо вони, виповнюючи формулярі, надіялися, що поки прийде до виїзду, ситуація зміниться. Та, на жаль, час ішов проти них. Ситуацію приготовляли майстри, які до цього часу «евакуували добровільно» вже не одну національну меншину. На Потсдамській конференції, коли говорилося про переселення німців з Польщі і Чехословаччини, Сталін заявив, що «Вони (німці) є поставлені в таку ситуацію, де для них було би далеко краще залишити ці місцевості. Чехи і поляки можуть сказати, що немає формальної заборони для німців там жити, але фактично німці є поставлені в таку позицію, що є неможливо для них там жити».²³⁾ Згідно з духом цього пояснення Сталіна, українцям в Польщі також не було формально заборонено залишитися жити. Однаке, все можливе було зроблене, щоб вони, як висловився Евсеєв, «всіма силами стреміли до того, щоб як можна найскоріше переселитися на Батьківщину». Квілецький описує ситуацію, в якій українці опинилися в Польщі після підписання договору евакуації між цею державою а УССР, наступно:

20) Там таки, 123.

21) The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, Progress Publishers, Moscow, 1969, 243. Евсеєв подає, що від 15 жовтня 1944 р. до серпня 1946 р. з Польщі виївакувано до УСС 482,880 осіб (там таки, 125).

22) Andrzej Kwiecicki, "Fragmenty Najnowszej Historii Lemków", Rocznik Sadecki, 1966, 276.

23) The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, там таки, 287.

«Комісії українські, бажаючи скоро закінчити переселення, провадили дуже живу агітацію в справі виїздів, з певністю дещо перебільшуючи в їх обіцянках, якщо йдеться про життєві умовини на теренах переселення. Деякі члени комісій, так українських, як і польських, інтерпретуючи з перебільшеною старанністю текст договору обох урядів, і винукленість своїх компетенцій (змагаючи вправді до цілковитого репатріювання української людності з Польщі, але не під примусом), часом переходили граници пропаганди, впливаючи різними методами натиску з метою одержати зголошення на виїзд. Ця друга сторона агітації вразила лемків і залишилася в пам'яті їх суспільства».⁸³⁾

Хоч Квілецкі, так би мовити, «з уряду», повторює офіційне твердження, що українців з Польщі не репатріовано «під примусом», все таки, він далі твердить, що «польському урядові залежало, ясна річ, на майстерному перепровадженні репатріації». І, тому, як він делікатно висловився: «не завжди придержувалися пропагандивних середників реакції» урядових чинників на уникнення евакуації з боку українського населення. Про яку «реакцію» йде тут мова, найкращим прикладом можуть послужити дальші слова Квілецького: «повітова рада в Новому Санчі у вересні 1945 р. видала розпорядження до волосних зарядів, щоб вони вплинули на населення по лінії добровільних виїздів, в противному разі застосується примусові середники, які адміністративна влада має до своєї диспозиції». Цей самий автор далі твердить, що «від вересня (1945 р.) домінували форми примусової евакуації».⁸⁴⁾ А, польські урядові чинники звітували, що «Лемки шукають якихнебудь причин, щоби скритися перед евакуацією».⁸⁵⁾ Та, помимо примусу, як твердить Квілсцкі, польській владі зголошено, що «... Лемки... не мають наміру добровільно опускати граници Польщі». Такі звіти напевно затривожили так польські власті, як і напевно советські.⁸⁶⁾ Тому то не дивниця, що прийшло до того ю аж «четири політичні партії в імені польського суспільства видали відозву до лемківського населення з пропозицією, щоб воно

83) Квілецкі, там таки, 277.

84) Там таки (нотатка), 278.

85) Там таки, 279.

86) Наскільки тоді Польщею правила Москва описує в своїй книжці Edward J. Rozek, *Allied Wartime Diplomacy: A Pattern in Poland*, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1958, 459-462.

опустило терени Польщі (підкреслення — І. Г.)... Староста повітовий особисто виїжджав в тій справі до волостей».³⁷⁾

Отож, про хід переселення українців з Польщі на Україну маємо описи, які себе взаємно заперечують. Опис Євсесова старається доказати, що українське населення в Польщі в своїй масі «всіма силами стреміло до того, щоб переселитися на Батьківщину». І, навпаки, поляк Квілецький твердить, що українці, зокрема українці з Лемківщини робили все можливе, щоб не датися виевакуувати з Польщі (помимо того, що їх так жорстоко в Польщі поневолювано, зокрема впродовж першої половини двадцятого століття.³⁸⁾) Квілецький свідчить, що «В джерелах зареєстровано наступні факти, які повторювалися в літах 1945 - 1946 на Лемківщині: лемки подавалися за поляків..., переходили на римо-католицький обряд, ... часто подавали свою національність як «польська»..., сумлінно виконували свої обов'язки супроти держави».³⁹⁾ Щобільше, чимало українців ще далеко перед закінченням евакуації, — від осені 1945 року⁴⁰⁾ — повернулося із виселення (з України). Їх оповідання про умовини, в яких знайшлися виевакуувані українці на новому місці виселення,⁴¹⁾ ще більше посилило спротив до евакуації серед українців в Польщі. За те вони дорого заплатили вісім місяців пізніше, бо вже в квітні 1947 р. офіційно рішено їх примусово депортувати на колишні німецькі землі. Тим разом помилки не зроблено! Депортування українського населення передано польській армії, свого рода каральним загонам, — «військовій операції «Вісла», «щоб раз назавжди «бліскавично» таки «розв'язати» питання української меншини в Польщі, та наглядно продемонструвати цілому людству, як каже

³⁷⁾ Квілецький, там таки, 279.

³⁸⁾ Ignacy Blum, "Udział Wojska Polskiego w Walkę o Utrwalenie Władzy Ludowej", Wojskowy Przegląd Historyczny, Nr. 1 (10), Styczeń - Marzec, Warszawa, 1959, 3.

³⁹⁾ Квілецький, там таки, 280.

⁴⁰⁾ Евакуація українців з Польщі до УССР була зasadничо закінчена 1 серпня 1946 р.

⁴¹⁾ Квілецький пише, що "Лемки, які виїхали до УССР, були розпорашені (не без пляну! — І. Г.) по різних районах України... Лемків з повіту Нового Санча поселено в 15 різних місцевостях України, почавши від сумських і харківських, по львівські і станиславівські", (там таки, 282). Практику розпорашення застосовувалося також і проти українців, які залишилися під Польщею, а яких польське військо вигнало на північно-західні землі Польщі.

Євсеєв, «великі принципи ленінської... політики рівноправ'я і приязні між народами».

Державний Репатріаційний Уряд, на спілку із Військовою операційною групою «Вісла» протягом двох місяців (перші транспорти від'їхали з лемками з Команчі 29 квітня 1947 року, а останні з Сяніцького повіту 23 липня 1947 р.) репатріювали (як воєнно-полонених!) майже всіх лемків.

Найхарактернішою ціхою розселення лемків, як і всіх інших українців, є факт їх великого розкинення по великій частині Польщі, подібно, як це було зроблено з українцями вивакуваними до Советського Союзу. Отже, СССР і Польща — нові «визволителі» центрально-східної Європи — рішили створити для українців у Польщі такі умовини, які примусили б їх опустити свої рідні землі, та жити розпорощено так в СССР, як і на північно-західних землях Польщі. Подібні методи виселення, як уже було згадано, застосував Сталін супроти німців у Чехії, а також і в Польщі. Рівно ж, подібну техніку примусу застосовано в СССР супроти національних груп в роках 1941 - 1944. А, коли пригадати твердження Хрущова на 20-му Конгресі КПІСС, що «українці оминули... (депортацию) тільки тому, що їх було забагато і не було де їх депортувати», то аж напрошується прийти до висновку, що акція заплянованого винищеннія українців в Польщі була продовженням систематичного винищування українців, де вони не були б, за їх «неприязні» ставлення до більшевицької імперії, від її самого початку, як також і в цьому запідозрілих, чи непевних, інших національних груп. Щобільше, цього рода політика супроти національних меншин так в СССР, як і в Польщі досі не є відкликана, що на випадок можливого майбутнього міжнароднього конфлікту залишає українців у не дуже вигідному положенні. А, власне, ще й тому прийшов найвищий час, щоб добитися справедливості для тих українців, які вже задовго живуть життям евакуованих - депортованих, так у Польщі, як і деінде, і тим самим принайменше частинно забезпечитися від можливого повторення подібного нещастя для всіх українців у майбутньому.

Польсько-советське варварське поступування супроти своїх меншин не тільки що не оправдує історія, як цього сподівається польський генерал Ігнаци Блюм,⁴²⁾ а навпаки, засудить як один із найбільших злочинів супроти людини і її збірнот.

⁴²⁾ Ignacy Blum, "Udział Wojska Polskiego w Walkę o Utrwalenie Władzy Ludowej", Wojskowy Przegląd Historyczny, Nr. 1 (10), Styczeń-Marzec, Warszawa, 1959, 26.

Хрущова, наприклад, тяжко припісати до справжніх гуманістів, а все таки в цій справі в одному місці він зайняв становище, на яке ані советські, ані польські комуністичні (а навіть і польські церковні, чи громадсько-культурні) провідники досі не потрапили здобутись:

«Не лише марксист-ленініст, але також і жодна звичайна здорово думаюча людина не може зрозуміти, як це с можливо зробити відповідальними за неприязнє ставлення цілі нації, включно жінок, дітей, старих людей, комуністів і комсомольців; наразити їх на злідні і страждання за ворожі дії поодиноких осіб, або груп».⁴³⁾

**
*

Як українці, лемки, реагували природно на події у Львові 1918 р., в Закарпатській Україні 1938 - 1939 рр., як також і на ситуацію, яка заіснувала на Лемківщині під час німецької окупації.⁴⁴⁾ Вони жили тим духом, яким жила ціла українська нація, яка знайшлася під большевицько-російською займанчиною до 1941 р., як також і під час німецької окупації та поновного приходу большевиків, внаслідок перемоги альянтів над гітлерівською Німеччиною. Весь український народ стрався змагатися за свої природні права, — за самовизначення і усамостійнення. За те, хоч офіційно показували милосердя, в практиці його держали на листі підозрілих і застосовували супроти нього «масову репресію». Супроти українців у Польщі репресія мала мати не тільки каральний характер, але, щонайгірше, винищення українців як національної групи, що виходило з ненависті до українців узагалі, а у висліді мало забезпечити сильну позицію соєвів у центрально західній Європі.

Українці в Польщі, зокрема лемки, до їх виселення заселяли надзвичайно важну смугу території з точки зору геополітичного бачення, про що посвідчили б, наприклад, рейди УПА до американської зони Німеччини. Сталін напевно мав цю обставину на увазі на Потсдамській конференції (17 липня — 2 серпня 1945 р.), коли він висловився, що «... є там дві до-

43) *Problems of Communism*, там таки, 104.

44) Високопоставлені військово-партийні кола Польщі твердять, що після зайняття советськими військами Галичини в 1939 р., українські націоналісти повтікали до Генерального Губернаторства, щоб служити німцям як п'ята колона на Україні (див.: І. Блюм, там таки, 4).

роги: одна йде до Берліну з півночі, а друга, *на південь від Krakova* (підкреслення — І. Г.). Ці дві лінії є лініями постачання *советської армії...*⁴⁵⁾

Отож, щоб мати під своєю контролею Берлін, советській армії треба було мати забезпечену одну із головних ліній постачання, зокрема лінію на південь від Krakova, тобто лінію, яка переходить через південно-східні терени Польщі, заселені до 1947 р. українцями. Щоб позбутися, видно, непевних і не-нависних для нього українців, Сталін не лише заплянував, але й проголосив на потсдамській конференції, що «Польща стане державою без національних меншин». У цьому напрямі було використано її Польський Варшавський Уряд, про який Сталін висловлювався на кримській конференції як про такий, який «... виконує завдання можливо, забезпечує право і порядок в тилу червоної армії... Право і порядок в тилу являється передумовою успіху Советів».⁴⁶⁾ Ішлося тут конкретно про створення ситуації, яка позволила б скоро винищенню українців в Польщі. Таку ситуацію описує одна публікація лемків:

«У перших місяцях 1945 р. за наказом Сталіна його ставленники в Польщі почали організувати спеціальні збройні банди з польського комуністичного та шовіністичного елементу, які приступили до поголовного вимордування українців. Ці банди, часто очолювані перебраними большевицькими сведистами з т. зв. переселенчих комісій, замордували в селах Пискоровичі — 2,000 осіб, Павликома — 300 осіб, Малковичі — 250, Люблінець — 200, Березка 182 і т. д... Впарі з тим вони масово грабували майно, палили села. Як у мордуванні, так і в грабіжах помагали їм польська міліція та військо. Не залишились позаду в цій ганебній роботі і частина польського підпілля та польського суспільства.

В обличчі безпосередньої, жорстокої майже певної смерти, народні маси кинулися до самооборони, і військову, збройну акцію для оборони українського населення очолили з'єднання УПА».⁴⁷⁾

45) The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, там таки, 283.

46) Там таки, 96.

47) Богдан Чайківський, «У Двадцятьліття трагедії Закерзоння», Лемківський Календар на 1965 рік, 20.

Ще на кримській конференції Черчіль висловив сумнів, чи Польща зможе дати собі раду із територією, яку вона має одержати від Німеччини.⁴⁸⁾ Також, на потсдамській конференції Черчіль висловив думку, що компенсація для Польщі в некористь Німеччини не повинна бути більшою, як польські втрати на сході. В протилежному разі не буде корисно для Європи. Черчіль був згідний з думкою, що якщо чотири мільйони поляків переселиться зі сходу, стільки ж само можна буде переселити німців на захід.⁴⁹⁾ Однаке, він був проти того, щоб переселити всім мільйонів німців.⁵⁰⁾ Іншими словами, дано Сталінові і польським чинникам до зрозуміння, щоб забезпечити за Польщею землі, які Польща одержала від Німеччини, мінімум, що її треба зробити, то є переселити якнайбільше поляків на ці землі. З цього виходило б, що в той час Польщі придалося б більше населення на переселення на північно-західні землі. А, знаючи відношення советів і поляків до українського населення, тяжко припустити, щоб їм не прийшла думка до голови, щоб переселити власне рештки українського населення на ті землі, яке залишилося в Польщі після примусового вивозу до СССР. В такий спосіб можна було полагодити нараз дві справи: позбутися українського населення в Польщі як компактної маси, а заразом й заселити опорожнілі по німцях північно-західні землі. Це стало тим більше актуальну конечністю, поскільки високопоставлені польські урядові чинники почали говорити про неминучість війни між Сходом і Заходом.⁵¹⁾ Таке переселення найкраще забезпечило б знищення української групи в Польщі, поскільки її вивіз з одного боку вирвав би її з її природного оточення і порвав би її коріння з її минулім, а з другого боку, на чужому терені та серед ворожо наставленого до неї польського елементу, спричинив би безповоротну її денационалізацію.

Найзручнішим і найпримітивнішим виправданням польсько-советської кримінальнозлочинної акції переселення стали

⁴⁸⁾ The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, там таки, 104.

⁴⁹⁾ Згідно з Євсесвим, 810,415 поляків переїхало до Польщі на основі договору взаємної евакуації, 9 листопада 1944 р. (Євсесв, там таки, 128).

⁵⁰⁾ The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, там таки, 210.

⁵¹⁾ Рожек у своїй книжці цитує Міністра Безпеки Поліції, Радкевича, який в квітні 1947 р., в своїй промові, в Лодзі, до комуністів і поліції твердив, що "... буде війна з Заходом... в Польщі ми мусимо тихцем приготуватися до війни..." (там таки, 431-432).

дії УПА на Закерзонні. Веслав Шот у своїй праці про ОУН і УПА твердить, що: «Тільки переселення українського населення (на північно-західні польські землі) могло приступити ліквідацію УПА».⁵²⁾ Хоч би тільки тому, що цей аргумент безнадійно в цілій польській літературі на цю тему повторюється, викликує до себе підозріння, бо виглядає на просту державну інструкцію, щоб його повторювати, і більше нічого більшого. А, проблема вивозу українців, і держання їх посьогодні на вивозі, є надто важною, щоб дозволити, аби її так примітивно трактувалося, і, навпаки, власне тому заслуговує собі на серйозний її розгляд.

Станіслав Жепски в своїй праці твердить, що: «Загально сили банд (з'єднань) УПА на терені Польщі начислювали приблизно 2 тисячі людей».⁵³⁾ А коли додати, що з початком 1947 року аж три держави — Польща, Чехо-Словаччина і УРСР заключили договір, щоб спільно зліквідувати УПА, то аж дивно, що цього не можна було зробити без стосування практики винищенння цивільного населення примусовим переселенням, нищенням його культури аж по сьогоднішній день. Тяжко повірити, щоб така мала горстка вояків УПА смертельно загрожувала існуванню Польщі, зокрема разом з її союзниками. Спеціально вимагає витверезіння офіційне твердження щодо небезпеки з боку УПА для Польщі і її союзників та потреби винищування в Польщі українського населення, на що зрештою натякає таке твердження Анджея Квілецького:

«Потрібно підкреслити, що діяльність українських націоналістів і банд УПА на Лемківщині в роках 1945-1946 була менше інтенсивна, як в інших східних районах краю. Про це між іншим свідчить факт, що Організація Українських Націоналістів не змогла зорганізувати на Лемківщині проскетований надрайон «Верхоніна». Зокрема на західній Лемківщині зудари і збройні напади мали місце значно рідше, ніж деінде... Бушуючі сотні УПА «Бродича», «Стаха», «Лиса» переносилися з місця на місце, деякі з них кількаразово пережодили польсько-чехо-словачьку границю. Зокрема на Західній

⁵²⁾ Wiesław Szot, "Zarys Rozwoju Organizacji Ukrainskich Nacjonalistow i Ukrainskiej Powstanczej Armii", Wojskowy Przeglad Historyczny, Nr. 1, 1965, 218.

⁵³⁾ Stanisław Rzepski, "Udział 8 Dywizji Piechoty w Walkie z Bandami UPA w latach 1945-1947", Wojskowy Przeglad Historyczny, Nr. 2, Kwiecien-Czerwiec, Warszawa, 1969, 177.

Лемківщині збройні зудари і напади мали місце в рідких випадках (Лабова).⁵⁴⁾

Накінець, можна з деякою дозою зрозуміння поставитися до твердження Блюма, коли він каже, що: «Є в історії кожного народу випадки, яких не можна вповні віправдати... До таких випадків належить переселення українського населення в Польщі в 1947 р.»⁵⁵⁾ Однаке, є справду трагедією народу, який так довго і всеціло про «випадок» переселення українського народу мовчить і не старається цю трагедію віправити.

Невже ж Рузвельт мав рациою коли він на Кримській конференції, характеризуючи поляків сказав, що вони такі самі «...як китайці, завжди журяться 'загубленням обличчя'?»⁵⁶⁾ Щось тут є невпорядку, коли навіть і польський науковець (Квілєцькі) не має відваги назвати примусове переселення українців в Польщі «примусовим переселенням», а називає його «типом міграції». Між іншим, Квілєцькі характеризує «міграцію» лемків наступно:

1) Восінно-політична: відбувалася вона два роки після закінчення II-ої світової війни... Як звичайно у випадку міграції політичної, обняла вона групу населення, яке було виділене згідно із критерієм національності;

2) внутрішня: почалася вона і закінчилася внутрі гранicь польської держави;

3) групова, масова: вона обняла загал населення, цілі родини, всіх мешканців одного або кількох сіл одночасно;

4) організована: перекиненням населення зайнялися на всіх етапах до того покликані чинники;

5) короткотривала, нагла: перепроваджена протягом дуже короткого часу (кілька тижнів);

6) обов'язкова, примусова: обняла цілий терен, в зasadі (з незначними винятками) ціле населення, яке не мало вибору 'напряму міграції'.⁵⁷⁾

Повища характеристика «міграції» (невинне перенесення особи, чи осіб з одного місця перебування на друге) укра-

⁵⁴⁾ Andrzej Kwilecki, "Fragmenty Najnowszej Historii Lemków", Rocznik Sadecki, 1966, 284.

⁵⁵⁾ Blum, там таки, 26.

⁵⁶⁾ The Teheran, Yalta & Potsdam Conferences; Documents, там таки, 90.

⁵⁷⁾ Andrzej Kwilecki, "Problemy socjologiczne Lemków na Ziemiach Zachodnich, Kultura i Społeczeństwo, Nr. 3, Lipiec-Wrzesień, 1966, 91.

їнського населення в Польщі дає може найкращий опис «воєнної депортациї». Згідно з «Блакс Лов Дікшнері», слово «депортaciя» означає «вигнання до чужої країни, як також і конфіскація власності і відібрання громадських прав».⁵⁸⁾

До тої дефеніції додається ще один елемент, іменно те, що дану особу, чи особи, забирається з місця тому, що її, чи їх присутність, не є співзвучна із публічним інтересом чи добром. Треба ще додати, що йдеється тут про переміщення людей чужого елементу. Отож, Людова Польща, як держава, при помочі армії Советського Союзу примусово виселила українське населення в Польщі, як окрему національну одиницю на чужій йому території польської держави, сконфіскувала, а в більшості знищила його власність. У такий спосіб Польща фактично проголосила українців елементом, який загрожує публічним інтересам Польщі, що в свою чергу в реальному житті позбавило українців громадянських прав. А, поскільки Людова Польща по сьогодні не зробила нічого по лінії зasadничих змін в статусі українського населення, то треба її надалі вважати, що воно живе на засланні, є підозрілим, і позбавлене основних людських прав.

Советська формула «евакуації», застосована до українців в Польщі під кінець другої світової війни зводилася до військової і геополітичної доцільності. Йшлося, очевидно, про те, щоб очистити південно-західні території від національно-освідомленого українського елементу, який заселював дуже важну, під оглядом воєнно-стратегічним, полосу. В цьому переконали большевиків бої Червоної Армії з німцями, як також і рейди УПА.

Дорогою «евакуації» Советський Союз намагався спорожнити південно-західні українські землі, виселяючи їх населення на Схід. В практиці та акція мала закінчитися вислідом знищення українськості в Польщі, зокрема Лемківщини, як частини України, та як специфічної української культури, вилуканої у відповідних обставинах, що, доречі, вказує на вороже ставлення Советського Союзу до всього українського. Відрядним може тут бути тільки один елемент, іменно те, що виселивши населення з цих земель на Україну, воно могло втратити дещо регіональний характер, але ніколи загально-український. Натомість польська «депортaciя» мала за завдання знищити одне і друге, — так українські території (як

58) Black's Law Dictionary, West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1951, 525.

культурно-політичну колиску українського народу), як і українське населення в національно-біологічному розумінні.

В практиці, так Советський Союз, як і Польща змагали до одного: знищити українські землі та їх населення під Польщею, що, в свою чергу, характеризує ставлення обох цих держав до України й українського народу. А, поскільки й досі нічого не є змінено у відношенні цих держав до українського народу (говориться тут про зasadничі справи!), в нашому громадсько-політичному житті нам не вільно цього забувати навіть на один момент і, при плянуванні національних дій на майбутнє, кого, а кого, а ставлення наших сусідів до нас українців мусимо вчисляти як реальність. Інакше, чекає нас на майбутнє постійно платити високу національну ціну, А, взагалі, колись те все може закінчитися для нас фатально, якщо не присвятимо йому близької уваги, не колись, а таки тепер. (Цю працю д-р Іван Гвозда прочитав також на симпозіумі з нагоди 50-річчя УВУ).

Ілля Галайда

ДАЛЕКО ШЕВЧЕНКО...

*Карпати, Карпати —
Замерзлий в дорозі німий караван —
Дозвольте мені запитати:
Чому ви застигли від жаху і ран?
Чому не дотягли до рідних братів?
А може це доля так вдало засвистула кіл.
Щоб всі скрижалі потертих віків
На наших горbach прочитати,
Мов давній коран?
Карпати, Карпати —
Застиглий в дорозі німий караван!
Мовчать... А по гривах горбатих
Тиняється вітер глухий —
Далеко Шевченко...*

Далеко Богдан...

Гарасим Лемко

АКЦІЯ “В” — ГЛУМ З ГУМАННОСТІ

В останніх днях місяця квітня 1947 року на західніх окраїнних українських землях, Лемківщині, весна почала процвітати красою своєї шати, як щороку. Дні були дуже чудові — безхмарні, соняшні. Примирлива голубість небозводу зі свіжою, сочистою зеленню листя дерев заохочувала людські серця до черпання із скарбниці життя усіх дібр і радощів, які жертвувало для людини життя. Долини лемківські покрилися уже зеленою веретою, приоздобленою білим і жовтим цвітом сніжинок і лотосу. Під легеньким подмухом вітру зелені корони дерев лісних масивів колибались то в один, то в другий бік, немов би провадили між собою, незамітний і незрозумілий для людських змислів, діялог про безмежну мудрість Всешинього, яка створила скінчений артистично образ, напуваючий чаром краси очі глядача, який зуміє цю красу доглянути й потрапить її відчути свою істотою.

Чар чудової краси Лемківщини вливав у душу лемка ці добре прикмети, які казали лемкові шанувати старшого віком, приймати в дім гостя ширим серцем, співчувати й помагати близькому в недолі, спомагати жебрака, компонувати прості змістом і глибокі чуттям лемківські співаночки. І здавалось, що в два роки по замовленню гарматніх дул і закінчені другої світової війни настали сприятливі умовини до ведення мирного й спокійного життя на Лемківщині.

Весь світ втішався вже в тому часі миром, хоча сотні тисяч воєнних інвалідів були ще між живими як свідки величезної трагедії людства, хоч неодна із гаряча слізока котилася на наболілу грудь старенької матері, яка втратила сина у війні, і хоч розлягався ще ніким не чутний, тихий і гіркий плач вдови з дрібними дітьми, дитини, якій матір забрала на завсіди куля при материнській грудді.

Так! Втішався світ мирним життям, та не втішалась таким життям Лемківщина, як не втішалась і ціла наша Батьківщина-Україна. Закінчення другої світової війни не могло й не принесло свободи Україні. Лемківські землі, розташовані по північній стороні західних Карпат, попали знову під панування Польщі, тим разом людової, але ця чергова неволя стала ще більш утяжливою й жорстокою. Новий уряд Людової Польщі голосив на весь

світ гасла соціалістичного демократизму, рівності прав для усіх громадян, незалежно від національної приналежності, раси, кольору шкіри, віроісповідання, суспільного стану. В дійсності однак українцям відібрано всі права.

В роках 1945-46 польське військо, міліція обивательська і польські цивільні банди та большевицькі снакагебівські частини перепроваджували «добровільне» виселення українського народу до УРСР. В періоді цього часу чимало пролито невинної української крові, вимордувано тисячі українських жінок, старців і дітей, яких жертви побільшали польську людову статистику «зліквідованих бандеровцув».

Українське населення Лемківщини не хотіло однак, під найжахливішим терором, «добровільно» покидати рідної землі, якої скиби перевертали їхні прадіди, діди, батьки і вони самі. Їхній кровавий піт століттями всякав глибоко в землю, яку управляли у важкому труді від давніх віків. Їхня безмежна любов до своєї вужчої батьківщини — Лемківщини додавала їм витривалості переносити нелюдський терор, стосованого в ХХ-ому столітті супроти своїх громадян державою, якої представники зложили свої підписи під статутом ООН. Державою, яка сама ще «вчора» переживала страхіття фашистсько-німецької окупації.

В тодішніх часах лемки крилися в лісах перед нелюдським терором польських і большевицьких військ, як крились давно передтим перед дикими ордами монголів.

Яка ж статистика потрапить виказати хоча б приблизне число звірсько помордованих жінок, старців і дітей Лемківщини та всього Закерзоння? Запроторених у понімецькі, а використовувані поляками концентраційні табори, арешти й тюрми?

В ході «добровільного» виселення велика частина українського населення Лемківщини як і цілого Закерзоння була змушеня до виїзду на території Радянської України. Рештки стероризованого і ограбленого населення залишились на рідних землях з надією у серцях на «краще завтра». Але з настанням весни 1947 року, по ліквідації ген. К. Сіверчевського відділом сотні к-ра «Хріна», польський комуністичний уряд рішив перепровадити уже примусове виселення українського населення на т. зв. «Земе одзискане».

Вже у третій декаді квітня 1947 р. у Східній Лемківщині зосереджено коло 100,000 війська для проведення примусового виселення, якій то операції надано криптонім: «Акція В», а якою

керував совєтський ген.-полк. Іван Сєров, який мав добрий досвід масового виселювання кавказьких народів (чеченців, карачаїв і ін.) та литовців.

28-го квітня 1947 р. весняне сонечко поволенськи піднімалось з-за обрій, кидаючи золотисті, життєдайні проміння на лемківські груники. Будились зі сну селяни Лемківщини, вітали радісний, соняшний ранок з тихою надією на спокійне проведення дня, при своїх сільсько-господарських весняних заняттях. Та не судженим було їм від цього дня господарити на своїй рідній землі. Відділи польського війська ніччю ще окружили усі села і зі світанком дня наказали приготувати усі підводи — мовляв, «для потреб війська»? А коли в одному селі трапилось, що жінка вибралась з кошиком у поле садити бараболю, зараз на скраю села придержали її польські вояки і приказали вертатись додому. Один із них сказав: «Світить сонечко гарно й радісно, але не усім шле веселі проміння».

Зразу селяни не орієнтувались в чому діло, але незабаром до їхнього слуху дійшла вістка про примусове виселення, — але ця вістка не могла ніяк дійти до розуму й серця! Чайже розум диктував, що це неможливе, а серце розпирала розпуха і жаль за усім рідним. За солом'яною власною стріхою, за землею рідною, яку ціле своє життя тяжко управляли, щоб нагодувала їх діточок. І за груником зеленим, за тужливим шумом лісу, за красою рідних гір і за бистрою, чистою водою в потічку, яка кожному лемкові від колинки вигравала мелянхолійні мелодії, торкаючи делікатні, чутливі струни глибини душі людської. Та, таки не було ради на трагічну дійсність, у якій не могло бути місця на сантименти. Протягом двох годин треба було усім спакуватись, в якому то часі не було способу й можливостей, щоб усе забрати. Кожний приготовляв те, що найбільш конечним було до його життя на засланні.

По упливі двох годин наказано ладувати усе на сільські підводи, яких не стало у жодному селі настільки, щоб забрати хоча половину сільсько-господарського знаряддя, чи збіжжя на засів. На залишене лемками майно кинулось опісля польське військо й польське цивільне населення, як гієни на паддину.

Сонце піднялось було уже високо, як шляхами і дорогами Лемківщини цього трагічного дня мандрували до збірних пунктів колони вигнанців. Підводи заладовані скромним майном лемків попереджували колони, а за підводами йшли селяни, ведучи на

шнурках корови, яких ще не встигли пограбувати селянам. З-переду, по боках і позаду колон «гарцювали» на конях, або йшли пішки «крицеже войска польскего», впроваджуючи в життя засади людової демократії.

Тяжкою ходою, з глибоким сумом у серці та сльозами в очах залишав лемко дорогу, рідну батьківщину, а десь там у глибині душі тліла іскорка надії на тимчасовість його вигнання. У збірних пунктах, по переведенню списів душ, інвентаря і залишеного майна та по проведенню ревізії, заладовано лемків до товарових вагонів поїзду — якщо не ставало місця, то людей ладовано разом з худобою. Коли все було готове, на знак зеленого світла семафора випущено з залізничної станції «поїзд у польський ясир».

Виселеному лемкові в далекій чужині шумітиме бескидський ліс сумну пісню, пригадуючи рідні землі, а вільна душа оспівуватиме власну недолю і ганьбу полякам-шовіністам ХХ-го століття:

Шумлять ліси сумно
Бескидських Карпатів,
Звідки нас вигнали
Поляки прокляті.
В карпатських потічках
Бистра вода тече,
Соловейко в гаю
Цю пісню щебече:
Ми тут з віків жили,
Життям любувались.
Свою рідну землю
Плугами орали.
Плугами орали,
Зерном засівали,
Власним потом, кров'ю
Її зрошували.
В сорок сьомі році,
Як весна зацвіла,

Лемківщину княжу
Польська орда вкрила.
Прийшли тут поляки,
«Старі» демократи,
Українців-лемків
З рідних хат прогнати.
Бо ті українці
Хочуть вільно жити,
І в чужому ярмі
Не хочуть служити.
Виселили лемків
Геть поза Варшаву,
Там їм відібрали
Громадянські права.
Ганьба Вам, поляки,
За нашу недолю,
За терор кровавий,
Новітию неволю.

Від Редакції: Гарасим Лемко — це псевдонім лемківського діяча на північно-американському континенті.

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО АНГЛОМОВНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Старанням і коштом Українського Народного Союзу Видавництво Торонтського Університету випустило у світ два томи Англомовної Енциклопедії Українознавства. Енциклопедію підготувило НТШ під головною редакцією проф. В. Кубійовича.

Перший том (1,185 сторінок) з'явився в 1963 році, а другий (1,394 сторінки) в 1971 році.

Енциклопедія Українознавства це незаступне джерело знання про Україну для англомовного читача. Вона повинна знайти своє місце не тільки в українській хаті, але й в усіх бібліотеках. Немає сумніву, що українське суспільство прийняло появу Енциклопедії з повною радістю, з пошаною до тих, хто причинився до її підготовки. Вони ж найкраще знають скільки труду, самопосвяти, недоспаних ночей витрачено, щоб ця книга знання побачила світ. Чи ж треба її рекомендувати?

Автор цієї статті хотів звернути увагу на деякі неточності, що відносяться в основному до лемківської проблематики та життя наших людей на польському шовіністичному вигнанні.

У першому томі про неї пишеться або згадується на 13 сторінках, у другому — на 19. Читач знайде тут чимало цікавого, речевого матеріалу, що відноситься до Лемківщини та взагалі до української меншини в Польщі і польської політики супроти українців.

З деякими думками в Енциклопедії можна однак не погоджуватись, напр., щодо числа українського населення у Польщі. Енциклопедія нараховує його від 200,000 до 300,000, а точніше 215,000. Офіційно польська україномовна преса неодноразово писала про 300,000 українців у Польщі. Самі ж польські українці вважають, що їх набагато більше. Інша річ, що годі знати, скільки з них сполонізовані. А таких може бути багато. Докладне число українців у Польщі напевно знають польські органи внутрішніх справ, але вони незацікавлені в їх виявленні; применшування ж числа національних меншин у державі було і є засадою їхньої політики у цьому відношенні.

Годі погодитись також із твердженням (стор. 1234, том II), що на вигнанні у Польщі українцям не дали ніяких по-німецьких господарств, які компенсували б їх за залишене на рідних землях майно та, що більшість із них жила у спільніх домах (характерних для панських маєтків т. зв. «чвораках»).

Із власного досвіду знаю, що більшість наших селян таки дістали свої власні господарства, або просто зайняли ті по-німецькі садиби, яких ніхто із польських осадників не хотів і, які дуже часто для грабунку чи свавілля були поруйновані поляками перед привезенням тут українців. Відомо ж бо, що нашого брата всюди «посіяли» потрохи, отже всюди знайшлось для нього щось найгіршого.

Правдою однак є, що розкинувши українців між поляками, останні хотіли зробити з нашого стероризованого брата свого невільника, примушуючи його працювати для себе.

Працьовитий «русин», або як найчастіше нас називали — «бандеров'єць», відремонтував знищенні господарські будівлі, орав перелоги, дороблявся, щоб вкоротці дати приклад доброго господарства своїм сусідам.

Сумнівною видається думка про те, що під сучасну пору значна частина українців не має своїх власних господарств і працює в державних господарствах, т. зв. пе-ге-ер-ах (стор. 1235, том II). Таких, на мою думку, є дуже мало.

Перераховуючи українські радіопередачі в Польщі, Енциклопедія не згадує ні словом про українську радіопрограму в Щецині (стор. 1239, том II). Вона ж існує, хоч, правда, коментарі подаються польською мовою.

Подібна справа з перечислюванням імен визначних людей літератури, мистецтва, науки. Більше з них могло знайти своє місце в Енциклопедії.

Хочу однак звернути увагу на перекручення імен або неправильність написання тих польських місцевостей, що відносяться до теми розселення українців у Польщі.

Написано:

I. Tychyna
Tyrs Venhrovych
Pąsłek
Gołdap
Elbag
Gryfino
Myśliborz
Biały Bor

Має бути:

I. Tymchyna
Tyrs Venhrynovych
Pasłek
Gołdap
Elbląg
Gryfice
Myślibórz
Biały Bór

Гарно звучить розв'язка написання географічних назв: польських — по-польськи, українських — по-українськи напр., Peremyshl, Sianik, Mokre, Ustryky Dolishni, Morochiw, Lisko.

Є враження, що зроблено однак кривду Горлицям, написавши назву міста по-польськи: Gorlice.

Подібне враження стосується, читаючи імена знаних людей — працівників на полі рідної культури в Польщі в англійському перекладі: Irene, Eugene, Anthony, Jacob, Daniel, Gregory, Andrew, etc.

В написанні імен є однак непослідовність, бо в інших місцях українські імена пишуться в їх українському звучанні.

Цих кілька суб'єктивних думок в нічому не применшують ваги цієї праці, яка служить кожному вичерпною інформацією в засягу свого призначення.

Мгр. Микола Дупляк

Я. Гудемчук

ЛЕТИ МОЯ ПІСНЕ

Лети, моя пісне, у рідні Карпати,
До сонцем залиших моїх полонин.
Туди, де родила мене колись мати,
Де гілля гойдають вітри з верховин,
Де шепчуть смереки, овіяні сумом,
Про втрачену молодість, грізну зиму.
Де котяться рвучко потоки із шумом,
Імлою сповиті, неначе в диму.

Лети, моя пісне, орлом сизокрилим.
Високо-високо під хмари злітай!
Неси мої думи, неси льотом смілим,
Від мене здалека мій край привітай!

Лети, моя пісне, до рідної хати,
Голубкою ти на подвір'я злети!
Про тугу глибоку почни воркувати,
Про радість, що буде у горах цвісти!
Співай, мос серденъко, пісню чудесну
Про рідні Карпати, про сонячний день,
Про небо блакитне, про юність і весну,
Мою пісню-думу — найкращу з пісень!

Лети, моя пісне, орлом сизокрилим.
Високо-високо під хмари злітай!
Неси мої думи, неси льотом смілим,
Від мене здалека мій край привітай!

Микола Марин

НАШІ ЧУДОВІ ГОРИ — КАРПАТИ

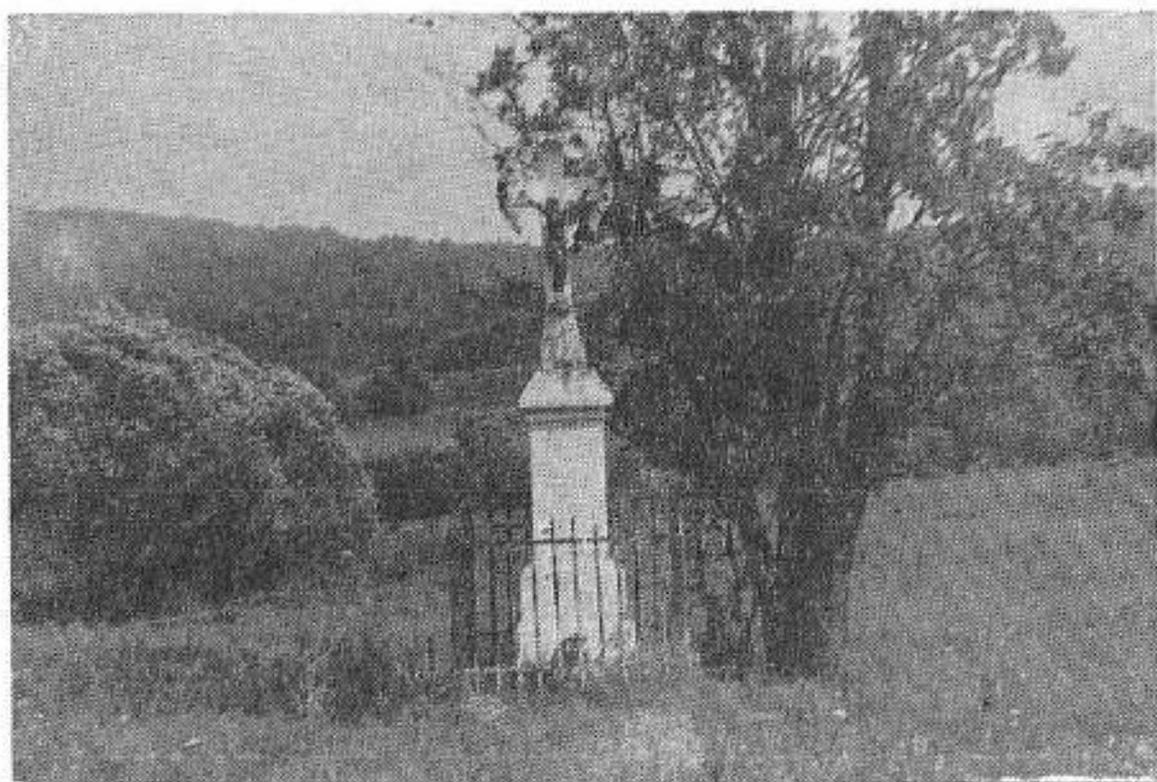
Мій спогад-сон з моого села Воля Нижня на Лемківщині

Вічно зелені Карпати, особливо наша Лемківщина, всім нам, лемкам, ніколи не сходить з думки. Ляжеш спати і в сні бачиш її, і думаєш чи дійсно все те втрачене назавжди? Прямо не хочеться вірити, що так сталося і чому?

Коли нераз у минулому, будучи юнаком, уже хотілось бачити далекі світи, океани, міста, бо думалось, що тут у нас світ «мізерний», так тепер наоборот, перебуваючи у великих містах із забрудненим повітрям щойно бачиш і відчуваєш, яку красу природи й чисте повітря загубили ми на нашій рідній Лемківщині.

Мимоволі приходить на думку, бувало пасеш ще малим хлопцем худобу на нашій Лемківщині, і нас групка пастухів, наганявши по лісах і потоках, сідаємо на вищому горбі «під полянов» і розглядаємося навколо, по світах. А вид простягався далеский на всі сторони. З наших Волянських верхів ми бачили далекі шпилі, ген аж десь за Вислоком, за Буковицею, яка зеленіла за селами Суровицею і Даровом. А там знову висока Полянівська гора десь у далині за долиною Вислока, що її назви донині не знаю, ані як далеко вона була. На північний захід видніла Шклярська гора і села Камінка та Завадка Рим. ховались за Далівською горою. А ще далі ген-ген коло Дуклі з вежею на горі красувалась Цергова, якою красувалися наші гори як стрімким шпилем. А якщо ви вийшли на наш верх «Камінь», високий на 800 метрів понад рівень моря, то бачили на південний захід високі гори — Татри.

А скільки небезпеки було, а за тим веселости, коли ми пасли корови, коні й вівці, і стільки разів треба було відганяти вовків, які закрадалися до овець. Старий пастух, що був разом з нами, співав часто своїм старим голосом «Ой не будем, не будем дробний овес косиць, пійдем до Пряшева, будем шаблю носиць», то ми підкрадались близько до нього поза кущі ялівцю і слухали. Тоді в неділю заганяли ми нашу худобу в «панський» ліс. Колись це був селянський ліс, але польські пани відобрали його хитрощами. Старі люди казали, що пан-шляхтич обіцяв їм, якщо відпишуть йому ліс, то буде старатися за них платити всі податки, а ліс буде далі їх і зможуть його рубати і пасти худо-

Хрест, який стоїть поникче села Радошиці, повіт Сянік, званий — Параша-ків хрест. Фото з 1964 р.

бу. Але за якийсь час ліс став уже «біскупським» і лемкам не вільно було до лісу входити. Бо був уже «пан леснічи». До речі, ліс лежав недалеко чехословацького кордону.

Часто ми ходили через кордон, щоб назбирати малин, бо там, на півдні, на чехословацькому боці, де жили наші лемки, малини аж гнулися до-долу. Насамперед, ми наїдалися до-схочу, і часто стрічались з тамтешніми дівчатами й хлопцями, і говорили з ними по-лемківському.

Дуже часто мали ми клопоти з пограничною сторохою, як ми не вміли тихо перейти кордону. Чехи не гналися за нами, бо вони знали, що так буває між кордонами, але польська погранічна поліція хотіла нас зловити доти, доки ми не зникли в лісовій гущавині, а «погранічний стражник» проклидав «гайдамакуф-лемкуф». За нами в ліс «стражник» не пішов, не знаю чому, може він не мав відваги, а може привик до того на кордоні. А нам було тоді мало літ, від 14 до 20, і ми шукали за малинами і пригодами.

Коли був дощ, або дещо холодніше, то ми розпалювали вогні. Менші хлопці повинні були наносити сухих гіляк і дерева та пеньків. Якщо не складали гарно й правильно на вогні, то

один зі старших кричав на нас, менших: «Та што мечеш як на спалену бабу, полож гардні, бо я ті уха пообривам». Про спалену бабу була в нас якась старовинна поговірка, що ніби якась баба-відьма напровадила на людей якусь страшну пошесті і її треба було живою спалити десь на кордоні. І коли те зробили, то хвороби вже не було, перестала, але те місце, де її спалено — було прокляте, і кожний, хто туди наблизався, мусів кинути на купу різку-гіллячку, бо інакше якась нечиста сила його переслідувала. Якщо купа гілля була вже велика, тоді її спалювали, і потім починали наново скидувати гілля-різки. За наших часів уже того не робили, але як мій дід був молодим, то вони це практикували й він розказував мені про те багато разів, як я був малим.

Подібних розповідей було багато більше, наприклад, про різні страховища на відповідних місцях, і те все мало повторятися багато разів, так що ми, малі хлопці, наслухавшись таких оповідань у довгі вечорі, боялися потім іти до дому. Оповідали також, що десь під скелею є заховані скарби і дорогоцінні камені, хтось казав, що на цьому камені є вирізблений знак у формі ножиць, а під тим каменем мали б бути якраз ті скарби, десь близько урвища, що звалось «кізя шия». Бо тільки коза могла там вилісти. Шукали тих скарбів, однаке ніхто не міг їх знайти.

Ці легенди, мабуть, походили з давніх часів, коли в горах були збійники. Ще за наших часів співали в піснях про збійника Шугая, який видно бував у тих околицях. Ці збійники боронили в панщиняні часи наших людей від панів-шляхтичів.

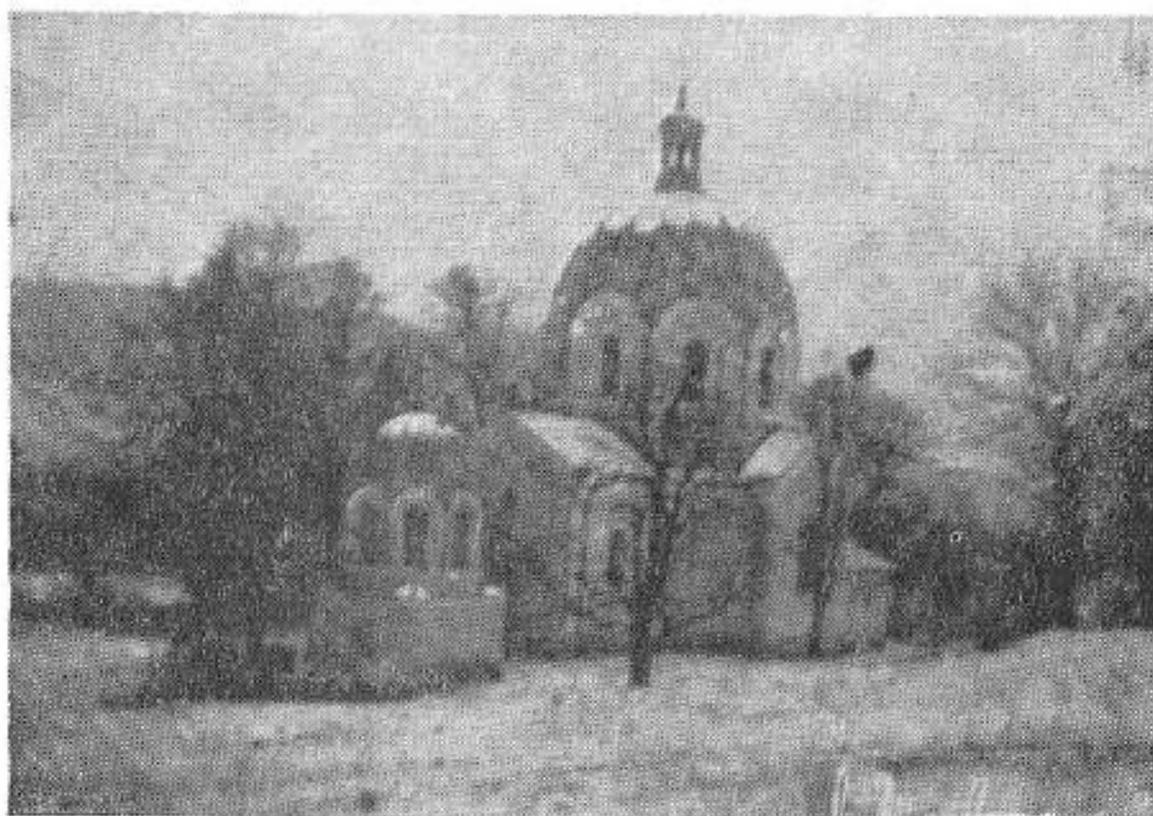
У цьому лісі було також кілька цвинтаріщ з першої світової війни, де в зимі 1914-15 роках були завзяті бої на самому Бескиді між москалями і австрійцями. Моя мати оповідала, що там лежало трупів як дров, коли на весну зі села гонили населення — цих трупів хоронити. Ми, пастухи, йшли розкопувати окопи, шукаючи «гверів» і патронів, та часто находили їх великою кількістю. Порох ми висушували і вживали для стріляння (для забави) в часі випасу худоби.

Наше село Воля Нижня, а разом і Вижня, творили як би одне село, розтягнене вздовж річки Яселки. Гори, наче б то відступили від нашого села, десь трохи далі, так що в околиці церкви розтяглась широка рівнина, аж ген під село Липовець і містечко Яслиська. До речі, в околицях Яслиськ мали бути якісь таємні ходи і попід саме місто, мабуть, з княжих часів, бо туди й вела дорога через село Черемху на Пряшівщину. Від сходу

заслоняв село чудовий ліс, званий Шахти, від полудня Бескидський хребет гір, порослий буковими, а дещо нижче яловими й сосновими лісами. З лісів плило кілька потічків, які вливались у річку Яселку, більші з потічків звались Василівка, Ганзелівка, Середавка, Миколаївка, Букітва або Мушник, коло самого села. Припускали, що село походить з княжих часів.

В мойому часі, у селі було коло 100 хат лемків, один жид і польський лісничий, який з початком другої світової війни зник зі села. Село ділилось на кілька окремих кутків з окремими назвами, як Гамратівка — від більшого числа назв господарів, що називались Гамрат, Сметанівка — від Сметанів, Скалівка — від Скала, Фучилівка — від Фучила. Крім того в селі було багато інших прізвищ, як Шубяк, Марин, Пелещак, Процак, Левчик, Гоцко, Команецький, Пельтишин та інші.

В селі були — церква, каплиця, де щодня відправлялася Служба Божа, гарна плебанія і мурована школа. Не було ніякого культурно-освітнього товариства через заборону польською владою. Такі заборони пробуджували людей, мешканців села, і

Церква св. Покрови, вибудована в 1894 році, в селі Новосільці, повіт Сянік, Лемківщина, а зруйнована польською комуністичною владою 1955 р. Ікони з церкви забрали до римо-католицького костела, а радше до каплиці в Новосільцях.

Фото: від пані Т. Лисенко, Торонто.

вони ставали національно свідомими. Шість хлопців з нашого села пішли боронити Карпатську Україну і там загинули в боях з мадярами.

Друга світова війна дуже знищила село, а докінчили його щойно по закінченні війни. На сам Великдень 1946 р. вбили комуністичні польські війська нашого священика о. В. Костишина, ніби за зв'язки з УПА. Зтероризоване село вивезли в більшості в Україну, і розселено частину по цілій Галичині, частину в Миколаївську область, а решту на «одзискані землі», на по-німецькі землі.

Повернутись до дому, до нашого села, з «одзисканих земель» комуністична влада нікому не дозволяє, тому що польське населення захопило кращі доми і нікого з лемків не хочуть допустити поселитись назад на своїй прадідівській землі. Деяких, що пробували повернутись назад до села, польські шовіністи і поліція сильно побили. Остаточно прийшло до того, що польські осадники останніми часами, заявляють нашим лемкам, які відвідують своє рідне село, що як прийде час, то вони, поляки-осадники, вступляться з наших хат і сіл.

Не буду пророкувати, але з думки мені не сходить моя люба зелена Лемківщина, моє рідне село, де я зріс від дитинства, я його ніколи не забуду й не відчураюся.

Ірина Рейт

КЛЮЧИК

Вчителям

Три десятки ключиків у мене...

*Двадцять дев'ять дверцят відкриваю,
а коли відкрию ті тридцять —
не знаю...*

А ж учора...

*Довгов'язий, із пшеничним чубом
Синьо блімнув, підшморгнув кирпатим —
— Можна... я... мені не трудно...
Понесу вам зошити до хати...*

Мій тридцятий...

*Ключик мій тридцятий
дзеленьчить — відкривсь замок сезаму:
— Як би так була у мене мати...
Як би... ви... мені... за маму...*

I. Желем

В РОЗЛУЦІ

Лемкінам присвячується
Моя далека, моя кохана
любов юнацька, квітка весняна.
Є. Козак, пісня "Я мрію"

Як горда квітка, ти в дикому проваллі
Росла самітно між зелених трав,
Моя на карпатській лісовій поляні
В зорі ранковій терен розцвітав,
Як перше сонця денного проміння,
Вечірні в гаю трелі солов'я,
Як вітру подих, наче мли третіння,
Хороша ти дивна, як твоя земля,
Моя скритна мрія першої любові,
П'янкий коханням травня аромат,
Весни свіжіша ти краща у стократ
В своїм томлінні мрійливо-шовковім,
Як рожі ніжні пелюстки червоні,
Ти вирощена в Карпатах чарівнім лоні.

**
*

Процесія коло української церкви в Сяноці з 1960 року.

Фото: від В. Майковича зі Сирланюз.

Тебе лемківські нетрі годували
І вітер буйний змалку колисав.
Потоки з гір водою напували,
Тужливу пісню ліс спіав.
Імла срібляста рідної долини
Вмивала твій стрункий дівочий стан.
Роси терпкої райдужні перлами
Твій дотик легкий в травах колисав.
Тебе ласкає сонце цілувало
І місяць в сні мрійливому пестив.
Про тебе поле від пахучих нив
Колоссям повним в літню ніч шептало.
Ти піднялася в подруг прекраснім колі.
Немов русалка чиста в синім морі.

* * *

Весна життя, весна моя чудова.
І отчий дім, і гори чарівні!
Минулися, як дружня розмова,
Як видиво побачене лиши в сні...
Цвіли старезні у доріг каштани.
Ронали щедро сніжнобілий цвіт,
З гулінням дужим на лісні поляни
Звершали бджоли трудовий політ.
Важке густим повітря ароматом
П'янило гори рідної землі.
П'яніли поля й луки запашні.
І ми собі, немов сестричка з братом,
Від шастя п'яні не шукали броду —
В житті ловили першу насолоду.

ВЛУЧНІ ВИСЛОВИ

В пеклі нечистий — постать позитивна.
Всякий віник потроху змітає сам себе.
Як перекладати зітхання?
Тягтися обіруч до лаврів! Але не з чужої голови.
Брак таланту він надолужує браком характеру.
Є такі, що сягають глибини, щоб звідти пускати мильні бульки.

З рецензії: «Поет цей відзначається шляхетною вбогістю думки».

Д-р Олександр Соколишин
старший бібліотекар

ЛЕМКО — ПЕРШОДРУКАР ЦЕРКОВНО- СЛОВ'ЯНСЬКИХ КНИГ КИРИЛИЦЕЮ У 480-РІЧЧЯ ПОЯВИ ДРУКІВ СВЯТОПОЛКА ФІОЛЯ

Розвиток людської культури завдачує багато друкарству, яке започаткував в Європі Йоган Гутенберг, виданням 1456 р. Латинської Біблії. Для слов'янських народів, які зараз розмовляють 14-ма мовами, книги друкувались глаголицею та кирилицею, а в пізніших часах і латинкою, зокрема для тих слов'ян, які приняли католицьку віру — латинського обряду, як поляки, чехи і словаки, хорвати та інші.

Для слов'ян, які уживали церковно-слов'янської мови в Богослужбах, монах Кирило, пізніший святий, зладив азбуку церковно-слов'янської мови, названої кирилицею, і спільно зі своїм братом Методієм переклали церковні книги на ту мову.

На фото: Святополк Фіоля

Русь-Україна охрестилася за князя Володимира в Києві 988 р., перший писаний документ, рукопис є «Остромирова Євангелія» з 1057 р., написана в Києві діяконом Григорієм для Новгородського посадника Остромира.

В лютім 1969 р. слов'янський світ відзначував 1100-ліття смерти св. Кирила, творця слов'янської азбуки.

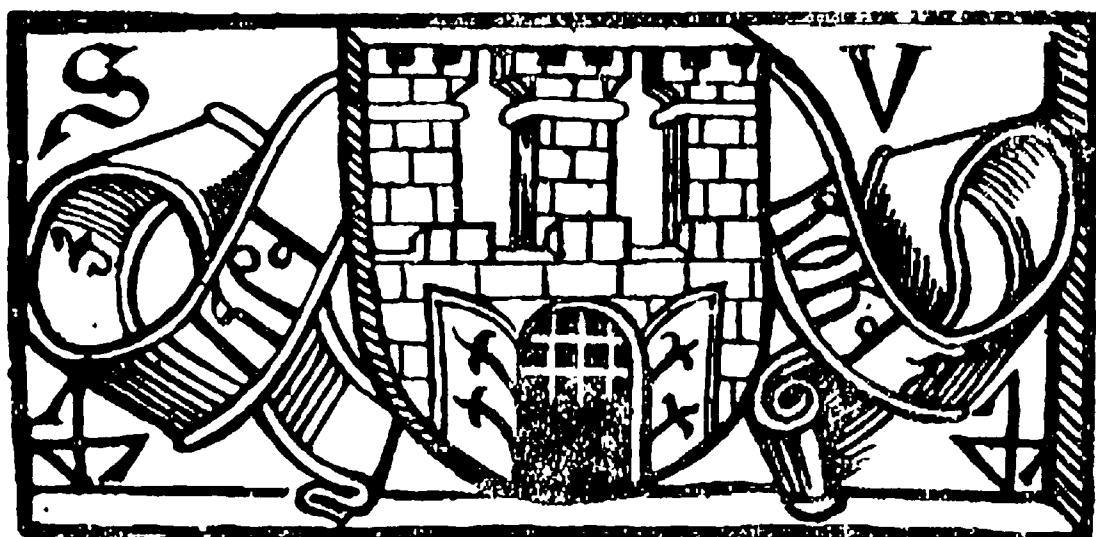
Серед слов'ян друкарство розпочав лемко Святополк Фіоля ще 1491 р. в Krakovі, видрукуванням п'ять церковно-слов'янських книг кирилицею, як Осмогласник чи Октоїх, Часословець чи Годологіом, Тріодь пісна і Тріодь цвітна та Псалтир, який до нас не дійшов, але в літературі є згадки про те. Ту річницю промовчують в поневоленій Україні, де майже всі українські землі є зібрані, за винятком Лемківщини, яку віддано Польщі, та інші частини українських земель. У самій Польщі теж не дуже голосно згадується про ту річницю, помимо того, що то був Krakів, де народилися перші слов'янські кириличні друки. Те все діється з політичних міркувань, бо, будучи сателітом Москви, де 1964 р. досить голосно відзначувано 400-річчя появи кириличних друків Івана Федоровича, прозваного там Федоров, який 1564 р. видрукував Москоський Апостол і, який був прогнаний, і у Львові 1574 р. видрукував Львівський Апостол та Букар, недавно віднайдений, якого оригінал зберігається в Бібліотеці Гарвардського Університету. Отже не можна там твердити, що друкарство серед східних слов'ян прийшло з Krakова, бо те буде проти теорії, що майже все, що віднайдено в світі, приходить з Москви, як то росіяни залюбки твердять і часто пишуть.

В бібліотечних річниках, видаваних у Варшаві Комісією до справ Бібліотек і Наукової Інформації Головної Ради Вищого Шкільництва Польщі, зокрема Річник XIII, зшитки 1-4 за 1969 р. Мечислав Генбарович зі Львова пише про «Івана Федорова і його діяльність в роках 1569-1583 на тлі епохи», і на вступі, про попередників Федоровича, окремий розділ присвячує Францішкові Скорині, друкареві церковно-слов'янських книг перед Федоровичем в роках 1517-1519, який в Празі видрукував Біблію та у Вільні 1525 р. Апостола. А про Святополка Фіоля є тільки згадка, мовляв, його діяльність припадає на час, про який автор не пише. Отже дипломатично поминено його та другого з черги друкаря церковно-слов'янських книг кирилицею єромонаха Макарія, який в Цетінє, в друкарні чорногорського князя Григорія Черноевича, в роках 1493-1495, видрукував три церковно-слов'янські книги, як Осмогласник, Псалтир та Молитовник,

Отож, першим друкарем церковно-слов'янських книг кирилицею був Святополк Фіоля, другим єромонах Макарій, третім Францішек Скорина і аж четвертим з черги Іван Федорович, званий в Москві Федоров, що не применшує його великого значення для України, як першого друкаря на українських землях. Слід зазначити ще й те, що перші друки з 15 століття є названі в науці, як інкунабули, по німецьки «вієгे друкен», тобто всі книги видруковані до 1500 року. Москва не може похвалитися ними.

Слов'янські інкунабули з'явилися в Кракові 1491 р. і тут є їх велике значення для культури слов'янських народів, зокрема українського. Друкарство в Україну прийшло зі Заходу, а не з Москви, як залюбки росіяни твердять і пишуть тепер, та тут є другий важливий культурний фактор, про який слід поінформувати західний світ.

Про першодрукаря церковно-слов'янських книг кирилицею Святополка Фіоля знали на Заході Європи, як німця, а не як лемка, прозиваючи його ІІвайполт Фіоль.

Докончайсна книга о великомъ гра
дѣоукраковѣ: придержавъ велика горо
дѧполскаго казнира: и докончайсна
щанинскій краковъскы царьша и полтоль,
фѣоль, и сициліецъ палецкого города оу,
франкъ. И скончайша сѧ побожище наро
женіе. Дісъть· девѧтьдесѧтъ й альто.

Заднічтвія краківського „ЧАСОСЛОВІЯ“ з 1491 року

Німцем уважали його й наші дослідники, як Сергій Маслов, який в збірнику «Гутенберг Ярбух» за 1926 р., стор. 65-76, написав розвідку німецькою мовою: «Українське друкарство 16-18 століття, як також Зенона Кузеля в статті «Дер дойче Швайпольт Фіоль альс бегріндер дер українішен Бухлрукеркунст (1491)», поміщеної теж в збірнику «Гутенберг Ярбух» за 1936 р., стор. 73-81. Користаючись тими джерелами, я помістив статтю про Фіоля англійською мовою в журналі «Амерікан Славік енд Іст Юрупіен Ревю», за лютий 1959 р., стор. 88-94, де уважав його теж за німця.

Відома дослідниця історії друкарства і книги в Москві Евгенія Іванівна Кастржак в її праці «История книги», виданої в Москві 1964 р., на стор. 186-188, в розділі перших книжок видрукуваних кирилицею, пишучи про Святополка Фіоля, твердить теж, що він німець, німецького роду франк, тобто родом з Франконії, однієї з країн Німеччини. Вона заподає колофон, тобто кінцівку видання Фіоля з Осмогласника чи Октоїха з текстом розміщеним в шістьох рядках. Однак на стор. 186 вона об'ективно зазначує, що «Инициатива начать печатание церковно-слов'янских книг принадлежала православным украинцам, населявшим юго-восточныя области Польши». Серед українців слід ще згадати проф. Івана Огієнка, тепер Митрополита православних українців Канади, який 1924 р. у Варшаві видав маленьку книжечку: «Свято української культури — нарис з початків українського книгодрукування», де на стор. 4-ій писав, що «Найпершим друкарем українських книжок був німець Швайпольт Фіоль». Також л-р Степан Божик в книжці «Українська Католицька Парохія і Церква Св. Норберта в Krakovі» видана Українським Освітнім Товариством в Бельгії, в місцевості Лювен, 1959 р., на стор. 22-ій писав, що «Доля судила, що найперші книжки, надруковані кирилицею серед усього слов'янства, були українські і надруковані власне в Krakові, в 1491 році, хоч їх друкарем був німець Швайпольт Фіоль, котрий дістав підтримку від українських магнатів. В Krakові з'явилися, як перші, дві книжки: «Октоїх» та «Часословець», а по них «Тріодь пісна» і «Тріодь цвітна». Традиція уважає першодруком «ОКТОІХ». На 23-ій стор. він заподає відбитку колофону-кінцівки, зазначуючи, що то є «Закінчення краківського «Часословця» з 1491 р.

Походження Святополка Фіоля, як німця, заподав теж Младен Божніак, який у Загребі видав книжку «Славенска інкунабулістіка», перекладену на англійську мову 1968 р. під назвою

«А стаді սֆ Славік інкунабула», де в шостім розділі, на стор. 77-87, є мова про «Друкарню, друкаря та видавця українських інкунаулів», тобто про Святополка Фіоля, якого уважає за німця, але із зазначенням, що Фіоля видання були друковані українською мовою (стор. 87). Він теж заподає дві ілюстрації з видань Фіоля, ч. 23: Розп'яття з Осмогласника, поміщеної на зворотній сторінці першого листка, церковно-слов'янського друку кирилицею в Krakowі 1491 р. та друкарський знак і кінцівку-колофон Осмогласника, друкованого теж кирилицею в Krakowі 1491 року, як ілюстрація.

Про Фіоля писав теж Степан Сірополко в книжечці: «Швайполт Фіоль — перший друкар слов'янських кіріличних книг», виданої у Львові, Українським Видавництвом, 1943 р., що він німець чи німецького роду. Те твердження пішло, мабуть, від одного з перших дослідників друкарської діяльності С. Фіоля, від бібліотекаря Krakівського Університету Самуеля Бантке, який при відкриттю читальні в тій бібліотеці 1812 р. доповідав про постання інкунаулів в Польщі, вказуючи на кириличні друки німця Фіоля в Krakowі з 1491 р. Теж Карль Естрайхер в його дисертації: «Гінтер Зайнер і Швайпольт Фіоль», виданої у Варшаві 1867 р., писав про Фіоля як німця.

В наших часах, після відкриття архівів Krakівської католицької капітули, з'явилися додаткові матеріали присвячені діяльності Святополка Фіоля в Krakowі, як видно з розвідки Кароля Гейнч-а: «Зе студіюв над Швайпольтом Фіолем», поміщеної в Річнику Закладу Оссолінських у Вроцлаві, том 5-ий за 1957 р., стор. 233-342, де на стор. 291-336 є поміщені репродукції друків С. Фіоля, зокрема Тріоді цвітної з бібліотеки Леніна в Москві, з народного музею в Krakowі та Бібліотеки Оссолінських. Навіть недавно видана Українська Радянська Енциклопедія уважає Фіоля за німця, заподаючи роки його життя: близько 1460 — після 1526.

Найновіші досліди вказують, що Святополк Фіоля, видавець перших слов'янських друкованих книг кирилицею, був «мешканець міста Krakova, «русин» лемківського походження Святополк Фіоля», як про те пише головний редактор польської газети «Русский голос» з Лодзі, Пантелеймон Юр'єв, в статті «НЕПОМІТНИЙ ЮВІЛЕЙ», поміщеної на сторінках журналу «НАША КУЛЬТУРА», видаваного у Варшаві, ч. 10 (102) за жовтень 1966 та в «Літературній Україні» — Органу Правління Спілки Письменників України, видаваної в Києві, ч. 38 за 16 травня 1967 р.

Краківський міщанин С. Фіоля навчився друкарської штуки, твердить Юр'єв у Франка з Німеччини, як то видно з кінцівки-колофону видань. Там на першому місці згадується керівника друкарні та видавця перших слов'янських книг кирилицею С. Фіоля, а на другому місці аж є згадка про Франка. Колофон навіть підкреслює, що Фіоля є місцевий з Krakova, а при прізвищі Франка вказує, що він німець і при тому «нетутешній», а «з Німеччини» — «німецького роду». Неточне пояснення кінцівки-колофону друків довело до твердження, що Фіоля німець, яке слід уважати помилкою. В «Літературній Україні» він пише: «На першістку краківського друку «Октоїху» позначені вихідні дані: на останньому аркуші, як післямова під зображенням герба міста Krakova та ініціалів першодрукаря вміщено напис: «Докончена бысть сия книга у великом граде Krakове, при державе великого короля польского Kazимира. И докончена бысть мещанином краковским Швайпольтом Фсоль, и з Немец, немецкого рода Франк, и скончаша по Божему народжении 1491 года». Отже він не був німцем, а нащадком біло-хорватського племені ЛЕМКІВ, пише наш дослідник, тих лемків, що являються собою далеко висунуту на захід гілку українського народу, бо кордони України сягали в той час рубежів Краківських земель, які за часів Віслянського князівства приняли християнство у греко-східному обряді. Фільзові допомагали українські магнати та професори і студенти Краківського Університету чи Академії, як Ян з Глогова й інші. Про рід Фіоля в Krakovі згадують документи з 1370, 1483, 1485 та 1490 років.

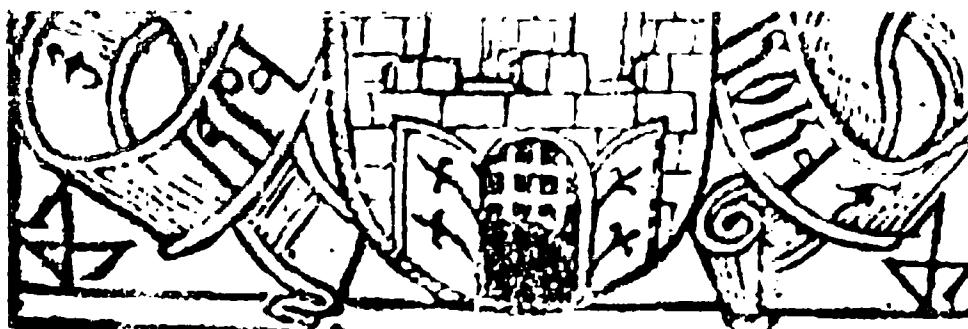
Видання С. Фіоля були призначені в першу чергу для України, як це свідчить Захарій Копестинський в творі «Палінодія» з 1627 р., пишучи, що Часослов Фіоля знаходився у Києві, в Любліні, у Львові, у Великому Бересті тощо. Вони були і в Карпатській Україні, в Литві й навіть в Москві. Друкарську діяльність Фіоля розпочав десь в 1485 р., бо аж п'ять надрукованих книг було неможливо видати в той час за один рік. В інших джерелах читаємо, що Фіоля в 1483 році відчинив друкарню в Krakovі, а черенки виготовив йому кирилицею Рудольф Босдорф з Braunshvaygu, з яким Фіоля 4 лютого 1491 р. склав окремий договір, що він нікому іншому подібних черенок не буде виготовляти.

Однак діяльність Фіоля була припинена, 1492 р. Його поставлено перед інквізиційний суд кардинала Фредрика Ягила, друки спалені, як еретичні, а Фіоля суджено за ширення єресі, тобто кириличних друків. Завдяки підтримці кіл, пов'язаних з

королівським двором, присуд відбувся порівняльно легко. Він мусів покаятися і запевнити, що більше не буде друкувати кирилицею церковних книг. Його помічник, Франк, став одним з перших книгопродавців в Krakові, а сам Фіоль подався на Карпатську Україну і, як писав Орест Мединський на сторінках Карпатського календаря, ще 1922 року, номер і є похованний десь в околиці Мукачева. Навіть зберігся його портрет в праці Т. Курилло, присвяченій лемківським письменникам, взятий з праці Зубрицького. Про Фіоля згадують польські дослідники, такі, як: Еліза Оржешкова, Генрик Барич, Юліян Кржизановський і інші.

За тогочасним звичаєм, лемко Фіоль, як молодий юнак мандрував по країнах західної Європи, вчився різних фахів, гафтярства, золотарства, механіки, винаходячи навіть знаряддя для випомповування води з копалень срібла, за що дістав патент від польського короля Казимира 9 березня 1489 р. Він в Німеччині, мабуть, навчився і друкарської штуки. Тому згадки різних німецьких місцевостей в життєписі Фіоля деякими дослідниками давали їм підставу твердити, що Фіоль — німець, чи німецького роду, що виказалося в наших часах неправдивим і без належних основ.

Проф. Ів. Огієнко твердив, що друки Фіоля мали багато слів, які творили тогочасну українську розговірну мову. Це крім доказу матеріальної піддержки Фіоля українських магнатів, є другим аргументом — призначення тих друків для українських

1. Д о і м ч л и й б ѿ с н а к и н г з у в е л и к о ц ь г р а
2. д ъ о ў к р л к о в ъ . п р и д е р ж а в ъ к е л и к а г о к о р а
3. л а п л к а г е к а ц и д п р а . п д е к о н т а м а б ѿ ї в
4. п л и н и ѿ к р а к о в ъ с к y ц ѿ ш к а н п л т о ц ъ ,
5. ф ъ о л ъ , п ѿ н ъ ц ъ п е ц ъ к о г о р о д о ѿ ,
6. ф р а н к ъ . п и с к о г и а ш т а п о к о ж и е ц ъ н а р о

Осьмогласник Святополка Фіоля, Krakів, 1491 р., кириличний друг.

земель. В тих друках стикаємо назви святих знаних лише в Україні, як Геодосій Перецьський, Болодимир Великий, Борис, Гліб і інші. Черенки друків Фюоля нагадують нам українські старі рукописи, як Остромирова Євангелія з 1057 р. чи Збірники Святослава з 1073 та 1070 років. Вони служили напевно взором перлині українського друку Острозької Біблії, надрукованої 1581 року Іваном Федоровичем, який помер 6-го грудня 1583 р. і був похований у Львові. Отож у 1971 році припадало 390-річчя появи Острозької Біблії, оздобленої українською друкарською штукою і важного документу української культури.

Відомо нам, що Святополк Фюоля видрукував п'ять церковно-слов'янських друків кирилицею. Для того потрібно було доволі часу і тому друкарське діло розпочав він ще 1483 р., а роки заподані в кінцівках його видань Осмогласника і Часословниця, як 1491 слід уважати за час закінчення тих друків.

Друки Фюоля виконані в двох красках: чорнилами та кіновар'ю, тоого червоною та чорною фарбами. Його друки, що збереглися до наших часів, є такі:

1. **Осмогласник** чи **ОКТОІХ**, церковно-слов'янська книга кирилицею, яка розпочинається словами: «З Богом розпочинається Осмогласник...» Розмір того друку є 84 фоліятів, а за Сирополком: 357 сторінок без зазначення пагінації. Кожна сторінка має 25 рядків, за винятком першої та обороті першої сторінки, де є розміщена гравюра РОЗІГІТЯ в стилі східного обряду, з ногами розкиненими на боки. Розп'яття гравюр Заходу має ноги зложені навхрест, відмінні від тієї гравюри.

На останній сторінці Осмогласника є розміщена гравюра кінцівки чи колофну видання із зазначенням, хто друкував, коли і де та з гербом міста Krakowa, столицею тодішньої Польщі, за часу панування польського короля Казимира Ягелловича. Текст кінцівки-колофону є розміщений в шістьох рядках. Традиція уважає Осмогласник чи Октоіх першодруком і тому слід його все заподавати першим.

2. **ЧАСОСЛОВЕЦЬ** чи **ГОРОЛЬОГІЙ** (ГОРОЛОГІЮМ) це церковно-слов'янський друк кирилицею формату кварто, розміром 787 непагінованих сторінок, але із заподанням сигнатури, тобто порядку слідування сторінок. У цім друці кінцівка чи колофон є розміщена в сімох рядках, однак текст є той самий як в Осмогласнику.

3. **ТРИОДЬ ПІСНА**, формату фолія, розміром 616 непагінованих сторінок.

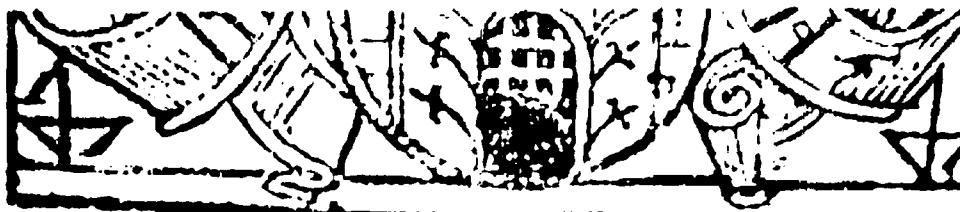
4. ТРІОДЬ ЦВІТНА, теж формату фолія з 712 непагінованих сторінок, якого примірник зберігається в кімнаті рідкісних книг в Нью-Йоркській Публічній Бібліотеці.

5. ПСАЛТИР, який до нас не дійшов, але про якого згадує Захарій Копистянський в його творі «ПАЛЕНОДІ» видрукованій 1627 р.

Друки Фіоля знаходимо тепер по всіх етнографічних землях України. В 1965 р. «Робітнича Газета», ч. 212 за 10 вересня, писала в статті «Скарби Мукачівського Монастиря» на Карпатській Україні, побудованого ще в 14-ім столітті подільським князем Федором Курятовичем, що там знайдено, крім рукопису з 1401 р. званого «Закарпатське Євангеліє», теж і друки Святополка Фіоля. Там ще згадується, що він в Грушеві, в Грушевському монастирі, крім церковно-слов'янських книг кирилицею, друкував кирилицею теж і румунські книги, як то твердив Акад. Тихомиров.

Це нове поле для наших дослідників. Кілька листків друків Фіоля знаходимо в музею Стемфордської Діяцезії Української Католицької Церкви в Коннектікат, в Америці.

На закінчення слід зазначити, що церковно-слов'янські друки послужили взором для московського друкарства. Пантелеймон Юр'єв твердить, що «Петро Великий під час відвідин Гданська «з великим інтересом» придбав там одну з книжок, ви-даваних краківським першодрукарем, і передав цю «книжицю ве-

1. Докончайшися и погузвеликоць гра
2. дѣоукр.кокъ . придержавъ велика го кора
3. п.п.ж.к.г.к.а.з.и.ц.и.ра . и докончайшыцъ
4. и.т.и.и.и.к.рак.в.ск.ы.ц.ыш.к.и.п.л.то.цъ ,
5. ѿоль , п.п.ъ.це.цъ.п.е.ц.у.к.о.р.о.до.у ,
6. ф.р.м.къ . и скончашъ я.п.о.к.ож.н.е.ц.и.на.ро
7. к.ин.е . д.с.т.ъ . д.е.в.я.т.ъ . д.е.л . и. ѿ. л.ъ . то .

Часословець Святополка Фіоля, Краків, 1491 р.

ло интересною» до петербурзької кунсткамери. Він твердить, що Осмогласник мав 337 ненумерованих сторінок. От від кого друкарство прийшло до Москви, від лемка Святополка Фіоля, а не, як росіяни твердять, що друкарство в Україну прийшло з Москви. Слід сподіватися, що західний світ пізнає ту істину і належно оцінить українське друкарство.

ЗАСПІВ

Стою на «Maguri» під зоряним небом,
І бачу, як любі ліси, гай і ниви
Купаються в сяйві:
Тут наче в хмарині під небом взористим
Душі молоденький самий Сотворитель
Відкрив краси тайну.

Он, ночі князенка промінням сріблястим
Так любо ніжненъко голубить їх сплячих, —
Цілують їх зорі.
На струнах лучаних легесенький вітер
Співа про снів чари. Поснули вже квіти,
Дрімлють осокорі.

В долині, там в'ється вузенька доріжка:
І наче галюнки, вздовж срібної стрічки.
Нерівним рядочком,
Накривши дахами хати вниз присіли;
Лиш кліпають злегка віконечка білі
Із тіні садочків.

Лугам сонним тихо гра-плеще струмочок.
Очерет невгомонний верболозам шепоче
Відвічную казку...
А ген на обрію землі й неба сині
Із гір наче бйці, ростуть дужі тіні, —
І стали на стражі.

На мрійно-спокійній, нічній ясній канві, —
Безкрай як тайна. Мистцем срібнотканій, —
Я мрії мережу,
І серця я пісню безсмертну вплітаю
Та й шлю ген над зорі, де Бог сам вітає —
У далеч безмежню...

о. П. Ковал'чик

ВИЗНАЧНІШІ ЮВІЛЕЇ В 1972 РОЦІ

БОГДАН ІГОР АНТОНИЧ — ЛЕМКІВСЬКИЙ ПОЕТ

35 років тому відійшов від нас назавжди молодий лемківський поет — Богдан Ігор Антонич, який здобув собі невмирущу славу в українській літературі. Народився він 5 жовтня 1909 р. в Новиці, Горлицького повіту, на Лемківщині, в сім'ї священика. У 1928 р. закінчив гімназію в Сяноці і вписався на філософічний факультет Львівського університету.

Перша збірка поезій Антонича «Привітання життя» вийшла в 1931 р. Багато своїх поезій присвятив Б. Антонич рідній Лемківщині, в яких відтворив красу рідного краю («Черемхи», «Елегія про співучі двері»).

Друга збірка «Три перстені» вийшла друком у 1934 р. і ця книжечка поезій Б. Антонича була відзначена премією Львівсько-го Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка.

У 1936 р. вийшла у Львові третя збірка поезій «Книга Лева», за яку Б. Антонич отримав другу літературну нагороду.

Крім поезій Б. І. Антонич написав багато статей, які говорять про нього, як досвідченого публіциста і мистецтвознавця.

Поет хворів на туберкульоз легенів і після проведеної операції помер 6 липня 1937 року на 28-му році життя. Після смерти поета вийшли у Львові в 1938 році дві нові збірки поезій «Зелена Євангелія» і «Ротації».

По другій світовій війні про творчість Б. І. Антонича було мало згадок, було тільки декілька статей про Б. Антонича в Києві, у Львові, Польщі, Чехословаччині та на еміграції.

Щойно в 1966 році вийшла в Чехословаччині збірка творів Поета «Перстені молодості», яку упорядкував і написав до неї передмову М. Неверлі.

У 1967 році в Києві вийшла друком збірка Б. Антонича «Пісня про незнищенність матерії» з передовою Дмитра Павличка. І того ж самого — 1967 року — вийшли в Нью-Йорку-Вінні-пегу «Зібрані твори» Б. І. Антонича з передовою Святослава Гординського і редакцією Св. Гординського та Богдана Рубчака.

Від Редакції: (В 1972 році припадають ще інші річниці наших визначних діячів і діячок. Просимо поглянути в наш історичний календар і відзначити всіх тих, які народилися або померли в кожному столітті у роках, що мають кінцеву цифру 2 або 7. Про них будемо поміщати згадки в нашій газеті «Лемківські Вісті»).

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА — УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ

У 1972 році проминає 250 років з дня народження Григорія Сковороди, видатного українського філософа, гуманіста і письменника. Народився він 3 грудня 1722 р. в селі Чорнухи на Полтавщині, а помер 29 жовтня 1794 р.

Син селянина-козака, він здобув освіту в Києво-Могилянській академії. Після закінчення навчання побував у європейських країнах, потім викладав поетику в Переяславській семінарії, де розробив курс лекцій, який заборонив місцевий єпископ. З 1759 року Григорій Савич працював на посаді викладача в Харківському колегіумі, але був змушений залишити улюблену роботу. Востаннє Сковороду запросили до викладання в 1768 році. Він прочитав курс лекцій для молодих дворян. Та оскільки просвітительська концепція моралі у Сковороди розходилась з офіційно-царською, його звільнили з посади, позбавивши можливості вести педагогічну діяльність. Сковорода все ж знайшов спосіб бути корисним рідному народові. Останні 25 років свого життя він провів у мандрях по Україні, поширюючи своє філософське вчення серед простих людей. У роки мандрувань він і створив свої найбільш визначні діялоги-трактати, притчі, які відбивають роздуми над становищем народу, інтереси і прагнення козацтва й селянства.

Пустеля офіційного невизнання оточувала Сковороду за його життя. Але він добре розумів, що настрій позолочених вартових царизму — це ще не істина і не громадська думка. Свої ідеї філософ відстоював усією безкомпромісністю свого життя. За переказом, цариця Катерина була вражена відмовою Сковороди, коли запросила його до себе.

Гр. Сковорода писав:

«Імператриця... каже, що любить палко Малоросію, її пісні, її культуру, душу, а славній Лаврівській друкарні вже стільки років не вільно щось друкувати, крім отих книжок, які вже вийшли в Санкт-Петербурзі або Москві»...

«Де наша гордість, гонор? Ми ж — козаки, безстрашні русичі, що не далися татарам, шляхті, туркам»...

«Шанутейся, не дайте вбити в душах любов до волі, правди. Не піддавайтесь відчаю, не потерпайте, коли невдачі, прикроші. Ми всі — предтечі. Месії прийдуть слідами нашими, за рік, чи два, чи двадцять. І не прийти вони не можуть. Ніщо не вічне в світі, неправда теж!»

ПЕТРО КОНАШЕВИЧ САГАЙДАЧНИЙ — ГЕТЬМАН І ВИЗНАЧНИЙ ПОЛКОВОДЕЦЬ ЗАПОРІЗЬКОУ СІЧІ

В 1972 році український народ відзначатиме 350 річницю з дня смерті визначного полководця запорізького війська гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного (1570-1622). Видатний державний та політичний діяч, головний герой хотинської битви з татарами, народився у селі Кульчицях біля Самбора 20 квітня 1570 року.

Освіту здобув в Острозькій Академії, що її заснував князь Костянтин Острозький. Вславився своєю відвагою, головно при здобутті Кафи, міста на південному березі Криму, де тоді відбувалися ярмарки й торги невільниками.

Весною 1616 р. виправився Сагайдачний у похід на турків і розбив їх при Дніпровому гирлі, наглим насоком напав на Кафу, спалив її і визволив кількасот невільників, що були вже приготовані до транспорту на невільницькі торги турецької держави. Під осінь вирушив удруге на море, здобув Трапезунт, що лежав на півленному березі Чорного моря, а опісля подався на Босфор, де попалив та понижив велике число турецьких суден і галер.

У 1618 р. ходив походом на Москву, допомагаючи польському королевичеві Владиславові здобувати московський трон.

На наступний рік Польща вислала на наші землі свого гетьмана Жолкевського з військом, і Конашевич, не хотячи проливати ґрови, склав з ним умову, яка обмежувала козацькі сили.

Але вже у 1620 році полякам було луже потрібне козацьке військо, бо на Польщу пішли походом турки. Прийшло до битки під Цецорою в Молдавії; польські сили, під проводом Жолкевського, були оточенні і побиті, а сам він наложив головою.

На цьому ця війна не закінчилася, бо на наступний рік (1621) прибуло на Поділля 150 тисяч турків, що мали намір здобути цілу Польщу. Польська армія, що числила 35,000 під проводом гетьмана Хоткевича, не мала виглядів на перемогу і треба було просити козаків на підмогу. Сагайдачний, хоч погодився у 1619 р. обмежити козацькі сили до 3.000 козаків, прибув на поле бою з 41.500 козаків та 22 гарматами.

Після кривавих боїв, 8 жовтня 1621 р. прийшло до замирення, бо козаки завдали туркам великих втрат. Тут був важко ранений Сагайдачний, який поїхав до Києва на лікування, але його

здоров'я не поправлялося, і тут на весну наступного року закінчив своє життя. Поховали його в братській церкві на Подолі. В часі величавого похорону, гарматні стріли прощали навіки героя з-під Царгорода, Кафи, Москви та Хотина.

МИКОЛА ЛИСЕНКО — УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР

У 1972 році припадає 130-річчя з дня народження видатного українського композитора Миколи Лисенка і 60-ліття з дня його смерті.

Микола Лисенко народився 21 березня 1842 р. в селі Гриньки на Полтавщині а помер у Києві 6 листопада 1912 р.

Атмосфера народної пісенності, що панувала на селі, спрвила на хлопчика глибоке враження, сколихнула природний музичний талант. З п'яти років він починає навчатись гри на фортепіяні. Минули роки Полтавської гімназії, юнак — студент Харківського університету, а згодом Київського. Навчаючись разом зі своїм родичем Михайлом Старицьким — згодом видатним діячем української літератури та театру, Лисенко починає серйозно цікавитись музикою.

Початок творчого шляху композитора пов'язаний з діяльністю самодіяльного студентського драмгуртка, до вистав якого музичний супровід робив Микола Лисенко. Закінчивши університет, Лисенко деякий час працює в Таращанському повіті.

Мрія одержати систематичну музичну освіту приводить Лисенка до лейпцигської консерваторії, де він навчається з 1867 по 1869 роки. В цей час в житті музиканта сталась важлива і знаменна подія — він видає перший збірник українських народних пісень. Це видання було початком багатьох випусків обробок народних пісень сольо та для хору. А в 1868 році створює музичку до «Заповіту» Т. Шевченка.

Звернення Лисенка до творчості Кобзаря, причому звернення до твору — ідейної настанови поета наступним поколінням, стало знаменним для всієї дальшої діяльності композитора.

В ділянці музичної етнографії залишив запис весільного обряду в Переяславщині, запис дум і пісень, виконаних кобзарем О. Вересаєм, розвідку «Характеристика музикальних особливостей українських дум і пісень, виконаних кобзарем Ост. Вересаєм» (по рос.), «Про торбан і музику пісень Бідорта», «Народні музичні інструменти на Україні» та інші. Як композитор, Лисенко

згармонізував дві серії українських народніх пісень, 7 випусків «Збірки українських нар. пісень для голосу з фортепіяном», 12 т. зв. «десяtkів» для чоловічого й мішаного хорів із фортепіяном, обрядові пісні тощо. До його творів належать: «Веснянки», «Купальська справа», «Молодощі», але велику заслугу поклав, компонуючи музичні твори до слів Т. Шевченка, серед яких є загально знані кантати «Б'ють пороги», «Радуйся ниво», «Гайдамаки», «Іван Гус» та інші.

На окрему увагу заслуговують його опери та співогри: «Чорноморці», «Наташка Полтавка», «Різдвяна ніч», «Утоплена», «Тарас Бульба», «Ноктюрн», «Енеїда» та дитячі «Коза-Дереза», «Пан Коцький», «Зима і весна» та інші.

В часи першої російської революції Микола Лисенко створює музику на слова славнозвісного вірша Івана Франка «Вічний революціонер». Композитор написав твори великого мобілізуючого звучання.

Зібрав І. Еліашевський

Іван Мацинський

З А П О В І Т

- Що бачив ти, Бескиде кучерявий.
що бачив у житті, ровеснику віків?
— Темниці, церкви, злих людей забави,
тебе, народе май, у колі ворогів!
- Що слухав ти, Бескиде май стострунний.
в ті ночі голубі, у ті бурхливі дні?
— Лиш стогін твій, народе вічно юний.
і гнівом-тугою окрилені пісні.
- Чим вижив ти, Бескиде посивілий.
у темряві важкій проклятої доби?
— Вогнем твоїм, народе гордий, смілий,
вогнем й завзятістю твоєї боротьби.

БОГДАН ІГОР АНТОНИЧ

ЧЕРЕМХИ

МОВ СВІЧКА, КУРИТЬСЯ ЧЕРЕМХА
В ПОБОЖНІЙ ВЕЧОРА РУЦІ.
ВЕРТАЮТЬСЯ З ВЕЧІРНІ ЛЕМКИ.
ДО ХАТ ЗАДУМАНО ЙДУЧИ.

МОЯ КРАИНО ВЕРХОВИННА, —
НІ, НЕ ЗАБУЛЬ ТВОІХ ЧЕРЕМХ.
КОЛИ НАП НИМИ МІСЯЦЬ ЛІНЕ
ВІВСЯНИМ КАЛАЧЕМ!

СЕРЕД АМЕРИКИ

Серед Америки.

Серед Америки.

Ей, шахта викопана,

Працюют в ній хлопці.

Працюют в ній хлопці.

З вечера до рана.

Як придуть до дому,

Як придуть до дому,

Ей, так сой пригваряют.

Ой, підеме ми, хлопці.

Ой, підеме ми, хлопці.

По старого краю.

Бо у старім краю.

Бо у старім краю.

Ей, так люде думают,

Же у Америці.

Же у Америці,

Дармо гроши дають.

А у Америці,

А у Америці.

Ей, мусит тяжко робити.

Понад сімсот сягів,

Понад сімсот сягів.

Ей, під землью ходити.

Під землью ходити.

Під землью ходити.

Ей, попід чорні скали.

Лізти на колінах,

Лізти на колінах.

Ей, як хробачок малий.

Тівко мій милий Бог,

Тівко мій милий Бог,

Ей, тівко мі позволит.

Же мі на главичці.

Же мі на главичці.

Ей, мале світло горить.

А бос при мі стоїт,

А бос при мі стоїт,

Ей, так злобно говорить:

Ладцій унгар, кари.

Ладцій унгар, кари,

Бо тя нач не болит.

Не болят ня ручки,

Не болят ня ручки,

Ей, ани ножки мої.

Лем ня того болит,

Лем ня того болит,

Ей, же ти при мі стоїш.

Бо я син газдівський,

Бо я син газдівський,

Ей, з великого краю,

Я привик робити,

Я привик робити,

Ей, без тебе, шугаю.

Від Івана Галайди

з Вільхівця

записав

Миколай Габло

(Стара пісня емігрантів)

Ірина Добрянська

ПРО МАТЕРІЯЛЬНУ І ДУХОВУ КУЛЬТУРУ ЛЕМКІВ

Одну з численних етнічних груп українського народу становлять лемки, що поряд з бойками та гуцулами з давних-давен замешкують Карпатську верховину. На Лемківщині, між ріками Попрадом на заході, а Сяном на сході нарахувалось 284 сіл, у яких проживало за даними В. Гетеля 145 тисяч лемків.

Тяжкі були умови життя українських горців Зах. Карпат. Віддалені від культурних центрів, доріг, залізниць, позбавлені світи (перші народні школи відкрито 1890 р.) вони жили відокремлено. Найбільшим містом вважався Сянік, твердиня XI ст., що розташована на плоско-рівні над рікою Сян.

У 1930 році в цьому місті, у старовинному кам'яному замку засновано музей, де зберігано зразки народного мистецтва і пам'ятки лемківської старовини. Заснування цього музею було поштовхом до досліджень матеріальної та духовної культури лемків, що зберегла іноді дуже старовинні форми.

У 1945 р. Лемківщина ввійшла в склад Польської Народної Республіки. Більшість лемків переселилася у західні області Радянської України.

Як уродженка Лемківщини та працівник музею «Лемківщина» в Сяноку, мала я змогу дослідити та зібрати в роках 1930-1944 матеріали лемківської народної культури.

Лемківські села, розкинені по узбіччях гір, з усіх сторін доступні догідними стежками та доріжками, мають вигляд тісно зв'язаний з географічним положенням. Звичайно, села лежать в долинах, вздовж потоків, яких русла, покручені в різні сторони, не раз кілька разів перетинають сільську дорогу. Плитке, каменисте русло потока не становить перешкоди для їзди кіньми, а для піших густо перекинено кладки.

Кладку творить, звичайно, ялиця, вздовж легко стесана. Тільки на головніших гостинцях є дерев'яні мости.

Більшість сіл, що лежать вздовж потоків по обох його берегах, тягнуться іноді на декілька кілометрів, ті знову села, що лежать у просторих долинах, розбудовані широко, однак і перші і другі мають ту спільну прикмету, що творять точно замкнені одиниці.

Причиною цього є роздрібнення грунтів поодиноких господарств, тому ставлять хати в центрі, рівно віддаленому від усіх частин ґрунту.

В результаті комасації ґрунтів лемки стали будувати хати на стоках гір, далеко від села, через те змінюється давній характер лемківського села.

ПОЛЮВАННЯ

Полювання на звірину офіціяльно не було дозволене, однак всюди, де є звірина, було поширене самовільне полювання. Де-коли селяни орендували від держави полювання на визначеному участку та платили орендну плату. Залюбки ставили лемки різного роду пастки (капкани) на лиси, куниці, видри й лисички. Давніше ставили на ведмедів «ступиці» (село Должиця). Це були колоди, що, спадаючи, ломали звірині хребти. На вовків та диків робили в лісі доли 2 м. глибокі, злегка прикриті галузями. На дні долу, призначеного для вовків, прив'язували на приману живу качку.

До пасток на лиси клали кусень м'яса або здохлу курку.

На птахи виробляли різні самоловки т. з. «сильки», головно на горобці, що їх ловлять зимою.

Пастку на горобців припорошували снігом так, що тільки колосок пшениці було видно наверху. Порушення колоска замикає пастку, причому облук вбиває горобця. Вбиті птахи чистили, солили і вудили в комині (димарі). Так законсервовані горобці вішали на горищі, їли їх на сухо з хлібом. Яструбів та ворон винищували таким способом, що вишукували їх гнізда та нищили яйця.

РИБОЛОВСТВО

Найбільшою рікою Лемківщини є Сян. Його притоки, річки і потоки мають мілкі, каменисті русла, часто перетинані величими скельними порогами. У всіх цих ріках живуть риби: «мерени», «яльці», «слижі», «окуні», карасі, а в намулистих затоках є щуки, коропи й раки. Ранньою весною підходить до Сяну та його допливів морська риба — угор. У бистрих, гірських потоках, головно допливах Вислока і Делави, живе пструг, найкраща гірська порода риби.

Рибалок-професіоналів між лемками не було, однак є села, де всі жильці рибалкували, хоч це не було їх виключним заняттям. Особливо в селах, положених по берегах Сяну, селяни зай-

малися риболовлею з діда-прадіда, до ловлі риб заправлялися змалку. Вже 5-7 літні хлопці ловили рибу руками т. зв. «під каменем», або стояли годинами з вудкою у руці над «ямкою», де є риби. Також закидали на ніч т. зв. «повороздь» з причіпленими до неї гачками, а рано витягали зловлені риби. Діти били вилками дрібні «слезі», що їх вживали на приману для щук і мерен. В основному риболовля відбувалася сітями. Є їх кілька видів.

Велика сіть або т. зв. «волок» має 80-100 м. довжини, 3 м. ширини, затягали його тільки зимою, коли на глибокій воді стане лід. До ловлі цією сіттю потрібні два човни і 6-8 рибалок. В глибинах вода тепліша, тому там громадяться риби. Рибалки розпинають «волок» між двома човнами так, що один край сіті, обтяжений тягарцями, спадає на дно ріки. Тоді заїжджають довкола глибини, що покрилася ледом, ломлять цей лід колами та сокирями і пускають куски леду з водою понад волоком. Сам волок затягають чимраз більше, поки стягнуть його разом з рибою до берега. Таким «волоком» можна витягнути з глибини 2-4 центнери риб.

Менша від «волока» є сіть т. зв. «бігун», що має вид короткого міха 4-6 м. довгого, а 1 м. широкого, розіпніяного на двох дрючках «на шторц». Два рибалки, на двох човнах розпинають сіть широко, занурюють глибоко у воду та пливуть в долину ріки за водою. Настрашена риба втікає в гору ріки та задержується у так званій «підлозі», що є дальша частина сіті, зігнута та краями зшита. Коли доста риби збирається у «підлозі», рибалки скорим рухом з'їжджаються разом, піднімають сіть і висипають риби у човна. Сіть «бігун» годиться тільки на глибокі води.

На мілких, бистрих водах вживають «бігунець», таку саму сіть як «бігун» тільки малу, ручну, що її затягали, ідучи пішком по дні ріки.

Сіть, якою ловили рибу, стоячи у воді, зветься «шофата стоєва». Це квадратова сіть, розіпніята на 4 кінцях двох жердок, зложених у виді букви Х. В місці, де жердки перехрещуються, сіть зібрана у т. зв. «кіш». В тому «коші» задержується риба, що попала у «шофату». Вживали також шофати поїздової, що подібна до «стойової» тільки без коша в середині. Ловили нею рибу, пливучи човном за водою.

Сіть звана «плахта» — це проста сітка, прикріплена до двох жердок рівнобіжно. До неї наганяли рибу з місць зарослих очеретом та лозою.

«Черпак» — це сіть прикріплена до двох схрещених облуків. Облуки ці є прикріплени до 3 м. довгої жердки. Занурена у воду сіть «черпак» звисає і творить пастку, у якій задержується риба. Цим черпаком ловили рибу, стоячи в човні.

«Черпак» — це сіть подібна до «черпака» тільки менша і на дрючку 6 м. довжини. Ловлять ним, стоячи на березі.

Третя відміна — це черпак з матнею т. зв. «пригортачка». Це сіть видовжена у довгу матню. Тою сіттю пригортают рибу з ріки до берега. «Пригортачкою» ловили тільки у великій та каламутній воді.

Дуже була поширенна над Сяном ловля риб за допомогою «вінцьорка». Робили його з нитяної сіті або з лози. Це рід кошапастки, до якої заманють рибу макухом, прив'язаним до дна.

«Вінцьорок» обтяжувано на одному кінці каменем, щоб осів на дно ріки, на другому кінці прив'язували патик т. зв. «силавок» на довгому шнурку, щоб можна пізнати, де «вінцьорок» знаходиться. «Вінцьорок» все обернений отвором за водою, бо риба звичайно пливе проти води. Закидали його у воду вечором, а ранком заїжджають човном і гачком добували його на верх. Буває, що наглий прилив води забирає «вінцьорки» або видра виїдає з них рибу.

Залюбки ловили рибу в потоках та річках Лемківщини на вудку, що зроблена з льняної нитки або з кінського волоса, сплетеною з 4-8 волосків. На кінець нитки чіпляли гачок, саморобний з дроту, або фабричної роботи, купований в крамниці. На гачку висить примана, звичайно глиста, муха, хруш.

Рибу т. зв. «яльці» ловили на дозрілу черешню.

Відміною вудки є т. зв. «ґрунтівка», що є міцніша від вудки і обтяжена так, що держиться дна ріки. На приману до гачка «ґрунтівки» чіпляли польові коники, глисти або живі рибки.

Це є одна відміна вудки т. зв. «вудиця», це шнур довгий на 10 і більше метрів, до нього прив'язані в невеликих відступах нитки з гачками. Як приману чіплялись до цих гачків т. зв. «глісти» (квіт) з вільшини або ліщини, деколи і інші примани. Закладали «вудицю» поперек ріки, від берега до берега, вечором після заходу сонця. Ловили на неї ментусів, угрів, яльці. Ця ловля була заборонена законом. Була заборонена також ловля риб «вісткою». Це залізна вилка з насіченими берегами, звичайно у виді тризуба, прикріплена до довгої на 1-2 метри палки. Цією вилкою б'ють рибу вночі до світла, яке дає «каганець» з горію-

чими «смоляками», тобто трісками з сосни. «Каганець» — це малий кошик з дроту, прикріплений до палки. Рибалки користають з того, що риба на вид світла задержується і в цей момент надівають її на «вістку». Ловля ця жорстока, інколи скалічена риба виривається з «вістки» і, спливаючи кров'ю, гине в ріці. «Вісткою» били рибу і без «каганця» під час місячного сяйва, коли риба в ріці «стоїть». Ловля ця відбувається з лодки.

Одним з найдавніших способів масової ловлі риб була т. зв. «ліска», що мала вид коша, плетеного з лози, що був 4 м. довгий, 1 м. широкий і 1 м. високий. «Ліску» цю закріпляли на мілкій воді на середині ріки. У долішньому кінці «ліски» прикріпляли дротяну сіть т. зв. «кіш». У горішньому кінці «ліски» сипали з каміння два вали, укладені скісно аж до берегів ріки, проти води. Усе виглядало, як тама на ріці з кошем, на середині. Стримана тамою вода давала сильний струм в напрямі «коша» і не дозволяла рибі повернутися назад. Так «ліска» заповнялась рибою, її вибирави з ліски щодня. По приказу влади розібрано останню ліску на ріці Ославі в 1922 році.

Деколи ловили рибу на отрую, робили це хлопчаки, підростки, більше для спорту ніж для користі. Невеличкі риби «кусниці» ловили на глисти, намочені в спирті. Задурманена спиртом риба випливала на поверхню води, тоді ловили її руками. Риби «яльці» ловили на т. зв. «бобики», подібні до насіння люцерни. Їх купували в крамниці, мололи на порошок і наповнювали цим хруща, віднявши попередньо голівку та крила. Так спрепаровані хруші кидали у воду на глибинах. Риба, ковтнувши, труїлась і гинула. «Мерени», гарні великі риби, труїли кульками з тіста, змішаного з молодою конюшиною. Інших отрут на Лемківщині не знали.

Човна т. зв. «криги» для риболовлі та для перевозу робили з дощок ялиці, сполучених залізними клямрами, ущільнювали їх та помазували смолою. Давніше вживали човни, довбані з одної ялиці т. зв. «следа».

Для зберігання зловленої риби виплітали з лози саки, що замикались дощинкою. Переносили рибу у подовгастих кошиках, спеціально на ту ціль плетених, що їх перевішували через плече. Всі рибальські сіті робили самі при допомозі дерев'яної «глици» та валка, нитки для сітей були дома прядені з льону та дуже міцно скручувані. Усяке рибальське приладдя, включно з залізною «вісткою»-тризубом, робив кожний рибалка-лемко сам.

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЛЕМКІВ

Відокремлене життя лемків сприяло збереженні старовинних зразків народної культури, так своєрідних та характерних для мистецької культури всього українського народу. Мистецтво Лемківщини є природним багатством цієї землі тому, що митець є цілий народ, який у найбільш віддалених, недоступних селах однаково виявляє свій творчий хист. Разом з старовинними способами вироблювання предметів, жили тут донедавна старовинні форми і орнаменти. Орнаменти свою виводили лемки з кількох коренів, які їм передала традиція, а головне мотив сонця (солярний знак), сосни, квіток та листків, з геометричних — ломана лінія «кривулька» у різних варіантах, мотив дерева життя й свастики з заокругленими раменами. Вище наведені мотиви, у різному інтерпретуванні повторюються у всіх видах народного мистецтва Лемківщини — в розмальовуванні хат, в писанках, різьбі та вишивках.

Оскільки розмальовування хат у різних районах України виступає головно на внутрішніх стінах хати, остільки лемки приділяли велику увагу розмальовуванні зовнішніх стін хати, особливо фронтальної стіни та входових дверей, а також кутів хати і віконних рам. Лемківські хати мали зовнішні стіни мащені ропою або товченою цеглою з олією, що давало їм коричнево-рижий кольор. Це замащування первісно мало мету зберігати дерево від загнивання, опісля перейшло в традицію та дало прекрасний фон для розпису. Мусіла ця розпись виникнути дуже давно, коли в ній збереглися такі старовинні мотиви, як дерево життя, солярний знак, свастика, яких сьогодні ніхто з лемків не розуміє, а повторяє за традицією. Про художнє почуття та естетичний смак лемків свідчить це, що ще у 30 роках нашого століття вся розпись була виведена в одному білому кольорі. Опісля увійшла в розпись лемківських хат «синька» та зелений кольор.

Підкреслити треба також вміле пристосування форм орнаменту до площин, яку він декорує. За цим пристосуванням розділяємо його на мотиви розпису кутів хати, одвірків та найбагатші й найкращі взори розпису хатніх дверей. Розпись лемківських хат не була позбавлена й символіки. Ще донедавна на кутах, що належали до стін стайні, малювали «закарлючки», які мали собою уявляти зілля «тряска», (то є рід полину), що захищає стайню від відьми т. зв. «бусорки», яка має відбирати коровам молоко. Ніде інде цих закарлючок не малювали.

Зображення тварин в орнаменті відсутні, за винятком курочок чи птахів, що їх малювали на воротах стодоли. На особливу увагу заслуговує розпись входових дверей хати. Вони до цього дуже надаються, бо низькі (біля 160 см.), широкі (біля 120 см.) з рівною та гладкою поверхнею, що дає змогу розводити на ній будь-який орнамент. Все ж таки для них призначали один вид орнаменту, а саме квіт з галузками, деколи у вазоні, а навколо нього метелики та другі розкидки.

Назва «квіт» не означає докладно виду рослини, це може бути менш або більш симетричний мотив, складений з галузок сосни, квіток «колічок», вазон з одним або трьома квітами, також геометрична розета або стилізована форма з відростками, що виходять зі спільногого коріння. Крім цього великого квіту та декількох розкидок нічого більше на дверях не писали. Квіт цей займає інколи більше як половину висоти дверей, був мальований завжди виключно білою фарбою. Старі люди вірили, що квіт повинен мати стільки галузок, скільки членів сім'ї живе в цій хаті — коли народиться дитина, домальовують ще одну пару галузок. Коли хто помре домальовують свастику з хрестиками в середині її рамок. Жінкам цього не присвячували.

Крім цих давніх орнаментів, появлялися нові, нанесені з кольорових ілюстрацій, також листки барвінку і несиметричні фантазійні квіти у кількох кольорах. У розмалюванні хат не наслідували одні других, кожне село мало певну специфіку настінного розпису. Не повторяли тих самих взорів, перед празником або перед великим святом малювали заново, щораз інші взори, виведені з тих же самих мотивів. — Найбагатшу й найравнішу розпись зустрічалось в доріччі Ослави, в селах Команьча, Ославиця, Зубраче.

Лемківські вишивки, це вузенькі 2-4 см. полоски, вишиті здебільша у синьому та червоному кольорах у взір геометричний або згеометризованих квітів, технікою хрестиковою, причому шили залишки на дуже тонкому «крамському» полотні, так що на заповнення 1 кв. см. треба було 110 хрестикових стібків. Вишивкою прикрашали рамена і обшивки сорочок, при тому вишивки, призначені для жіночих сорочок, були найкращі, найтонші у виконанні і орнаментально найбільш складні. Для дітей вишивали взори геометричні дуже вузькі (1-2 см.), а для чоловіків призначали взори геометричні, просто повторення ломаних ліній, або рядочки рисок і цяток. Їх звали «хломські» взори. Такий розподіл у всій українській вишивці, але тут виступає яскраво.

На жіночих корсетах т. зв. «лейбиках» вишивали спереду червоною і жовтою волічкою взір т. зв. «колічок», кладених парами біля галузки. На чоловічих камізолях, «лейбиках», вишивали спереду в долішньому розі камізолі великий мотив «косиці», що нагадує кінець соснової гілки, її вишивали стібом «косиці», в червоно-жовтих кольорах з зеленим. Крім того на лейбиках нашивали мосяжні гудзики.

На західних окраїнах Лемківщини панував у вишиванні квітний орнамент, багатокольорові квітки, листки, ягідки тощо. Взори до цих вишивок брали прямо з природи, спрощували форми рослин, розкльоровували їх свободно у різні кольори і компонували стяги, китички, розкидки. Призначали їх на хустки, чіпці, запаски, корсетки. Де-не-де вишивали там на сорочках геометричні взори одним білим кольором.

Як по всій Україні, так і на Лемківщині популярні були писанки-крашанки, що їх розмальовували на велике свято Паски. Тло лемківської писанки було все в одному кольорі фіолетове, коричневе або рожеве, на цьому тлі розписаний взір в одній білій красці досить грубою рискою. Найчастіше писали на верхівках яйця по одній точці, з якої довкруги виходить проміння, цей сам мотив повторюють 3 або 4 рази навколо яйця. Дуже популярний був мотив 4 або 3-раменної свастики так само розміщений на писанці. Крім того писали гілки соснові, «колічка» з проміннями, схему 6-листної квітки з проміннями, також «кривульки», тобто ломану лінію з крайками і ін. Писанки писали жінки й дівчата в другий день Великодніх свят, обдаровували ними себе взаємно. Як бачимо, розпись на писанках Лемківщини була своєрідна, відмінна від писанок інших районів.

До мистецьких пам'ток народної культури зарахувати треба лемківські церкви та їх устаткування. Основою лемківського типу церков були три зруби. Перший зруб, фасада т. зв. «бабинець» творив стрілисту, високу вежу, яка була одночасно дзвінницею. Другий, центральний зруб т. зв. «головна нава» був значно нижчий, з двома, трьома поверхами ступінчатого даху, завершений рядом бань — «маківок». Третій зруб, «запрестольний», подібно завершений, був найнижчий. Таким чином вага всієї будівлі спочивала на першому зрубі. Цю фасаду-дзвінницю одержала лемківська церква з Заходу. Вежа та маківки на чубах верхів були барокового походження. Крім того, у церковному будівництві на Лемківщині ярко помітні зв'язки з бойківським та загально-

українським будівництвом, а саме: тридільний зруб, будова стін й заломів даху.

Церкви лемківського типу дуже старовинні і небагато їх збереглося. Всі вони в цілості покриті гонтами. Будували ці церкви майстри з народу, при помочі місцевих будівельних робітників. Плян і форму церкви рішала збірна думка односельчан і тому майстри не мали змоги виходити поза межі традиції. Церкви були в значній мірі народним мистецтвом.

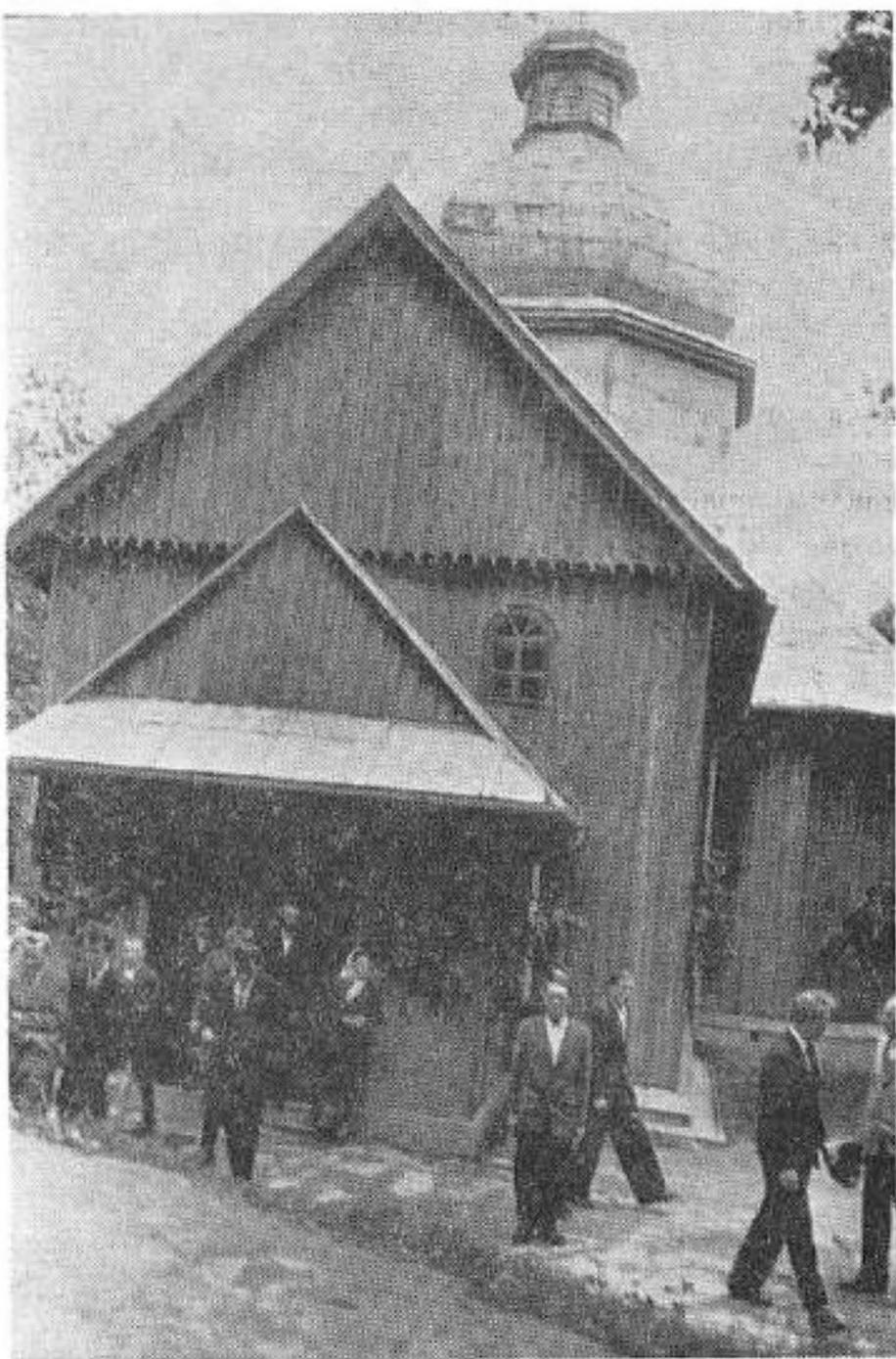
Крім церков чисто лемківського типу, були на Лемківщині церкви, що об'єднували прикмети різних періодів та стилів, давали, однак, гармонійну сполучку різних зasad конструкції, що їх народний митець злучих в одну цілість легко і зручно.

В церквах Лемківщини збереглася надзвичайно цінна іконостасів, що інколи походить з XV-XVI століття, виконана майстрами на липових дошках, а разом з цим примітивне, народне малярство, твори сільських самоуків. Зміст цього малярства має, як правило, церковний характер. Поодинокі зразки цінних ікон Лемківщини знаходяться в музеях Кракова, Львова, Сянока.

В лемківських церквах зберігалися цінні різьби іконостасів, т. зв. «царських воріт» та ручних хрестів. Мають вони з простою, але майстерно виконані фігуляральні сценки, що при одночасному перестеріганні поздовжніх слой дерева надає їм своєрідний характер.

У придорожніх капличках Лемківщини стрічалося фігулярну різьбу святців, виструганих з дерева. Хатнє приладдя лемки не прикрашали, деколи на скрині-ладі бачилося примітивно, ножиком зарізані «косиці», мотив соснової гілки, або зубчастий взірчик на ярмі для волів, на держаку коси чи на полиці для мисок. На т. зв. днених санках до виїзду зарізували розету в колі. Лемківська посуда дерев'яна була не орнаментована, глиняна мала розведений легкий орнамент кривульок, цяток, колісцят. На Лемківщині були два виразні центри, де різьба рослинна і фігулярна переходила по традиції з покоління в покоління. Центрами цими були села Балушонка і Вілька біля Риманова. Рівнож біля курортних міст Криниці, Щавниці і ін. Прикрашували різьбою різні подарочні предмети.

Народне мистецтво лемків з їх питомими місцевими орнаментами робить скромне й гармонійне враження. Це свідчить про вроджений їм естетичний смак, що при всій убогості матеріальних засобів, зуміли вдержати своєрідне достоїнство в житті та в їхній мистецькій творчості.

Церква Чесного Хреста в селі Кінське, повіт Березів. Польська комуністична влада передала її на власність римо-католицькому зарядові.

Фото: від В. Майковича з 1970 р.

ТРИНАДЦЯТИЙ ЗАГАЛЬНИЙ З'ЇЗД ООЛ

2-3 жовтня 1971 р., в Йонкерсі, в Українському Домі Молоді відбувся 13-ий Загальний Лемківський З'їзд.

Відкрив його голова Організації Оборони Лемківщини, проф. Іван Гвозда, а керував ним Іван Лико, голова й секретарі Тома Боцонь і Петро Кіцак. До почесної президії запрошено д-ра Ярослава Падоха, Теодосія Вислоцького і Василя Токарського.

Керівні органи склали звіт з річної діяльності. Звітували голова д-р І. Гвозда, заст. голови Іван Блиха та П. Добош, секретар мгр. М. Дупляк, фінансовий секретар В. Майкович, скарбник М. Халупа, допомоговий референт Юрій Ковальчик, організаційний Юліян Котляр, його заст. на Канаду Т. Гулич, адміністратор «Лемківських Вістей» Іван Лико та делегат ООЛ до Екзекутиви УККА Іван Хомко. За Товарицький Суд звітував голова інж. Богдан Чайківський, а за Контрольну Комісію д-р Ярослав Падох,

На фото: Фрагмент із Тринадцятого З'їзду Організації Оборони Лемківщини, який відбувся в Йонкерсі, США, 2 і 3 жовтня 1971 р. Перед мікрофоном промовляє голова ГУ ООЛ д-р Ів. Гвозда, побіч сидить секретар ГУ ООЛ мгр. М. Дупляк. На залі учасники З'їзду.

Фрагмент із 13-го Загального З'їзду Організації Оборони Лемківщини в Йонкерсі, США, від 2 до 3 жовтня 1971 р. — Перед мікрофоном промовляє д-р Ів. Гвозда, побіч сидить мгр. М. Дулляк.

голова і члени мгр. В. Васічко й І. Полянський. На їх внесення, після дискусії, уделено абсолюторю Головній Управі ООЛ.

Першого дня З'їзду перервано наради для святочної зустрічі делегатів і гостей З'їзду з делегатами центральних і місцевих установ та з дуже численним, коло 400 осіб місцевим громадянством. З Нью-Йорку на вечірний банкет З'їзду прибув окремий автобус з членами місцевої лемківської громади.

Бенкет розпочав д-р Гвозда, який представив товстмастра д-ра Ярослава Падоха й попросив місцевого пароха о. шамб. Ледаша відмовити молитву.

На З'їзд наспіло багато привітань від українських установ та організацій.

Прийшли також телеграми з Департаменту Стейту США та від сенаторів.

Вітальну телеграму прислав прем'єр Канади Трудо, від посадника міста Ст. Кетерінс та ін.

В мистецьку програму банкету ввійшли танці і хорові продукції мистецької групи «Дунай» зі Ст. Кетерінс, Канада, під

орудою хореографа Ореста Самця та мистецьким керівництвом — Наді Павличенко. Виступи цієї групи прийняла публіка з винятковим теплом і вповні заслужено. Виступала також оркестра Івана Гоча з Торонта, рецитаторка Оля Шкафаровська і сумівська танцювальна група з Йонкерсу під орудою п. Уздейчука.

Бенкет закінчився роздачею похвальних грамот заслуженим членам ООЛ та молитвою о. Романа Білецького.

Наступного дня продовжувався З'їзд звітами поодиноких Відділів ООЛ, статутовими справами, дискусіями над майбутньою працею ООЛ та вибором нових органів.

Обрано наступну нову Головну Управу:

Д-р Іван Гвозда — голова,

Перший заступник — І. Хомко,

Другий заступник — Т. Гулич,

Секретар — мгр. М. Дупляк,

Фін. секр. — В. Майкович, П. Гарайда, С. Бабяк,

Скарбник — інж. П. Боцонь,

Вільні члени — Анна Глива, інж. Б. Чайківський, В. Дзюба, С. Дудра, Ю. Ковальчик, М. Федак, П. Оленич, А. Хорват,

Орг. реф. — І. Хомко, М. Шубяк, І. Пінчак,

Допомогова реф. — Ю. Котляр, Д. Чабан, М. Халупа.

Культ.-осв. реф. — Т. Гулич, І. Блиха,

Музей-архів. реф. — мгр. М. Дупляк, В. Глива, М. Фарбанець,

Дослідно-публікац. реф. — д-р І. Гвозда,

Контрольна Комісія — І. Лико, Д. Кулик, В. Васічко,

Товарицький Суд — д-р Я. Падох, М. Кавчак, Д. Барна.

Іван Златокудр

ВЕРХОВИНИ

Я — беркут твій крилатий,

А ти мос небо:

Доля й недоля,

Сонце і вітер у вічі!...

Я — дзбан ненасичений,

А ти — вино,

Настоянє на квітах з гірських полонин!

Цілунок

І слюза на губах,

Виноград і полин!...

ЯК ЗЛІКВІДУАЛИ ПОЛЬСЬКІ КОМУНІСТИ СЕЛО ПРИБИШІВ НА ЛЕМКІВЩИНІ

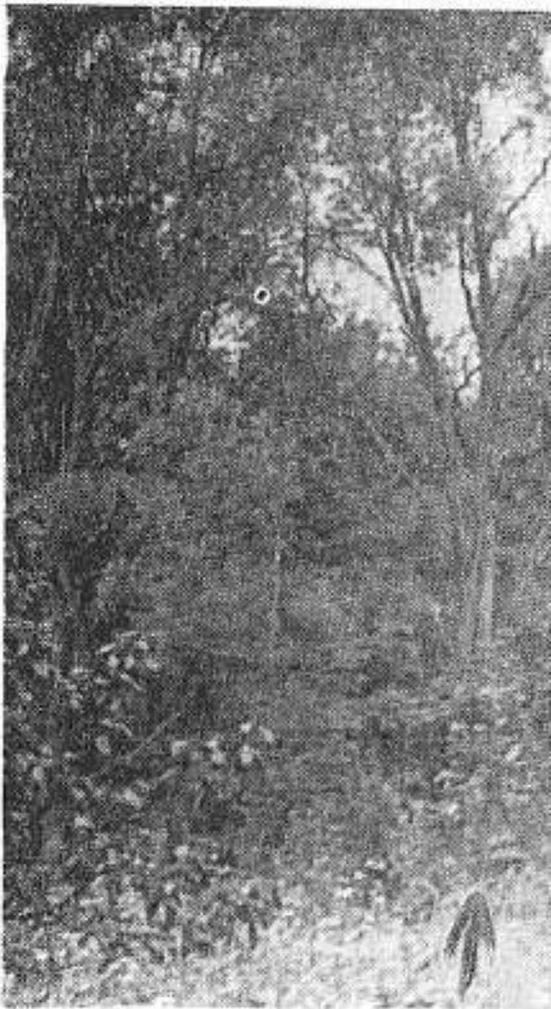
Село Прибишів простягалося з півночі до півдня і посідало дуже багато ліса. Більша частина господарів була досить заможна, бо господарили в культурний спосіб. Коли біdnішому господареві щось не доставало, то йому всі разом допомагали. Якщо біdnіший будував нову хату, то ціла громада йому допомагала, почавши від зрізування дерев на будову, звожуванні дерева і поставленні нової хати скінчивши. Ніхто нікому не платив за послуги.

Коли в 1938 році почала Закарпатська Україна змагати до самостійності, то багато хлопців зі села пішло допомогти братам зі Закарпаття обороняти самостійність. Не так само було, коли прийшла німецько-польська війна в 1939 році, польська санаційна влада ловила насильно хлопців до війська. Ніхто не хотів іти воювати за санаційну Польщу, бо і за що? Наприклад, мене мій батько хотів записати до польської школи в Буківську, але мене не прийняли, бо я був «русін».

У часі вибуху німецько-польської війни до Прибишева прибуло дуже багато польського війська й почали копати окопи від заходу на схід. Окопи йшли в двох лініях, обкручували їх колючими дротами, а в селі повирубували всі овочеві дерева, щоб було добре і цільно стріляти німців. Але польське військо втікло без одного стрілу і настав час безвладдя. Щоб хтось не

На світлині: церква в селі Прибишів, на Лемківщині.

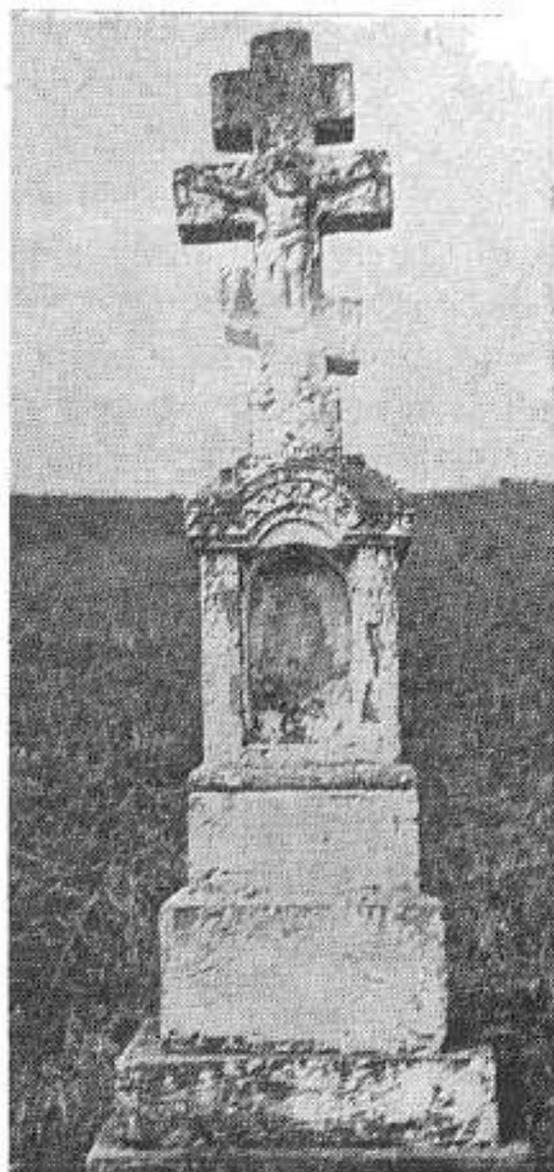
На нашій світлині — теперішній вигляд села Прибишів, на Лемківщині, все по 25-ох роках заросло корчами і деревами в тих місцях, де були хати й господарства. На тім місці, де вказує стрілка — столпа моя батьківська хата.

Власність Т. Г. Кривуляка

напав несподівано на село, хлопці зараз зорганізували міліцію. Полякам вдалося тоді спалити тільки одну хату Спеха.

По закінченні війни для села настало правдиве пекло. На сам Святий Вечір 1946 р. ціле село мусіло втікати в ліс від нападу польського комуністичного війська. В лісі Буковиця пересиділи майже до червня 1946 р., а за той час польські комуністи грабили село й мордували людей, які не вспіли втекти.

В той сам час польські комуністи замордували 70-літнього старика Івана Москаля, застрілили на обійстю Андрія Спеха і його брата у сусідстві. Петра Осюрака вкинули в криницю і ще застрілили Гната Гриценка коло ліса. Подав Т. Г. Кривуляк

Хрест коло дороги в селі Прибишів, понижче нашої хати. Так хрест виглядає в теперішній час.

Власність Т. Г. Кривуляка

ДОКУМЕНТАРНІ СВІДЧЕННЯ ПРО СЕЛО КАРЛИКІВ

Село Карликів, на Лемківщині, належало до повіту Сянік. Вдалося мені зібрати деякі факти про трагедію цього села від січня 1946 року до червня 1946, як наші сестри і брати — лемки потерпіли від польсько-комуністичних вислужників, які вимордували людей у цьому селі. Ця трагедія перейшла межі уяви гуманної людини і прямо годі уявити собі такі звироднілі вчинки польських шовіністів у 20-му столітті, хоч людова Польща намагається представляти себе культурною, а навіть католицькою. Польський нарід справедливо нарікав на німецьких фашистів у часі другої світової війни, а після закінчення війни робили польські шовіністи такі самі жорстокості супроти населення Лемківщини.

Мені довелося бути у час другої світової війни в німецькім концентраційнім таборі Щебня, де була велика кількість українців і поляків. Польські шовіністи завжди висловлювалися з ненавистю проти українців, і говорили, що як тільки війна скінчиться, то почнуть знову «різати кабануф». Хоч самі себе не визволили з-під гітлерівського ярма, бо в тому часі воювали за польських шовіністів українські большевики, які йшли навіть примусово на фронт проти гітлерівської окупації.

Гітлерівські німці перевезли наш концтабор з Щебні до Плашова на початку лютого 1944 р., і в Плашові було коло 15 тисяч українців невільниками гітлерівської влади. Мое число в'язня було 10.110.

Війна скінчилась і всі, які пережили гітлерівський морд, були раді повернутись до батьківських хат. Після повороту дому польські культурники-шовіністи доказали на взір гестапа, як вміють вони панувати.

В нашім селі Карликові помордували польські шовіністи господарів, які не цікавилися політикою, бо поза госпорадством не мали на те навіть часу. Зібрали господарів на площі в половині села і там їх постріляли та позаколювали багнетами. Родину о. Малярчика замордовано в парохіяльнім будинку.

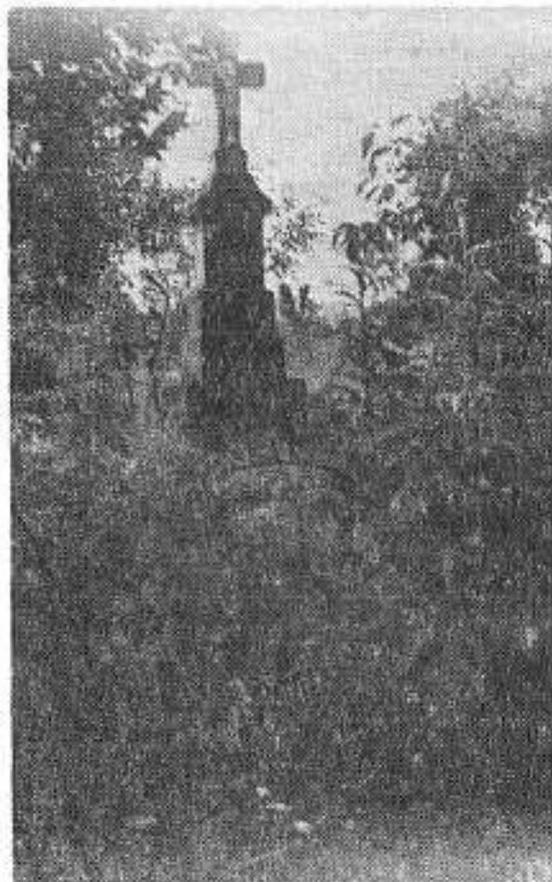
На щастя, в дальшій різні перешкодили польським шовіністам відділи УПА, і польські комуністи втікли зі села, залишивши деяких господарів живими. Але за кілька днів знову польські комуністи наїхали на село, забрали господаря Степана Гулича, розстріляли його за парохіальним домом, викололи очі та розпороли багнетом живіт. Після того розстрілювали далі людей.

Параску Левицьку кинули живцем у вогонь разом з малою дитиною, а 9-літній синок сидів коло річки, скованався, і після того як польські грабіжники відійшли, прийшов малий синок на згарища і шукав мами і родини. Пароха о. Ол. Малярчика, його Дружину, дочку Зеню, заміжню Шпинда, з 5-літньою дочкою Марусею постріляли і повиколювали очі. Служницю, яка тримала малу Марусю на руках не вдалося польському воякові застрілити, вспів тільки дострілити дитину, а служницю врятував знову несподіваний наскок на польських комуністів відділ УПА.

Помордовані були тоді наступні мешканці села Карликів:

1. Михайло Захар
2. Дмитро Лучка
3. Андрій Гойсан
4. Степан Гойсан
5. Степан Гулич
6. Ілько Гойсан
7. Андрій Стефура
8. Дмитро Сивий
9. Анастасія Дудусь
10. Семен Стефура
11. Василь Масляник
12. Михайло Баранич
13. Михайло Венгрин
14. Іван Сивий
15. о. Олександр Малярчик
16. Дружина о. Малярчика
17. Зеня Шпинда (дочка
о. Малярчика)
18. Маруся Шпинда (внука
о. Малярчика)
19. Іван Сивий
20. Степан Голота
21. Параска Левицька
22. Андрій Левицький
23. Анастасія Рапава.

Зібрав Т. Г. Кривуляк

А так виглядає цвинтар у селі Прибишів. Хрест поставлений на місці спочинку моєї бабці.

На світлині — Управа 20-го Відділу Організації Оборони Лемківщини в Торонті, Канада. 10-річчя існування і праці відсвяткував 20-ий Відділ — 30-го жовтня 1971 року. Емблему-афіш, що є на світлині, намалював Василь Полянський і подарував 20-му Відділові. Перший ряд з-ліва: К. Гащак, М. Марин, Д. Чабан, І. Оленич, ред. Ю. Тарнович, Т. Гулич, І. Боневич, П. Кіцак. Другий ряд з-ліва: М. Котик, Ю. Пудельський, В. Білан, Д. Стиранка, Т. Савчак, А. Попович, А. Яремко, І. Стрільчук.

ЛЕМКІВСЬКА ПІСНЯ ІЗ ПРИБИШОВА

Ой ходилам по садочку,
По зеленім барвіночку,
Ой ходилам, походила,
Нес того штом любила.

А мій мілий за водою,
Бесідує із другою,
А мені ся серце красе,
Же він юш іншу знає.

А вазму я ножик і топірце,
І проб'ю я тіло й серце,
Тіло проб'ю, душу згублю,
за то мілий што тя люблю.

Ти дівоночко, не журися,
Я паробок, не женився,
А як буду женитися,
Дам ти вина напитися.

Не підведеш ти ня вином,
Не зрадиш ти ня пивом,
Во я тебе добре знаю,
Я ті зараз очі відгадаю.

Твоя мама чарівниця,
Великая розумниця,
Розлучила рибу з водом,
Ще й розлучить мене з тобом.

Записав — Т. Гулич

10-ЛІТТЯ 20 ВІДДІЛУ ООЛ В ТОРОНТІ

В суботу, 30 жовтня 1971 р. відбулися вроочисті святкування 10-ліття існування 20-го Відділу ООЛ ім. о. Михайла Вербицького в Торонті, полу-чені з бенкетом. Святкування і бенкет відбулися в Українсько-му Народному Домі, 191 Липникат вул. в Торонті, з уча-стю понад 150 осіб.

На святкування прибуло ба-гато визначних лемківських дія-чів, як голова ГУ ООЛ з США — д-р Іван Гвозда з дружиною, фінансовий секретар ГУ ООЛ В. Майкович з дружиною та гості з Торонта.

Святкування і бенкет відкрив голова торонтонського Відді-лу ООЛ Т. Гулич, а господарем був П. Кіцак, секретар 20-го Відділу ООЛ. Святкову вечерю започаткував о. М. Харина мо-литвою. Головну доповідь мав

голова ГУ ООЛ — д-р Іван Гвозда, який згадав про діяль-ність 20-го Відділу ООЛ в То-ронті, а далі про справи розбу-дови лемківської організації і життя лемків та про тяжкі не-

На фото: Василь Полянський, член 20 Відділу ООЛ ім. о. Мих. Вербицького, який безкоштовно намалював емблему-афіш на святкування 10-ліття існування і праці 20-го Відділу в Торонті.

10-ліття праці 20-го Відділу ООЛ в Торонті, 30 жовтня 1971 р. В першому ряді з-ліва: І. Божневич, Ів. Оленич, д-р Ів. Гвозда, Маруся Гулич, Маруся Колос, Париса Оленич, ред. Ів. Епіашевський; другий ряд з-ліва: І. Пінчак, В. Майкович, Т. Гулич, Д. Чабан, П. Кіцак.

30 жовтня 1971 р. відбулися святкування 10-річчя існування 20-го Відділу ООЛ в Торонті. З-ліва сидять: господар прийняття-бенкету П. Кіцак, д-р Ів. Гвозда, голова ГУ ООЛ, і його дружина Валя, та Ів. Оленич.

вирішенні проблеми нашого емігрантського перебування. Згодом промовляли ще перший голова Відділу ООЛ Іван Оленич та скарбник Д. Чабан про діяльність 20-го Відділу.

На бенкеті були присутніми представники українських організацій і преси, а інші надіслали свої привітання з нагоди 10-річного існування 20-го Відділу ООЛ в Торонті.

Згодом відбулася коротка мистецька частина бенкету-вечора, яка була влаштована самими молодими лемківськими силами. Декламації виконали поодиноко — Лариса Оленич, Маруся Колос і Маруся Гулич. Оркестра вдало відограла зі сольспівом Вол. Оленича дві пісні: «У горах Карпатах» і «Верховино, мати моя».

Сантиментальну промову скав при кінці бенкету о. М. Харина й молитвою закінчено святкування. І. Еліашевський

У Торонті відбулося святкування 10-річчя праці Відділу ООЛ ім. о. М. Вербицького — в суботу, 30 жовтня 1971 р. — На світлині промовле д-р Ів. Гвозда, голова ГУ ООЛ, з нагоди святкувань. Побіч сидить П. Кіцак, секретар 20 Відділу ООЛ в Торонті.

Світлина з нагоди 10-ліття святкувань праці 20 Відділу ООЛ в Торонті.
Від ліва: І. Божневич, І. Оленич, д-р І. Гвозда, Т. Гулич, Д. Чабан, В. Майкович, ред. І. Еліяшевський, І. Пінчак.

МАТУСЮ МОЯ ЛЮБА

Матусю моя люба:

*— Там, де височінь голуба,
І річка, гори і поля,
Рідна наша хата й поля.*

*Привела Ти мене
На світець Божий,
Люба, рідна Нене;
Хлібець Твій гожий.*

*— Чорні хмари розганяти,
Пута неволі розірвати!*

*Ридала Ти: — Сину, сину,
Не лишай мене сиротину.*

*— Не барися... слюза впала,
Мати руки заломала;
— Не я, Україна — твоя мати!
Я лиш тебе виховала,
Лемківським хлібом годувала.*

*Сонце вкрилося тъмою;
Плаче моє серце за Тобою,
На чужині, Мамо, страждаєш,
Дітей своїх заєдно вижидаєш...*

1966 р.

В. Майкович

ПРИПОВІДКИ

Не три язиком о чужий поріг.

Дерев'яна лижка не опечс писка.

Хто медже свині зайде, тот ся в багні найде.

Примусовим коньом далеко не зайдеш.

О. Волинець

ЗА СОЛЯНИМИ ГОРАМИ

Гирява Соляна — селище при впадінні потоку Гиряви до Сяну.

Колонізація цього краю сягає дуже давніх часів, про що свідчать археологічні пам'ятки, з яких найстарші відносяться ще до доої неоліту (молодшого кам'яного віку). На нашому терені знаємо неолітичні пам'ятники з сіл Кузьмини, Гиряви Соляної, Сяніка та Улича.

З пам'яток бронзової доби збереглося значно більше пам'яток, що походять з Гемешова, Сяніка та інших надсянських місцевостей. Те саме можемо сказати і про знахідки монет з римської доби і часів візантійської імперії (Сянік, Улюг, Гдиганка). При першому погляді на археологічну карту теренів середньої течії Сяну звертає нашу увагу цікавий факт, що майже усі ранньосередньовічні укріплення — городища виступають тут вздовж дерегів цієї річки або її притоків.

На північ від Сяніка за рубежем Соляних гір відомі городища у Сяноці, на Білій горі, Трепчі, в Завадці, три городища над Гирявським потоком, одне на горі «Замчисько», коло села Ляхова, в Гемешові, в с. Лодина і, правдоподібно, в селі Уличі. Крім того, в цих місцевостях знайдено пам'ятки з раннього середньовіччя. Підтверджує це факт давньої колонізації долини річки Сяну і його притоків. Грошові знахідки римських і візантійських монет та предметів підтверджують, що як самим Сяніном, так і його узбережжям проходили шляхи з півдня на північ, через Ужоцький перевал у Бескиді, від Гірних Устриків вниз річкою Сяном. Шлях цей зв'язував наш край з річкою Тисою і з Дунаєм.

Про розселення руського етнічного елементу на надсянських теренах у IX-X ст. свідчить збільшена міграція на ці території такого пракрайнського племені, як уличі, що, правдоподібно, свідчить назва села Улюч, а по старому Уличъ. Населення села належало до племені уличів, які з південних степів України, під натиском кочових племен печенігів, змушені були покинути свої насиженні місця, переселитися на північний захід і оселитися в гірських затишних місцях.

За часів Великої Київської, а пізніше Волинсько-Галицької держави терени ці належали, посередньо, через Перемишль до Києва, а пізніше до Галича і Володимира.

Другим міграційним потоком, який заселив долину Сяну, був відхід населення після татарського нашестя у 1240-41 рр., коли зі зруйнованих міст і сіл населення втікало на Волинь і Галичину. Як подає Іпатієвський літопис, на заклик кн. Данила Романовича «день і ніч йшли зі сходу люди» до новозбудованої Данилової столиці — Холма, оселюючись як у самому місті, так і на землях, підлеглих цьому князеві, серед місцевого населення. Старі оселі, що виникли ще перед татарською навалою, та новоутворені користувалися тут т. зв. «Руським правом».

Не маючи змоги подати назви усіх відомих нам селищ, які підлягали руському праву, назовемо тут тільки ті, які були у долині річки Сяну, на північ від Сянока. Було це, передовсім, самооборонне воєвідське місто Сянік (резиденція сяніцького воєводи), села: Трепча, Добра, Тирява Сільна, що становила одне ціле з теперішнім містечком Мриголодом, первісна назва якого була Велика Тирява, с. Глумча, Лодина і Ілюч (Іличь).

Цікавим явищем є те, що інституція «Руського права» проправала у цих селах не тільки до 1340 р., коли то король польський Казімір Великий приєднав Галичину до польської держави (після смерті останнього володимирського короля Юрія II) як окрему, залежну тільки від нього одиницю, залишив непорушним «Руське право», чекав окрему монету для Галичини і виявив турботу про заснування окремої православної галицької епархії. Такі історичні регресії про розвиток колонізації на надсянських землях перед 1340 р. роблять більше зрозумілим еволюційний розвиток на цих землях від найдавніших часів. Але повернемо знову до селища Тирява Велика або Сільна, яка лежить при впадінні Тирявського потоку до річки Сяну: Селище це існувало ще перед XV ст. і підпорядковане було Сяніцькому воєводі.

В цьому документі згаданий як свідок Миколай Чешник — власник Тиряви Великої. Як було вже згадано, селище це в XV ст. творило одне ціле з сучасним містечком Мриголодом, а річка Сян, яка тепер відділяє Велику або Сільну Тиряву, мала своє річище на захід від Мриголода і Сяна таким чином протікав з-під с. Дубни в напрямку села Глумчі, про що ще донедавна збереглася народна легенда.

Страшна повінь в XV ст. змінила русло Сяну, прориваючи собі нове русло через саме селище так, що розділила Сільну Тиряву на два окремі селища. Цей трагічний випадок має підтвердження в тому, що жителі Тиряви до 1939 року (а може і

тепер) мали свої поля на мриголодських ґрунтах за річкою. Сталося це, правдоподібно, у 1568 р.

Селище Тирява Соляна розташоване у затишній долині потоку тої ж назви. Земля тут не відрізняється великою родючістю, глинисто-піщана, а в її надрах находяться соляні джерела, з яких від давніх часів черпали соляну ропу, що причинилося до розвитку цієї оселі і дало їй назву «Соляної» на відміну від Тиряви Малої або Волошської. Крім цих джерел, здавна були відомі у Тиряві Соляній джерела мінеральної питтєвої води. Соляного промислу тепер у Тиряві немає, залишилися лише назви урочищ: Солянка, Жупа, Варянка, Діл, Ділки, Глинська, Копанки і т. п.

Населення Тиряви перед II світовою війною вважало себе за бойків. (Літопис Бойківщини, I, 1931 р., ст. 36).

Найстаршу писану згадку про це селище знаходимо в часах князя Владислава Опольського, де під 1372-1378 роками вміщено акт про заміну князя з родиною Пілецьких на села Кангугу і Тиган.

Другим писаним документом, де згадується Тирява, була т. зв. тирявська рукописна євангелія з XV ст., яка свідчить, що вже тоді у Тиряві Соляній була церква. Євангелію цю перед II світовою війною забрали до музею «Бойківщина» у Самборі. Досить докладний опис тирявської соляної жупи вміщено в люстрації з 1565 р. («Жерела до України-Русі» т. II). В цьому документі написано:

«Жупа або баня соляна. Там таки у Тиряві є вікно або криниця, де знаходиться соляна сировиця, до якої є тут усяке приладдя, потрібне до виробу солі. У ній люди працюють затягом (примусом) з того таки села, як є потреба, роблять згідно зі звичаєм. І коваль тут є постійний і йому з млина, що є там, дають за умовою значну кількість корців муки... Цю жупу з усім приладдям і з роботою кметів, що мають повинність до жупи, і з роботою ковальською і до того обшир землі, званої «Хмелина» до цього придають — арендують одній людині, з чого він платить за умовою на кожний тиждень злотих 3 і грошів 21, і тільки у три тижні на рік, тобто на Різдво, на Великдень і на Зелені свята, — у ці тижні платить по грошів 96, бо йому грошів 15 відпускають на той час.

До того названий орендар дає з цієї жупи на кожний тиждень півколоди солі, міри сяніцької, ціною 15 грошів, бо так її звичайно купують, а часами буває вона дорожча. Усе це робить злотих 216 і грошів 27. Деякі повідомляли, немов з цієї суми

мали давати тому орендареві 10 гривен на залізо, але він сам того не казав».

Селище Тирява Соляна разом з жупою належало до сяніцького замку і староста провадив баню або віддавав її у оренду. Жупа оживлювала все економічне життя Тиряви. Селяни, коли їм наказували, повинні були робити в жупі. Власителем млина у XVI ст. був якийсь Дмитро. Робота по видобуванню і варенню солі була для селян дуже важкою, а платили за неї дуже мало. Саме з цієї причини у 1556 році на купі Миколи Витовського дійшло до заворушень, під час яких самого Витовського було поранено. Вигіднішою ніж праця у жупі була «возьба», якою у 1447 р. займався селянин Лень Манилович, але вже у 1460 р. цю «концесію» на возьбу взяв мельник Григорій. Взагалі «возьбу» вважали тут за якийсь привілей, тому що селяни, які нею займалися, мали кращі доходи.

З огляду на те, що Тирява Соляна була королівчиною від найдавніших часів, селян тут не експлуатували так дошкульно, як в поміщицьких маєтках. Крім жупи у Тиряви було дві корчми і млин. У XV ст. серед тирявських селян на перше місце вибивається Олекса і Лень Маниловичі, щоб вирізнатися серед звичайних селян, вони титулувалися «сервіліс», тобто слуги. Таких «слуг» у XV-XVI на Сяніцькій землі було досить багато. Творили вони переходну верству між селянами та шляхтою-поміщиками. Таке саме явище спостерігаємо на Волині, Піділлі і Півдні, де вони творили переважно військову верству. В документах XV ст. зустрічаємо досить багато прізвищ та імен з Тиряви: Мачко Мельник, Олекса Манилович, Хомиця Ваць, Гриць Kochma, Іван Кош, Лень Гончарів, Матвій Мельник і його сини Рад і Лень, Кузьма Дубич, Конон Kochima, Василь — батько попа, піп Мал, Пронь Попович та інші.

Першим відомим з документів священиком у Тиряви Соляній був Мал. Часто також зустрічаємо прізвище Попович. Видно, нащадок священика. Приблизно в XIV ст. на території Тиряви Соляної виникло селище міського типу — Тирява, до складу якого входило сучасне містечко Мриголод. Про місто Тиряву згадує в 1431 р. документ, підписаний королем польським Володиславом Ягеллом: «Свіжо місто Тиряву у селі тої ж назви утворено» (Балінські і Ліпинські, Старожитна Польща, т. II, 677). Доходи з цього міста йшли до сяніцького замку.

В XV-XVI ст. ст. з'явилися у Галичині міста, закладені на «німецькому праві», які були першим етапом німецької колоні-

зациї краю. Можна навіть припустити, що у Тиряві, в першому етапі переважали німецькі колоністи, про що свідчать такі прізвища: Михайло Німець, Іван Бяк, Петро Замбер, Генрих Кравець. Польський елемент становив меншість. Такою самою меншістю в Тиряві були в XV ст. українці (русини), прізвища яких подаємо: Михайло Ісаїв, Іван і Серпон Русин, Юрко, Іван Павлович, Кузьма Добрянський (видно, з с. Доброї) Іван Попович...

Незабаром після заснування тут міста, у 1435 р. Тиряву знищила велика пожежа. Підозрівали у підпаленні міста селян сусіднього села Глумчі, і свідки, що їх захищали, складали тут присягу, текст якої зберігся до наших днів:

«Хай мені Бог поможе і святий Димитр (видно, у той час була у Тиряві церква св. Дмитра), що я Тиряви не спалив, а як неправедно присягаю бодай бих ся не був».

Взагалі місто Тирява розвивалося слабо. Не помогло і те, що король Володислав Ягелло актом від 1431 р. дозволив проводити тут торги, а два рази річно ярмарки. З опису містечка в люстрації 1565 р. довідуємося, що було тут 45 домів, 13.5 ланів, 19 городників. З міських промислів згадуються: різні ятки, шинок у ратуші і млинок на потоці, а на війтівському полі — фільварок. У XV ст. кількість українського населення Тиряви значно збільшилася, що бачимо з люстрації 1565 р., коли то кількість українських імен становить майже половину населення: Сенко Цвікла, Яцько Царук, Гаврило Козак, Гаврило Гриців, Місько Староста, Ігнат Кривків, Іван Волошин, Гриць Приходень, Іван Катруша, Курило Мельник, Гриць Довгий, Станко Посипаюк, Місько Масло, Андрій Мартинка, Сидор, Степан Скочиліс, Василько Посипаюк, Курило Шафар, Василь Зуб та інші.

З люстрації 1565 року довідуємося, що в той час попом місцевої церкви був Тимко. Тільки у 1615 році уперше з'являється нова назва Тирава-Мриголод у грамоті короля Жигімунта III, скерована до орендаря Станислава Зробка Мжиглуд «аліяс Тирава».

У XVII ст. місто це не виявило ніякого розвитку, особливо після знищення його татарами, частими постями війська тощо. У XVIII ст. містечко горіло. Церква і «попівство» (плебанія) «зашитком» згоріли. В 1758 несподівана повінь знову знищила містечко, залишаючи у ньому тільки один дім, двір, косцьол і церкву. Від того часу Мриголод став руїною. Не піднісся він і за австрійської влади. Українське населення містечка порозходилося по селах, а муровану церкву приписано до парохії у с. Глумчі.

Павло Головчук

НІЧНИЙ ЕТЮД БІЛЯ СВИДНИКА

Ще один кухоль пива,
Ще одну чарку «боровички»,
І північ вже мина...
В старовинній сільській корчмонці
Приємна жінка
Нам чарки налива...
І, звичайно, в неї запитань безліч:
Як себе почувасмо, живемо...
Стара корчма, пиво, ми,
Жінка й ніч!

Підхмелений тракторист
Урочисто кленеться
«Я не українець, я не русин,
На Словаччині народивсь
І знається чай я син...»
(У нього чарка в руках трясеться,
Чекаємо, коли впаде й розіб'ється).

Ще кухоль пива,
Ще одну чарку «боровички»...
В нічний тиші лунали Бескиди:
«Дитино, ти мій рідний син,
Чому ти Юда Іскаріот,
Несчасний ти і бідний,
Бо тобі завжди казали,
Тебе навчали,
Що будеш більш вартним,
В своїй душі багатішим,
Коли забудеш своїх пращурів...»
Більш ні одного кухля пива,
Ні найменшої чарки «боровички».

Очі в женищни бліскавками сяють,
Перед нами святими клянеться,
В груди кулаком б'ється,
Що вона знає,
Що вона не забула,
Чим є і чим була,

*Та що її ідеали,
За яких предки життя дали,
Ніхто не зумів,
Не вспів,
Вирвати із душі...*

*Глибокий уклін Вам, Жінко,
Із старовинної корчми,
В цій урочисті для мене ночі
Пересилаю
Із любов'ю сина...
А тобі, брате трактористе,
Такою самою любов'ю, прощаю!*

Церква в селі Репедь, повіт Сянік. Вона находитися тепер, як бачимо на світлині, в дуже поганому стані, бо нею "опікуються" польська комуністична влада.

ЗАПИТНИК
**ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ НАУКОВИХ ЦЛЕЙ, — ВИВЧЕННЯ
ПРОБЛЕМАТИКИ СУЧАСНОЇ ЛЕМКІВЩИНИ І ЛЕМКІВ**

1. Вас вивезено з Лемківщини з Вашою родиною, так , ні ...
2. Під час вивозу Ви були: а) головою Вашої родини
б) членом Вашої родини
3. Ви в той час були: а) дорослою людиною , літ
б) малолітною , літ
4. В той час Ваша родина складалася: а) батька ..., мами ...
б) скільки дітей
5. Дітей — хлопців в Вашій родині було (включно з Вами):
а) (подайте число), вік
6. Дітей — дівчат в Вашій родині було (включно з Вами):
а) (подайте число), вік
7. Крім батьків і дітей були ще інші члени родини (подайте які)
.....
8. Всіх вас разом виїхало з дому (подайте число).
9. Всіх вас разом приїхало на нове місце: (подайте число)
10. Якщо когось з Вашої родини бракувало на новому місці, то
кого (напишіть), чому
11. Ваше село на Лемківщині називалося: ,
повіт
12. Ваше село на Лемківщині складалося із скільки хат:
із скільки родин:
13. Вас вивезено з родиною до:
а) УРСР (якщо так, зазначіть)
б) Північно-західної Польщі (якщо так, зазначіть)
14. В Вашому селі на Лемківщині жили:
а) самі лемки (якщо так, зазначіть), скільки
б) були й поляки (якщо так, зазначіть) ..., скільки
в) були і інші (якщо так, зазначіть), скільки
15. Після Вашого від'їзду з Вашого села (міста), скільки лем-
ківських родин залишилося (подайте число),
скільки осіб подайте число).
16. Якщо Вам відомо, скільки лемківських родин посьогодні вер-
нулося до Вашого села:
а) із Північно-західних польських земель
б) із УРСР
в) всіх разом осіб

- 17.** У Вашому селі перед Вашим виїздом були (зазначіть):
- а) церква (якщо ще стоїть, зазначіть), якщо ні, то хто її знищив (назвіть), як
 - б) школа (якщо ще стоїть, зазначіть), якщо ні, то хто її знищив (назвіть), як
 - в) приходство (плебанія) (якщо ще стоїть, зазначіть), якщо ні, то хто її знищив (назвіть), як, коли (подайте дату).
 - г) Який пам'ятник, або дорогоцінна пам'ятка нашої культури ще знаходилися в Вашому селі (місті)?
.....
(назвіть, або описаніть), яка їх доля тепер
- 18.** Мое село в цю пору на Лемківщині:
- а) зовсім знищене зазначіть), хто знищив (назвіть), коли (подайте дату),
 - б) знищенні хати (зазначіть), скільки подайте число), хто знищив (назвіть), коли (подайте дату).
- 19.** В моєму селі в цю поду живуть:
- а) лемки зазначіть), скільки родин
 - б) поляки (зазначіть), скільки родин
 - в) інші (зазначіть), скільки родин
- 20.** В моєму селі лемки відбудували (зазначіть): школу церкву , інше (назвіть)
- 21.** В моєму селі на Лемківщині в цю пору:
- а) більшість лемківських родин працюють як (назвіть)
.....
 - б) більшість їх дітей ходять до польської школи і кінчають гімназію (якщо так, зазначіть), ідуть до вищих шкіл (університети) (зазначіть),
 - в) більшість із лемківської молоді говорять по польськи (зазначіть), і женяться з польським елементом (зазначіть) ; якщо ні, то зазначіть тут
 - г) в моєму селі є навчальний пункт нашої мови (зазначіть),
 - г) відправляються Богослуження (якщо так, зазначіть , в гр.-кат. обряді , православному

- римо-кат. обряді (зазначіть-назвіть),
д) є мистецька одиниця (якщо так, зазначіть),
яка (назвіть)
22. Ми: а) виїхали з Лемківщини добровільно (зазначіть),
б) примусово (зазначіть)
23. Якщо примусово, то хто Вас примушував:
а) поляки (зазначіть),
б) совети (зазначіть),
в) інші (назвіть).
24. Що Вам було дозволено взяти з собою?
25. Протягом скільки годин (днів) Ви мали вибратися з Вашого села (міста)?
28. Вас перевезено до (подайте назву і повіт)
.....
29. На місці переселення є: а) своїх родин (скільки)
б) поляків (скільки родин)
30. На новому місці переселення є:
а) більшість поляків з Галичини
б) більшість з Польщі
31. Полякам надано (чи самі забрали) кращі господарства (праці) (зазначіть так, або ні); такі самі як й наші люди мають (так, або ні, — зазначіть).
32. В загальному, поляки тут відносяться до наших людей:
а) добре (зазначіть)
б) погано (зазначіть)
в) по звірськи (зазначіть)
33. Якщо на переселенню поляки до Вас відносилися погано, то, на Вашу думку, з якої причини?
а) національноїб) релігійноїв) мовноїг) культурноїг) якоїсь іншоївсіх повище і інших
34. Яка група із нижченазваних поляків до нашого народу відносяться найгірше?
а) представники центральному уряду,
б) представники місцевого уряду,
в) місцеве населення у своїй масі,
г) всі

35. З повище названих причин поза хатою на новому місці переселення наші говорять лише по польськи, так , ні
36. На місці переселення лемки:
- а) працюють на господарствах в індустрії
 - б) мають можність посылати дітей до гімназій, до університету
 - в) не бояться організувати свій церкви і ходити до них,
 - г) як хотять, то можуть організувати свої рідні школи, гуртки культурної ліяльності
37. Чи, за Вашу думку, наші люди на переселенню чуються як на своїй землі, чи як на чужій (так, ні) , чому
38. Чи іншим людям в Польщі вільно порухуватися по Польщі так, як на не мають право поляки
39. Чи більшість з них таке право хотіли б мати, включно із правом на переселення на Лемківщину?
40. Чи Ви вражаете, що за велику кривду, вчинену лемкам, мусить понести вілповідальність:
- а) піла польська нація
 - б) Советський Союз
 - в) комуністична система, як така
 - г) Радянська Україна
 - г) Всі почищені звані
41. Чи вражаете, що лемки по цілому світі повинні побити все можливе щоб допомогти своїм братам лемкам повернутися на Лемківщину?

(УВАГА: Вашого прізвища не конечно потрібно! Дякуємо).

Від редакції «Лемківських Вістей»: Запитник заторкує проблематику Лемківщини і лемків. Просимо всіх українців, які мають дані й факти про виселення, виповнити наш запитник і переслати на адресу Головної Управи ООЛ. Без фактів і даних важко змагатись у модерному світі за права Лемківщини і лемків. Запитник можуть виповнити виселенці (Польщею, чи Советським Союзом) і не мусять подавати свого прізвища.

Адреса Головної Управи ООЛ:

Organization for Defence of Lemkivshchyna
P.O. Box 202, Camillus, N. Y., 13031, USA

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

● Щоб трохи розширити тісні шкіряні рукавички, їх слід на кілька годин загорнути у вологу полотнинку, потім одягти на руки і так дати просохнути.

● Укладаючи плащ на зберігання, не забудьте вийняти з кишень усі предмети, особливо мідні монети, від яких прогумована тканина окислюється.

● Щоб шерстяні костюми не лисніли, добре почистіть костюм, змочіть полотнинку або клаптик костюмної тканини у воді з оцтом і покладіть на лиснюче місце. Потім відпрашуйте зверху дуже гарячою праскою. Поки тканина ще сира і тепла, проведіть по ній чистою шорсткою щіткою.

● Комір вашого піджака, пальта засалений. Ви хочете його обновити. Але як це зробити? Не відносити ж відразу річ у хемічне чищення. Виявляється, є інший надійний спосіб.

Полотнинка, змочена в теплому розчині оцту, вичистить такий комір.

● Фетровий капелюх також можна почистити вдома. Зволожте його теплою водою, наполовину розведеною нашатирним спиртом. Чистять грубою полотнинкою, змоченою в розчині. Спершу чистять лицьовий бік, потім всередині. Смугу шкіри краще протерти полотнинкою, змоченою в ацетоні. Фетр не слід надмірно мочити. Після чистки добре протріть його полотнинкою, всередину покладіть рушник, щоб краще просушити і зберегти форму. Після просушування верх розглядьте волосяною щіткою.

● Фетрові капелюхи також можна чистити, натираючи їх сухими висівками, тальком.

● Для чистки портфелів, валіз і торбинок скористайтеся бензином (ним знімають жирні плями). Весь виріб чистять водою з нашатирним спиртом (четири столових ложки води, одна чайна ложка нашатирного спирту). Потім торбинку чи портфель натирають гарним взуттєвим кремом, підібраним за кольором. Щоб надати виробу бліск, його чистять взуттєвою щіткою і фланеллю.

Портфелі, валізи, торбинки з свинячої шкіри миють водою з милом. Висушивши, злегка натирають безбарвним кремом.

ГУМОР

В суді

— Чому ви вкрали годинник?
— Це було так: Ішов я і годинник теж ішов. Думаю собі, підемо разом. І годинник пішов зі мною.

Ватикан бореться з міні-модою

Голі ноги, відкриті плечі — недозволені. Таку заборону оголосив Ватикан для туристів, що відвідують Базиліку св. Петра. Викликано це тим, що почалася дослівно «навала» туристок у міні.

Біля входу в Базиліку виставлено табличку з написом на п'яти мовах, в якому говориться, що чоловіки в шортах та жінки в міні-спідницях і з відкритими плечима не будуть впущені до святині. Крім того, в Базиліці заборонено розмовляти.

У кравця

— Ви одружений? — запитав кравець замовника, знімаючи міру для костюма.

— Одружений.

— Тоді запишемо: «Зробити потайну кишеню в підкладці піджака».

Чому покарає

Батько, відшмагавши сила поясом, запитав:

— Чи знаєш ти негіднику, чому я тебе покарав?

Хлопець крізь слізози:

— Звичайно, знаю: тому, що ти сильніший за мене...

Експеримент

— Василю, йди сюди! — Гукас Дмитро сусіда.
— А то чого?
— Купив собаку.
— То що?
— Хочу дізнатися.. чи кусає

Метод

— Цей лікар робить просто чуда. Дослівно за хвилину вилікував мою жінку.
— Яким способом?
— Сказав, що всі її хвороби свідчать про наближення старості.

Буває і таке

— Як закінчилася вчора твоя сварка з жінкою?
— Вона приповзла до мене на колінах!
— Та невже? І що ж вона сказала?
— Вона сказала: «Вилазь з під ліжка, нещасний боягузе!».

Спізнений звичай

— Звідки в тебе така гуля на голові?
— Набив мені Й один заздрісний чоловік за те, що я після шлюбу поцілував його жінку.
— Але ж існує такий звичай!
— Є такий звичай дійсно, але не по двох роках!

Залитання

— Чи це правда, що ти вчора розвелася?
— Так.
— А хто ж цей щасливець?..

ВИБЕРІТЬ СОБІ ІМ'Я

Для хлопців

Анатолій	Гліб	Матвій	Роман
Андріан	Григорій	Микола	Ростислав
Андрій	Дмитро	Мирослав	Руслан
Аркадій	Денис	Михайло	Сава
Арсен	Євген	Мстислав	Семен
Артем	Єфрем	Назар	Самійло
Богдан	Захар	Олег	Світозар
Борис	Ігор	Олександр	Святослав
Борислав	Іван	Олексій	Сергій
Валентин	Ілля	Омелян	Степан
Вадим	Карпо	Онисим	Тарас
Валерій	Клим	Осип	Тимофій
Василь	Лукаш	Платон	Федір
Віктор	Любомир	Прохор	Феодосій
Віталій	Максим	Павло	Юлій
Володимир	Маркіян	Панас	Юрій
Всеволод	Марко	Петро	Яків
Вячеслав	Мартин	Пилип	Ярослав
Геннадій	Мар'ян	Радислав	

Для дівчат

Ада	Євгенія	Любомира	Раїса
Анна	Зінаїда	Марина	Роксана
Антоніна	Зоя	Марія	Ростислава
Богдана	Іванна	Мирослава	Світлана
Борислава	Іраїда	Надія	Слава
Валентина	Ірина	Настасія	Сусанна
Валерія	Калина	Наталя	Таїсія
Василіна	Катерина	Неоніла	Тамара
Вікторія	Ксенія	Ніла	Таміла
Віра	Лариса	Ніна	Тетяна
Галина	Лідія	Олександра	Уляна
Ганна	Лілія	Олена	Юлія
Дарія	Любов	Ольга	Ярина
Дора	Людмила	Рада	Ярослава

ПРИПОВІДКИ

Хто книги преберат, тот розуму наберат.

Чловек човека познат здалека.

Смачніший власний чорний хліб, як пожичана булка.

Fig. 9

1

Fig.

Fig.

!

10
11

ЗМІСТ

	Ст.
Елегія про співучі двері — Богдан Ігор Антонич	3
Календар	4-27
Календар народів світу	28-30
Виказ слов'янських імен	31
Міри і ваги; Порівнююча таблиця	32
З народної творчості	32
«Евакуація-депортация» українців в Польщі в 1945-1947	
роках — д-р Іван Гвозда	33-50
Далеко Шевченко — Ілля Галайда	50
Акція «В» — глум з гуманності — Гарасим Лемко	51-54
Деякі зауваження до англомовної Енциклопедії	
Українознавства — мгр. Микола Дупляк	55-57
Лети моя пісне — Я. Гудемчук	57
Наші чудові гори Карпати — Микола Марин	58-62
Ключик — Ірина Рейт	62
В розлуці — І. Желем	63-64
Лемко — першодрукар церковно-слов'янських книг	
кирилицею — д-р Олександер Соколишин	65-74
Заспів — о. П. Ковальчик	74
Визначні ювілеї в 1972 році — зібрав І. Еліашевський	75-79
Заповіт — Іван Мацинський	79
Черемхи — Богдан Ігор Антонич	80
Серед Америки (записано від Ів. Галайди — М. Габло)	80
Про матеріальну і духову культуру лемків	
— Ірина Добрянська	81-89
Тринадцятий Загальний З'їзд ООЛ	91-93
Як зліквідували польські комуністи село Прибишів	
на Лемківщині — Т. Г. Кривуляк	94-95
Документарні свідчення про село Карликів	
— Т. Г. Кривуляк	96-97
10-ліття 20 Відділу ООЛ в Торонті — І. Еліашевський	99-100
Матусю моя люба — В. Майкович	101
За соляними горами — О. Волинець	102-106
Нічний етюд біля Свидника — Павло Головчук	107-108
Запитник Головної Управи ООЛ	109-112
Практичні поради	113
Гумор	114
Виберіть ім'я	115

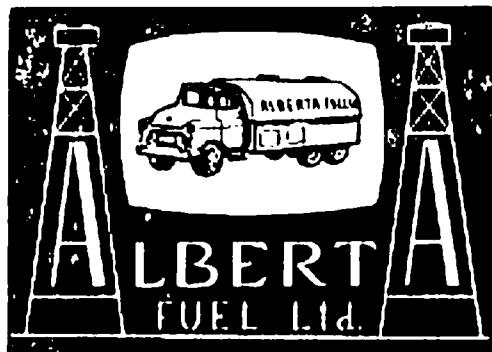
ПЕРША УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ФІРМА

ALBERTA FUEL LTD.

ПОСТАЧАННЯ ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ

для хатнього та індустріального вжитку,

що заступає рафінерію

- Точна доставка
- Налів та інсталяція печей
- Чищення печей та цілорічна дарова обслуга.

**
*

24-ГОДИННА ОБСЛУГА

**

278 Bathurst St. — Toronto 2-B, Ont. — Tel.: EM 2-3224

THE FUTURE BAKERY CO.

**735 Queen St. West
Toronto, Ontario**

Tel.: EM 8-4235

Українська пекарня в Торонті випікає різного роду печиво, а особливо житній хліб з білого та чорного борошна. Великий асортимент пшеничного хліба: булки, солодке печиво, кайзерки, рогалики, маківники та багато інших родів доброякісного печива.

Приймаємо замовлення на весілля, свята і всякі оказійні прийняття.

Звертайтесь з повним довір'ям.

**Жадайте нашого печива в усіх крамницях великого
Торонта й околиць!**

Вимагайте нашого печива у великих ланцюгових крамницях!

Звертайте увагу на наше оригінальне опакування!

АННА і РОМАН ВЖЕСНЕВСЬКІ — власники

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

CARDINAL & SON

366 Bathurst St.

Tel.: 368-8655

Toronto 2-B, Ontario

92 Annette St.

Tel.: 762-8141

Toronto 9, Ontario

Добра обслуга та знамениті умовини!

Гарна, простора каплиця.

Довгі роки існує в Торонті.

Полагодимо Вам усі справи, зв'язані з подорожуванням.

**

Організуємо групові поїздки в Україну
і інші країни Советського Союзу.

**

Звертайтеся до нас з повним довір'ям.

GLOBE TOURS

1066 Bloor St. West

Toronto, Ontario

Tel.: 531-3593

THREE STAR MEAT PACKERS CO.

Українська фірма першоякісних м'ясних виробів

**

Варені і вуджені шинки, ковбаса, сальцесони, салямі,
паштетівки, кашанки.

Першорядне, свіже волове і свинське м'ясо.

Гуртова достава до крамниць, ресторанів, на весілля
і родинні прийняття.

Також дрібна розпродаж.

ОЛЬГА і ТЕД КУРОСАД — власники

196 Shaw St. (Rear)

Toronto 3, Ontario

Tel.: 532-7344

ЗАЛЯ ДО ВИНАЙМУ
Baby Point Hall

На всі родинні і товариські імпрези: весілля, хрестини, шавери, 25-ліття.

Спеціальний дозвіл на недільні прийняття з алькогольними напитками.

Кухонна обслуга — «Кейтерінг» і оркестра на бажання.

По інформації звертайтеся до пані СТЕФИ ЗАЗУЛЯК.

343 Jane St. (South of Annette) Tel.: 767-2623

Central Fuel Oil

2076 Dundas St. West Toronto 3, Ont.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА ДОСТАВИ ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ

Безплатна обслуга.

З повним довір'ям звертайтеся до нас вдень чи вночі

Телефон: 532-8648.

Dorval Hardware

Українська фірма товарів домашнього вжитку. Маємо на складі першоякісні фарби, посуд, знаряддя і матеріали потрібні до naprawи і уліпшення Вашої хати.

Наші ціни дуже низькі — просимо переконатися.

ВАСИЛЬ ГОРДІЧУК — власник

1586 Bloor St. W. — Tel.: 534-1459 — Toronto, Ont.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ

Dnipro Fuel Oil Ltd.

2174 Dundas St. W. near Roncesvalles — Toronto, Ont.

Телефон в день і в ночі: 537-2169

**

905 Barton St. East — Hamilton — Tel.: 549-9634

Чистимо бесплатно печі (форнеси) і даємо бесплатно
цілорічну обслугу нашим сталим відборцям опал. оливи.

Superior Sausage Co.

1 A Montrose Ave. — Tel.: LE 1-8422 — Toronto 3, Ont.

Ковбаси, шинки, бекони і всякі першорядні м'ясива.

Власники: ХУДОБА, РИХЛІЦЬКИЙ, СПОРНЯК

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ ХАРЧЕВИХ ПРОДУКТІВ

National I.G.A. Super Market

970 College St. — Tel.: LE 6-3449 — Toronto, Ont.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА ТЕКСТИЛЬНИХ ТОВАРІВ

Firchuk's Fabrics

ПОСИЛКИ В УКРАЇНУ

Висилаємо також харчові посилки.

Висилаємо бесплатно цінники і проспекти!

Пишіть чи телефонуйте в Торонті:

670 Queen St. West — Toronto 3, Ont. — Tel.: EM 4-5036

в Гамільтоні:

293 Ottawa St. N. — Tel.: 549-2005 — Hamilton, Ont.

УКРАЇНСЬКІ КРАМНИЦІ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ

IGA Supermarket

413 Roncesvalles Ave. — Tel.: LE 3-7811 — Toronto, Ont.

2295 Bloor St. W. — Tel.: 766-7138 — Toronto, Ont.

1304 King St. W. — Tel.: 534-6676 — Toronto, Ont.

Власники: ПАВЛО БОЖИК і СТЕПАН СТАНЬКО

Якщо маєте якінебудь труднощі з направою авта, виробу американсько-канадського чи європейського — негайно приїжджайте до гаражу, який знаходиться під відомою назвою

Parkway Auto Body Repairs

1974 Dundas St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: LE 1-1227

Безплатна оцінка пошкодження авт тощо.

Власник: ОЛЕКСАНДЕР ПРЕДКО

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ

Royce Radio & Furniture Co.

LEO DOPTA — Proprietor

Distributor of Fine Furnitures

1529 Dupont St. — Tel.: LE 5-0175 — Toronto, Ont.

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ

Rowntree Baking

Доставляємо до скlepів і домів свіжий житній і білий хліб, булки, колачі, тістечка і солодке печиво.

546 Rogers Rd. — Toronto 15, Ont. — Tel.: 653-2522

West-Arka

Крамниця популярних українських мистецьких виробів.
Вишивка, різьба, кераміка, часописи, журнали, картки,
книжки, канцелярійне приладдя.

ОЛЬГА і АНДРІЙ ЧОРНІЙ — власники

2282 Bloor St. W. — Tel.: 762-8751 — Toronto 9, Ont.

ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

William Funeral Chapel

ВАСИЛЯ ЗАЛІЩУКА

665-669 Spadina Ave. — Toronto, Ont. — Tel.: WA 2-2101

Peter Zinko, B.A.

ПЕТРО ДЗІНКОВСЬКИЙ

Адвокат і Нотар

1728 Queen St. W.

Toronto, Ont.

Tel.: 531-1602 — 531-1054

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ-АПТЕКА

Christie Drugs

Власник — Мгр. В. ФЕДОРІВ

451 Christie St. — Tel.: LE 6-8151 — Toronto, Ont.

ПАРОХІЯЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА
СВ. ЙОСАФАТА В ТОРОНТІ

Це фінансова кооперативна установа:
що сама оплачує життєву асекурацію до висоти \$2,000 на
членських ощадностях,
що все має гроші та скоро, без зайдової затримки, визичає їх
до суми \$15,000 по дешевих відсотках,
що радо вітає нових членів та старається усіх членів
й совісно обслугити.

142 Franklin Ave. — Tel.: 536-2643 — Toronto 9, Ont.

Л. В. ЛИТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040 — Toronto 2-B, Ont.

ALASKA FUEL LIMITED

Українська фірма достави опалової оліви

425 Jane St. — Tel.: 766-3040 — Toronto 9, Ont.

Українська кравецька майстерня і чищення одягу

Done-Rite Cleaner & Custom Tailors
DONE-RITE CLEANER & CUSTOM TAILORS

240 Annette St. — Toronto, Ontario — Tel.: 763-5368

ІВАН ОЛЕПІЧ — власник

УКРАЇНСЬКА ФІРМА

Dependable Insurance Agency Ltd.

полагодить Вам усі асекураційні потреби

СОЛІДНО — СКОРО — ФАХОВО

ІВАН ЦЕРКОВНИК — власник

794 Bathurst St. — Tel.: 531-4695 — Toronto, Ont.

Kennedy Travel Bureau Ltd.

296 Queen St. W. — Toronto 2-B, Ont. — Tel.: 362-3226

424 Bloor St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: 921-3721

- Полагоджуємо поїздки до Советського Союзу, Польщі і всіх країн світу.
- Спровадимо вам рідних з України чи Польщі.
- Організуємо групові поїздки.

Звертайтеся до нас листовно, телефоном чи зайдіть особисто.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ

High Park Variety

SMOKE & CONFECTIONERY STORE

242 Annette St. — Toronto 9, Ont. — Tel.: RO 9-2820

Відвідайте нас, а будете вдоволені! Ми маємо все!

Власники: РОДИНА ЙОНКІВ

АСЕКУРАЦІЙНА АГЕНЦІЯ
і БЮРО КУПНА-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТЕЙ

ЯРОСЛАВА ОНИЩУКА і СПІЛКИ
з обм. пор.

Y. ONYSCHUK & CO. LIMITED

Адреса:

2406 A Bloor St. West (near Jane) Toronto 21, Ont.
Tel.: 767-5408

УКРАЇНСЬКА ФАБРИКА ФАРБ І ЛЯКЕРІВ

Industrial Coating Company

108 Toryork Dr., Weston, Ont.

Tel.: 741-5620

Президент — Т. М. БОЯР

УКРАЇНСЬКА М'ЯСНА І СПОЖИВЧА ПРАМНИЦЯ

Ry-Port

516 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: EM 6-6339

Власник — СТЕПАН ЧЕРНЯВСЬКИЙ

MONARCH ELECTRIC CO.

Українська фірма продажу і naprawи електричних печей,
машин до прання, холоділок і всіх домашніх
електричних приладів.

693 Queen St. W. — Tel.: EM 3-0963 — Toronto 3, Ont.

УКРАЇНСЬКА МОЛОЧАРНЯ

M-C DAIRY CO. LTD.

Йогурт — сир — сметана

212 Mavety St. — Tel.: 766-6711 — Toronto, Ont.

ПРИПОВІДКИ

Богачови і розуму не треба.
Злодія — імай, а приятеля — втримай.
Не вчи злодія красти.
Не смійся з чужої біди, бо твоя ся з тя насміє.
Хто хце вельо знати, мусит мало спати.
Хто біду не скоштував, тот никого не пошанував.
Што пропаде, ничим то не наверне.
За злим сподій ся доброго, а за добрим злого.
Як неє охоти, то неє и роботи.
Хто гвойде в болото, то трудно му потім з нього вийти.
Хто за дуже хоче, то нич недостає.

ODESSA RADIO & TV CO. LTD.

Р. ГУЛЯК і Я. ГНАТКІВ — власники

1086 Bathurst St. (cor. Dupont) Toronto, Ont.
Tel.: 537-5191 — 537-4665

Направа і продаж радіевих і телевізійних апаратів.

Робота совісна — ціни умірковані.

Ковбаси та вуджене м'ясо поручас

I. ПАВИЧ

809 Queen St. W.	Tel.: EM 4-0658
2286 Bloor St. W.	Tel.: RO 9-9744
2986 Bloor St. W. (Kingsway)	Tel.: 239-7726

КНИГАРНЯ “АРКА”

Книжки, журнали, часописи, шкільне і бюрове приладдя,
різьби тощо.

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7061 — Toronto, Ont.

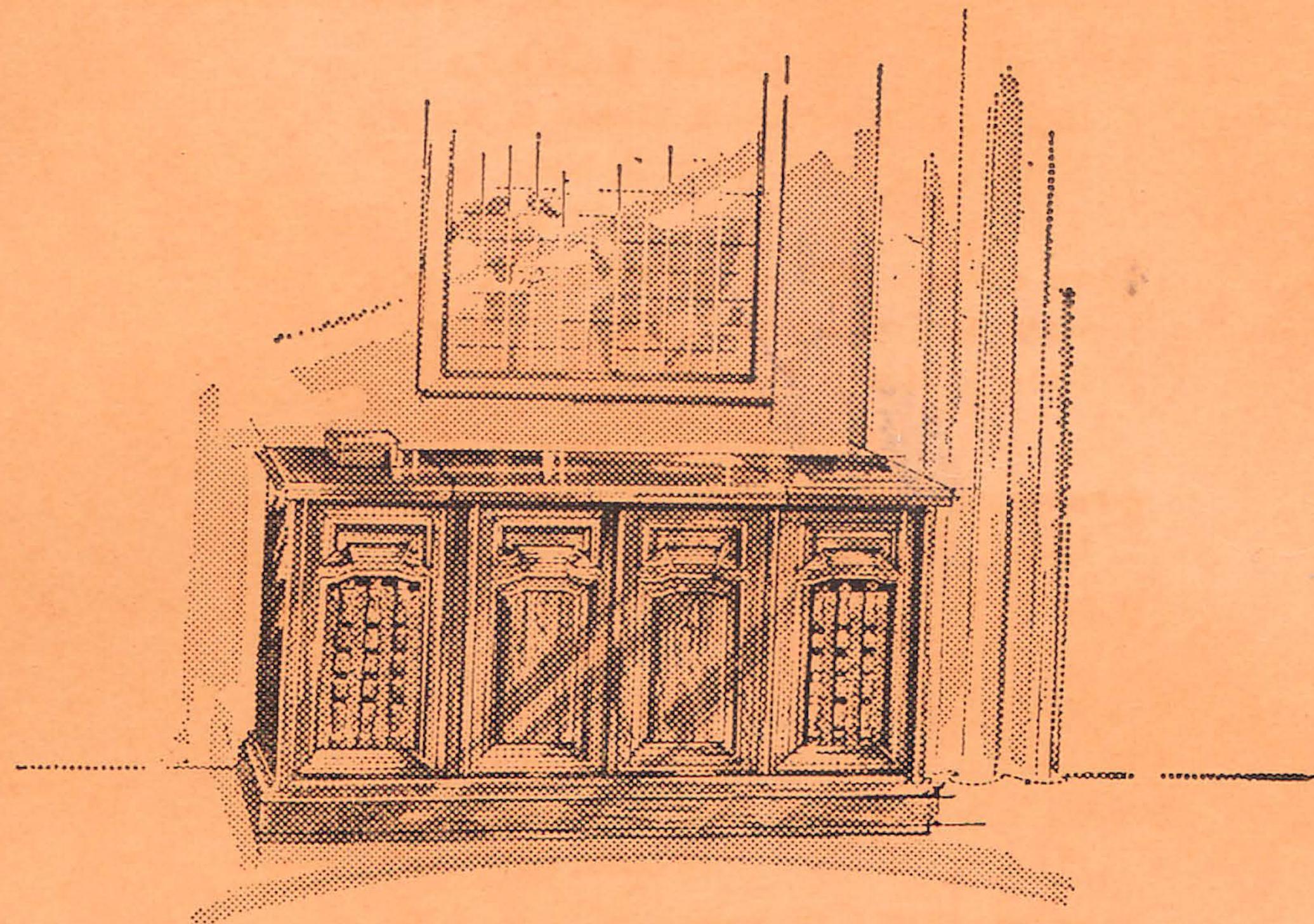
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ

**ROCHESTER FURNITURE
Company Limited**

423 COLLEGE STREET

TEL.: ЕМ 4-1434

Власники: М. ГЕРУС і М. ДЕЙНЕГА

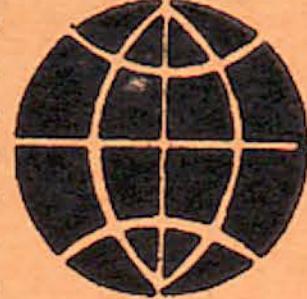

Electrohome Stereo Hi-Fi

Ди ТАНЖЕР. Якість будови, ліній, тони. Все виготовлене у відтіннях з темною містерійною яскравістю, що є зроблене у Середземноморському стилі, так дуже популярному. Спеціально варте уваги ніжне вирізьблення... і гарне викінчення, що виглядає, як ручно вироблене. Але воно і є ручно зроблене. Стіріо звуки точно доходять через 2-10", 2-6" і 2-3½" голосники. Майстерний кабінет з осіннього дуба, 52" ширини, 19" глибини, 28" висоти. Змонтований на вигідних формах ніжок для легкого пересування.

Ціна: 3 дол.

ПРЯМІ ПОЇЗДКИ З ТОРОНТА ДО КИЄВА

Astro Travel Service →

2198 Bloor Street West, Toronto 9, Ont.
Ph.: 766-1118 / 766-1119

Oshawa: Future Fuel, 555 Ritson Road, Oshawa, Ontario
Attention: Mrs. Sofie Kashti, — Ph.: 728-3663

Hamilton: New Tex Company, 244 Ottawa St. N., Hamilton 25, Ont.
Attention: Mr. Ivan Kobernyk, Phone: 545-4450

22-го травня 1972 — ЕР КАНАДА

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 2.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 3, Київ 4.

17 днів — \$715.00.

25-го травня 1972 — АЕРОФЛОТ

1. Київ 1, Тернопіль 7, Львів 7, Київ 2.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 5.

19 днів — \$745.00.

6-го червня 1972 і 22 червня 1972 — ЕР КАНАДА

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 3.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 4.

18 днів — \$730.00.

13-го червня 1972 — АЕРОФЛОТ

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 3.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 4.

18 днів — \$730.00 — \$710.00.

1 липня 1972 і 19 липня 1972 — АЕРОФЛОСТ

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 3.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 4.

18 днів — \$750.00.

13-го липня 1972 — ЕР КАНАДА

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 2.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 3, Київ 4.

17 днів — \$735.00.

28-го липня 1972 — ЕР КАНАДА

1. Київ 1, Тернопіль 7, Львів 7, Київ 2.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 5.

19 днів — \$775.00 — \$790.00.

6-го серпня 1972 — АЕРОФЛОТ

1. Київ 1, Тернопіль 6, Львів 6, Київ 3.
2. Київ 1, Львів 7, Сочі 4, Київ 4.

18 днів — \$750.00.